

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta

Magisterská diplomová práce

**Ochotnický spolek Kolár v Kyšperku
1897 - 1945**

Veronika Kavková Bc.

Katedra divadelních, filmových a mediálních studií

Vedoucí magisterské diplomové práce: doc. PhDr. Jiří
Štefanides

Teorie a dějiny divadla, filmu u masmédií

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem magisterskou práci na téma Ochotnický spolek Kolár v Kyšperku 1897 - 1945 vypracovala samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum

.....

podpis

NÁZEV:

Ochotnický spolek Kolár v Kyšperku 1897 - 1945

AUTOR:

Veronika Kavková Bc.

KATEDRA:

Katedra divadelních, filmových a mediálních studií

VEDOUcí PRÁCE:

doc. PhDr. Jiří Štefanides

ABSTRAKT:

Cílem diplomové práce *Ochotnický spolek Kolár v Kyšperku (1897 - 1945)* je popsat dějiny tohoto uskupení, charakterizovat způsob jeho činnosti, přiblížit dramaturgii a poukázat na hlavní časové milníky v uvedeném období na základě všech vyhledaných, dostupných historických pramenů. Dalšími, průběžně sledovanými cíli, je vzájemná komparace jednotlivých pramenů a následné potvrzení, či vyvrácení jejich objektivitu a pravdivosti a komparace dějin souboru s dějinami ochotnických spolků na zbylém území dnešní České republiky. Zvolenými metodami práce jsou klasifikace, analýza a komparace. Stěžejním kapitolám mapujícím historii spolku Kolár předchází kontextová kapitola o centrálním ochotnickém dění v rámci republiky. Přílohy zahrnují soupis členů souboru, soupis repertoáru a obrazovou dokumentaci.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Ochotnické divadlo, ochotnický divadelní spolek, ochotnický spolek Kolár, Kyšperk

TITLE:

The Amateur Theater Company Kolár in Kyšperk (1897 – 1945)

AUTHOR:

Veronika Kavková Bc.

DEPARTMENT:

Department of Theatre, Film and Media Studies Faculty of Arts

SUPERVISOR:

doc. PhDr. Jiří Štefanides

ABSTRACT:

The aim of the thesis of *The Amateur Theater Kolar Kyšperk* (1897 - 1945) is to describe the history of the grouping, characterize the way of its activity, familiarize the dramaturgy and highlight the main time milestones in that time period based on all retrieved available historical sources. Another continuously pursued objective is a mutual comparison of individual streams and subsequent confirmation or refutation of their objectivity and veracity, and comparison of the historical set of the grouping with the history of Amateur Theaters on the rest of the territory of today's Czech Republic. The selected methods of the thesis are classifications, analysis and comparison. The main chapters mapping the history of the Kolar grouping are preceded by the contextual chapter about the central Amateur events in terms of the republic. Appendices include a list of the members of the grouping, repertoire and visual documentation.

KEYWORDS:

Amateur theatre, Amateur theater company, Amateur theater company Kolár, Kyšperk

OBSAH:

ÚVOD	6
1 ČESKÉ DIVADELNÍ OVZDUŠÍ 1800 – 1945	14
2 KYŠPERK	28
2.1 Město Kyšperk	28
2.2 Kulturní atmosféra v Kyšperku	29
3 POČÁTKY OCHOTNICKÉHO DIVADLA V KYŠPERKU 1863 - 1897	37
4 PRVNÍ DOBA SAMOSTATNÉHO SPOLKU KOLÁR 1897 – 1914	46
4.1 Založení Koláru a jeho první rok	46
4.2 Kdy se hrálo (příležitost uspořádat představení)	48
4.3 „Mimodivadelní“ aktivity	50
4.4 Organizace spolku, funkce a finance	53
4.5 Kolár za první světové války 1914 - 1918	56
5 DRUHÁ DOBA OCHOTNICKÉHO DIVADELNÍHO SPOLKU KOLÁR 1918 – 1945	58
5.1 Život spolku v období první republiky	58
5.2 Stavba a historie Divadelní dvorany	66
5.3 Kolár během druhé světové války	72
6 NEJDŮLEŽITĚJŠÍ OSOBNOST KOLÁRU Antonín Krčmařík	73
ZÁVĚR	75
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	77
PRAMENY	77
LITERATURA	77
PŘÍLOHA Č. 1	79
PŘÍLOHA Č. 2	81
PŘÍLOHA Č. 3	85

ÚVOD

Historie ochotnického divadla v Letohradě sahá do první poloviny 19. století., kdy se, podobně jako v jiných městech, začalo v tehdejším Kyšperku provozovat tzv. domácí divadlo. Město Letohrad leží ve východních Čechách, je obklopeno nedalekými Orlickými horami a obtékáno řekou Divokou Orlicí. Nachází se tedy v území zvaném Podorlicko, ve kterém se, stejně jako v Podkrkonoší, rozšířilo ochotnické divadlo nejdříve a nejvíce v České republice. Přestože za ochotnický neaktivnějšími městy, kterými byly např. Vysoké nad Jizerou, Polička, Litomyšl atd., Kyšperk mírně zaostával, mám pocit, že místní divadelní aktivita byla od svých počátků (a hlavně vzhledem k velikosti města) natolik rozsáhlá, že si zaslouží pozornost a možná i první publikaci, která by se věnovala pouze divadlu, jehož tradice je udržována dodnes. Kromě toho, že ochotnická tradice existovala v těsné blízkosti Kyšperka, a že zde žili odhodlaní a pro divadlo nadšení lidé, připisují zasluhu na vzniku divadelního spolku i přítomnosti těch správných uměleckých osobností. Byli to především F. L. Hek a rodina jeho dcery, Alfons Mucha a bratři Umlaufové, kteří povzbudili a podpořili kyšperecké snahy v čase rozkvětu tradice ochotnického divadla a v jeho neaktivnějších obdobích.

Tato magisterská diplomová práce se zabývá vývojem a způsobem fungování ochotnického divadelního spolku Kolár v Kyšperku (dnešním Letohradě) od jeho vzniku v roce 1897 do konce druhé světové války. Vývojem zamýšlím formování spolku během necelých pěti desetiletí, postihnout hlavní milníky v jeho historii, způsobem fungování jeho organizační strukturu, financování, zajištění prostor pro divadlo, propagaci, dramaturgii, uměleckou kvalitu a návštěvnost.

Za první cíl své práce si kladu popsat historii jednoho z více aktivních ochotnických spolků a zasadit další část do divadelně historiografické mozaiky. Ta se začala rýsovat v době vzniku čtyřdílných akademických *Dějiny českého divadla*¹, kdy jako vedlejší produkt jejich autoři nashromáždili množství informací

¹ BARTOŠ, Jaroslav. *Dějiny českého divadla. I, Od počátků do sklonku osmnáctého století*. 1. vyd. Praha : Academia, 1968, 425 s. ISBN

o českém ochotnickém divadle. Zhmotněna byla v roce 1998 vydáním knihy *Cesty českého amatérského divadla*² (která mapuje tendence a charakterizuje hlavní období v českém ochotnickém divadle) a poté publikací *Místopis českého amatérského divadla*³, ve které jsou soustředěny veškeré stručné informace o všech ochotnických spolcích, které kdy existovaly na území naší republiky. V tomto bodě se dostávám k úkolu rozšířit pomyslného pavouka informací o historii divadla na našem území. Přesto, že jde o historii ochotnického spolku tak malého města, jako je Letohrad, věřím, že může napomoci dalšímu bádání nějakého divadelního vědce, historika, anebo obohatit některého z občanů města Letohradu, který se o místní divadlo, které stále funguje, zajímá. V Letohradě dosud nevznikla publikace, která by se věnovala pouze ochotnickému divadlu, nebo spolku Kolár. Vysvětlit se to dá především současnou slábnoucí aktivitou uvnitř spolku, který dnes odehraje průměrně jednu premiéru během dvou až tří let. A ačkoliv jsou v jeho čele po několik desetiletí obdivuhodní lidé, kteří do něho investovali mnoho energie, nikdo z nich už sepsání knihy neplánuje. Dalším důvodem, proč neexistuje publikace o Koláru, je nejspíše fakt, že *Pamětní kniha divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*⁴, hlavní pramen zachycující prvních pět desetiletí spolku, byla po několik let ztracena.

Cílem mé diplomové práce je tedy popsání dějin ochotnického souboru Kolár v Kyšperku a především jejich zpřehlednění. Na základě všech materiálů, které se mi podařilo dohledat, se pokusím o co nejpřesnější rekonstrukci historie spolku i předchozích ochotnických tendencí na území Kyšperka. V jednotlivých kapitolách se konkrétněji zaměřím na dílčí témata, která jej charakterizují. Dalším cílem je provést komparaci sebraných materiálů a zhodnotit, do jaké míry se lze spoléhat na nejrozsáhlejší pramen vztahující se k danému tématu, *Pamětní knihu*

BARTOŠ, Jaroslav. *Dějiny českého divadla. II, Národní obrození*. 1. vyd. Praha: Academia, 1969. 429 s. ISBN

BRABEC, Jan. *Dějiny českého divadla. III, Činohra 1848-1918*. 1. vyd. Praha : Academia, 1977. 657 s. ISBN

BRABEC, Jan, ČERNÝ, František. *Dějiny českého divadla. IV, Činoherní divadlo v Československé republice a za nacistické okupace*. 1. vyd. Praha : Academia, 1983. 706 s. ISBN

² ČÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla : vývojové tendence*. 1. vyd. Praha : IPOS, 1998. 444 s. ISBN 8070681292.

³ *Místopis českého amatérského divadla. I. díl, A-M*. 1. vyd.. Praha : Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, útvar ARTAMA, 2001. 518 s. ISBN 8070681543.

Místopis českého amatérského divadla. II díl, N-Ž. 1. vyd. Praha : Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, útvar ARTAMA, 2002. 780 s. ISBN 8070681551.

⁴ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*. 144 s. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku, která je dílem jednoho autora, z poloviny navíc sepsovaným chronologicky.

Svou práci zahájím klasifikací dohledaných pramenů a literatury na základě jejich původu a příslušnosti ke konkrétní době, analyzuji jejich části a možný přínos pro práci, metodou komparace ověřím, alespoň v případech, kde to bude možné, jejich pravdivost a nakonec za pomoci syntézy poskládám jednotlivé části v celek, který by měl co nejpodrobněji zmapovat historii spolku Kolár. Celou diplomovou práci uzavřu zhodnocením, do jaké míry se podařilo v jednotlivých částech práce naplnit vytyčené cíle a jak obstála *Pamětní kniha spolku* v porovnání s literaturou a všemi dalšími prameny.

Diplomovou práci bych ráda strukturovala do několika kapitol. První z nich bude věnována dobovému kontextu. Nejdříve za pomoci literatury popíši všeobecné divadelní dění na území naší republiky v době Národního obrození, kdy byl fenomén ochotnického divadla započat a kdy se začaly jako reakce na centrální národně obrozenecké tendence projevovat první ochotnické divadelní pokusy i na území Kyšperka. Dále se budu věnovat divadelnímu dění v období na přelomu století, kdy byl spolek Kolár založen, období první světové války, ochotnický jednoznačně nejaktivnějším rokem za první republiky a podmínkám pro ochotnické divadlo, které nastaly během druhé světové války.

V další kapitole se, také za pomoci literatury, tentokrát ale regionální, soustředím na kontext kyšpereký v tom samém období. Především se zaměřím na zdejší spolky (Občanskou besedu, ze které spolek Kolár vzešel, Okrašlovací spolek), instituce (muzeum, knihovnu), kulturní události a důležité osobnosti, které v Kyšperku tvořily a podílely se na kulturně umělecké atmosféře ve městě v době rozvoje spolku a o nichž se mi podařilo se z dalších pramenů něco dozvědět.

Třetí kapitola bude mapovat období 1863 – 1896, kdy již v Kyšperku pravidelně fungovalo ochotnické divadlo, nemělo však ještě vlastní spolek. Ve dvou následujících, čtvrté a páté kapitole diplomové práce, se vynasnažím za pomoci všech získaných pramenů zrekonstruovat a co nejpodrobněji popsat dějiny ochotnického divadelního spolku Kolár, které jsem se rozhodla rozčlenit na dvě doby: 1897 – 1918, tedy období od počátku spolku do konce první světové

války a 1919 – 1945, tedy od vzniku první republiky a velmi aktivní doby spolku do konce druhé světové války.

Události v těchto dvou kapitolách budou strukturovány chronologicky tak, jak se Kolár vyvíjel. Budu se v nich věnovat především organizační stránce, podrobnostem ve fungování, hospodaření, zásadním událostem, osobnostem, případně dalšímu rozšiřujícímu místnímu kontextu. Konkrétní dění, snahy a události Koláru budu neustále srovnávat se situací ostatních ochotnických divadel na území Čech a Moravy. V dílčích podkapitolách se budu více věnovat tématům, která se mi v průběhu studia materiálů vygenerovala pro daná období jako zásadní.

Ve čtvrté kapitole práce, která se věnuje prvnímu období ochotnického divadelního spolku Kolár, jsem se více zacítila na základní aspekty v organizaci ochotnického divadla. Mimo jiné jsem se k tomu rozhodla z praktického důvodu, který souvisí s faktem, že k tomuto staršímu období neexistuje tolik literatury a pramenů, ze kterých bych mohla čerpat. Budu si zde pokládat otázky, jaké divadelní aktivity předcházely založení spolku, k jakým příležitostem a jak často bylo divadlo hráno, jakým „mimodivadelním“ aktivitám členové Koláru pravidelně věnovali čas a úsilí a organizovali je pro občany města. Jedna z podkapitol této části bude mapovat organizační strukturu spolku, události, které ji ovlivňovaly, financování spolku a postavení v rámci celorepublikových a regionálních organizací, které ochotnické spolky zaštiťovaly. V poslední podkapitole této části práce popíši specifickou historii a provizorní fungování spolku za první světové války.

V páté kapitole, mapující život Koláru za první republiky, se již mohu věnovat oblastem, pro které potřebuji více pramenů, jež je možné k období první republiky dohledat. Zde podrobněji poukážu na umělecké směřování, ambice a úspěchy Koláru a na základě všech pramenů, které mám k dispozici, popíši jeho dramaturgii. Také se budu soustředit na jednotlivé režisérské osobnosti spolku, jejich režijní styl, přínosy a možná specifika v jejich tvorbě a práci. V jedné z kapitol popíši historii stavby kyšpereckého divadla, Divadelní dvorany. Dále bych se chtěla co nejpodrobněji zaměřit na scénografii a také na hudbu, kostýmy a herectví. Práce na této části nebude již rekonstruování dějin spolku závislé na několika málo zmínkách v literatuře a na rozsáhlém, avšak neobjektivním pramenu, jakým je *Pamětní kniha* Koláru. Zde již budu moci Krčmaříkovy

záznamy a tvrzení ověřovat a porovnávat s množstvím novinových článků z veškerého soudobého regionálního tisku, který se z daného období dochoval a který jsem vyhledala ve Státním okresním archivu v Ústí nad Orlicí a ve Státním oblastním archivu v Zámrsku. Další drobné, avšak cenné prameny, jako jsou plakáty, různé brožurky, poznámky k proslovům a dopisy z Městského muzea Letohrad, mi také poslouží ke komparaci s Krčmaříkovou kronikou a zhodnocení, do jaké míry se dá na tento pramen spolehnout.

Šestou kapitolou práce bude stručný medailon nejdůležitější osobnosti ochotnického divadelního spolku Kolár v daném období, Antonína Krčmaříka, díky jehož aktivitě, snaze a především *Pamětní knize* může tato práce vzniknout.

Diplomovou práci uzavřu zhodnocením, do jaké míry se mi podařilo naplnit původní očekávání, přiblížit a přehledně popsat dějiny spolku Kolár, které vzniká ve chvíli, kdy mám k dispozici velké množství materiálu, který je potřeba podrobně prozkoumat, roztřídit a seskupit. Dále zhodnotím, zdali bylo možné sepsat na základě pramenů, koncentrovaných převážně do období vrcholných dvaceti let spolku, jeho souvislou, téměř padesátiletou historii, které jsem se rozhodla věnovat. Také vyhodnotím objektivitu a pravdivost jednotlivých pramenů.

Stěžejní literaturou, která mi pomohla proniknout do tématu a blíže poznat oblast ochotnického divadla a poznat ve stručnosti dějiny ochotnického divadla v Letohradě, byly publikace *Cesty českého amatérského divadla*⁵ a *Kyšperk / Letohrad 1308 – 2008*⁶. Tyto knihy mi pomohly v úplném začátku, kdy jsem se potřebovala zorientovat v období, na které jsem se hodlala v celé své práci zaměřit. Budou také hlavním materiálem, z něhož budu čerpat při sepisování kontextových kapitol *České divadelní ovzduší 1800 – 1945* a *Kyšperk*. Vedle *Cest* mám pro kontextovou kapitolu připravenou knihu Vojtěcha Táborského *Příspěvky k dějinám divadelního ochotnictva československého*⁷.

Pro druhou kapitolu, ve které bych chtěla přiblížit kulturní atmosféru města Kyšperka v období 1800 – 1945, mám, kromě již zmíněné, k dispozici

⁵ CÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla : vývojové tendence*. 1. vyd. Praha : IPOS, 1998. 444 s. ISBN 8070681292.

⁶ ADAMEC, Stanislav (ed.). *Město Kyšperk/Letohrad 1308 - 2008*. Letohrad : Město Letohrad, 2008, 296 s. ISBN: 978-80-254-1745-4.

⁷ ŠTEIN-TÁBORSKÝ, Vojta. *Příspěvky k dějinám divadelního ochotnictva československého*. 1. vyd. Praha : B. Vašata, 1931. 473 s.

publikace *ALMANACH spolků, klubů, zájmových organizací, vzdělávacích a kulturních zařízení, institucí i všeho ostatního, co hýbalo tímto městem*⁸ a *Kyšperk I. Historický nástin stavebního vývoje města Kyšperka*⁹, kterou hodlám použít i pro další kapitoly, především pro části mapující stěhování ochotníků po různých sálech napříč Kyšperkem a poté pro kapitolu o stavbě Divadelní dvorany.

Pro další kapitoly, v nichž budu již mapovat činnost ochotníků v Kyšperku nejdříve v době před a poté v době existence spolku, použiji převážně prameny, které budu průběžně porovnávat se stručnými dějinami spolku, které se dají najít jednak v knize *Kyšperk / Letohrad 1308 – 2008*, dále také v *ALMANACHU spolků a Místopise českého amatérského divadla*. Hlavním pramenem pro sepsání kapitol o historii Koláru mi bude *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*¹⁰, která je uložena v Městském muzeu Letohrad od roku 2005. Její historie je zajímavá, protože byla po několik let ztracena, zlikvidována spolu s pozůstalostí jednoho z bývalých členů souboru pana Rudolfa Kamínka a náhodně objevena až roku 2005 v dražbě v Praze panem ing. Jaroslavem Škarkou, který pochází z Letohradu. Ten pamětní knihu odkoupil a vrátil zpět do města. Díky tomu se dalo začít uvažovat o vytvoření práce, která zmapuje historii Koláru od prvopočátků (záměrně píše prvopočátky, protože jde o dobu čtyřicet let před vznikem spolku) po jeho první roky, nejproduktivnější období za první republiky, doby útlumu za první i druhé světové války. *Pamětní knihu* Koláru podle pana Ladislava Novotného, jeho dnešního předsedy, sepsal Antonín Krčmařík v roce 1933.¹¹ Podle mého dojmu, který jsem nabyla při opakovaném studiu tohoto informacemi nabitého pramene, ji začal Krčmařík sepsávat už daleko dříve, před rokem 1910 a možná, že dokonce už na přelomu století. Tato má domněnka ale nic nemění na tom, že Krčmařík *Pamětní knihu*, která obsahuje zápisy se zprávami o každém jednotlivém roku ochotníků již od roku 1863, sepsoval minimálně pro prvních čtyřicet let chronologicky. Domněnka pana Novotného o datu jejího původu nejspíše pramení z faktu, že

⁸ PÁLKOVÁ, Edita (ed.). *ALMANACH spolků, klubů, zájmových organizací, vzdělávacích a kulturních zařízení, institucí i všeho ostatního, co hýbalo tímto městem*. 1. vyd. Letohrad: Městská knihovna, 2001. 136 s.

⁹ SKÁLA, František. *Kyšperk I. Historický nástin stavebního vývoje města Kyšperka*. 1. vyd. Letohrad: 1948.

¹⁰ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*. 144 s. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

¹¹ ADAMEC, Stanislav (ed.). *Město Kyšperk/Letohrad 1308 - 2008*. 1. vyd. Letohrad : Město Letohrad, 2008, s 216. ISBN: 978-80-254-1745-4.

Pamětní knihu zdobí kresba malíře Alfonse Muchy, který v Kyšperku pobýval vždy v létě, nejvíce času zde ale strávil v letech 1934 a 1935 (kdy v Kyšperku vytvořil mimo jiné některé části díla *Slovanská epopěj*). Zajímavé je, že *Pamětní knihu* sepsal kronikář i předseda spolku v jedné osobě, což je v některých místech, zvláště v těch, kdy se snaží nezaujatě popsat své režie, nebo šarvátky a dohady mezi členy spolku, úsměvné. Snaha zůstat objektivní se mu ale nedá upřít.

Kromě *Pamětní knihy Koláru* mám k dispozici také další, drobnější prameny, které jsem také objevila v Městském muzeu Letohrad. Jsou to například plakáty propagující pořádání divadelních představení, pozvánky na masopustní zábavy, které Kolár organizoval, brožura ke slavnostnímu otevření nově postavené Divadelní dvorany, brožura k oslavám sta let ochotnického divadla v Kyšperku, brožura k sedmdesátým narozeninám Antonína Krčmaříka, dlouholetého předsedy spolku a fotografie divadla. Dále proslovy ke Krčmaříkovu jubileu, k padesátiletému výročí fungování spolku Kolár, pozvánka na Slavnostní akademii pořádanou Kolárem k výročí Alfonse Muchy. Občasné zmínky o Koláru se dají nalézt také v *Pamětní knize města Kyšperka*¹². Vzhledem k tomu, že ji ale sepsal stejný autor, Antonín Krčmařík, a to v přibližně stejné době jako kroniku ochotníků, nevěnovala jsem tomuto pramenu až tak velkou pozornost a pouze na několika informacích ověřila jejich totožnost.

Poslední, podstatnou část pramenů, kterou budu používat až v páté kapitole, jež bude zachycovat život a důležité momenty spolku v období první republiky a za nacistické okupace, jsou novinové články. V okresním archivu Ústí nad Orlicí a Oblastním archivu v Zámrsku jsem během roku 2012 a 2013 vyhledala veškerý tisk vztahující se k období 1850 – 1945. Z něho jsem vybrala periodika *Východočeský kraj*, *Orlicko*, *Naše zájmy*, *Orlický kraj* a *Orlický obzor*, která jsem postupně kompletně procházela a hledala jakékoliv zmínky o Koláru. Úspěch jsem zaznamenala v případech titulů *Naše zájmy*, *Orlický kraj* a *Orlický obzor*, které byly k dispozici v následujících ročnících: *Naše zájmy*: 1926 – 1930, 1932 – 1939 a 1941, *Orlický kraj*: 1931 – 1935 a 1941, *Orlický obzor*: 1930 – 1935. Celkově jsem takto našla okolo sto deseti článků zmiňujících kyšpercký ochotnický spolek Kolár, z nichž většina byly oznámení a zprávy

¹² KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha města Kyšperka*. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

o představeních, oznámení o konání zábavních akcí pořádaných Kolárem, zprávy o stavbě divadla a událostech s ním souvisejících. Recenze se mezi nimi daly najít spíše zřídka, ve velkém množství článků se mi jich ale nakonec několik objevit povedlo.

1 ČESKÉ DIVADELNÍ OVZDUŠÍ 1800 – 1945

Tato diplomová práce se zabývá ochotnickým spolkem, který byl zformován až v roce 1897, a měla by tedy i kontextově mapovat především období, na které se nejvíce zaměřuje, dobu 1897 – 1945. Z několika důvodů jsem se ale rozhodla stručně popsat dějiny ochotnického divadla na našem území od jeho počátků v Národním obrození. Za prvé proto, že začátek fenoménu ochotnického divadla na počátku 19. stol. není doba natolik vzdálená od doby, kdy byl Kolár založen, aby jeho vznik nemohl být zasazen do kompletních souvislostí. Za druhé se chci věnovat kontextu hlouběji proto, že lze na území Kyšperka už v „předkolárovském“ období sledovat mnoho tendencí navazujících na centrální dění. To mi připadá o to zajímavější, když si uvědomím, o jak malé město jde. Navíc je toto „předkolárovské“, zhruba padesátileté, období před založením samostatného spolku o trochu zajímavější, než jsem si původně myslela. První divadelní produkce v Kyšperku okolo roku 1840 jsou spojené s rodinou spisovatele F. V. Heka, což samozřejmě nechci vynechat. Naopak bych chtěla ukázat, jak ochotnické aktivity v Kyšperku skutečně kopírovaly a tedy i spolutvořily dějiny ochotnictva společně s ostatními a známějšími ochotnickými soubory (Polička, Litomyšl, Jaroměř atd.).

Ochotnické divadlo českého Národního obrození navazuje především na tradici tzv. lidových písmáků, což byli: „*Původně vážení čtenáři písma svatého, sebevědomí znalci a vykladači bible, mezi nimiž patrně nechyběli tajní nekatolíci, stávali se nejen příležitostnými kronikáři soudobých událostí či literárními tvůrci, ale záhy také osvědčenými organizátory českých divadelních představení a uznávanými dramatiky. V obou aspektech těchto divadelních aktivit čeští lidoví písmáci navazovali na kontinuitu lokální či regionální folklorní tradice, ohlasy školského i řádového divadla a kantorské hudebnědramatické tvorby 18. století.*“¹³ Divadlo v době Národního obrození vycházelo z tzv. susedského divadla, jež vznikalo jako autorská tvorba písmáků v druhé polovině 18. století. Tento typ

¹³ CÍSAŘ, Jan. Cesty českého amatérského divadla : vývojové tendence. 1. vyd. Praha : IPOS, 1998, s. 30 – 31. ISBN 8070681292.

divadla byl rozvíjen nejprogresivněji v Podkrkonoší, vyznačoval se bohatým hovorovým jazykem, funkčním dramatickým stylem a návazností na život tehdejších lidových vrstev a charakteristickým úzkým mezilidským propojením v konkrétních lokalitách. Sousedské divadlo bylo prvním typem neprofesionálního českého divadla hraného v českém jazyce, na českém území, vznikajícím kolektivně a soustavně, s vlastní dramaturgií a obměňovaným repertoárem. Silně zakořeněnou náboženskou tradici v dramaturgii sousedského divadla postupně nahradila na přelomu 18. a 19. století světská dramaturgie. Na sklonku 18. století se totiž inspirací některých písmáků stávala první česká profesionální představení hraná v Boudě a Stavovském divadle. Následně jeho úlohu přebralo nové měšťácké ochotnické divadlo, jehož dramaturgie byla navázána na aktuální historickou situaci a proces národní emancipace. Od této doby, kdy poprvé začala vznikat česká profesionální představení hraná v Boudě a ve Stavovském divadle, vedle sebe existovaly a fungovaly dva typy českého divadla, do velké míry odlišné, s jinou dramaturgií a cílovou skupinou, přitom s dost podobným předmětem zájmu a společenským posláním. Divadlo v době obrození mělo za úkol napomoci přechodu od feudální k měšťanské společnosti, osamostatnění se a vyčlenění z habsburské monarchie. Jeho cílem bylo tedy šířit vlastenectví, podporovat národní specifika, kultivovat obyvatelstvo, učit jej český jazyk a hlavně ho, v Habsburky poněmčeném prostředí, udržet. Fakt, že díky těmto možnostem divadla vznikla konečně možnost hrát jej v češtině i na profesionální úrovni, neznamenal, že by svůj význam ztrácelo divadlo neprofesionální. (Do této doby bylo neprofesionální divadlo jedinou existující formou divadla v českém jazyce. Od Národního obrození, kdy vzniklo české profesionální divadlo hrané v českém jazyce, se začala neprofesionální divadla nazývat ochotnická.) Naopak. Díky existenci českého ochotnictva bylo možné, aby divadlo plnilo tak velkou funkci během celého Národního obrození. Ve chvíli, kdy by obrozenecké myšlenky formovalo a prezentovalo českému národu pouze profesionální divadlo, jež v této době stálo na počátku svého vývoje a hrálo se pouze v Praze na několika málo scénách a občas v Brně a v Olomouci, nemohlo by se patrně mluvit o nijak velkém dopadu divadla na společnost v tomto důležitém období. Konec éry sousedského ochotnického divadla probíhal po celé 19. století, v průběhu kterého jej plynule nahrazoval nový typ ochotnického divadla, více dramaturgicky i stylově navazující

na nové městské profesionální divadlo. Jde o ochotnické divadlo tzv. měšťanského typu, které se rozšiřuje během celého 19. století, nejvíce v Podkrkonoší a také v Podorlicku (kam spadá Kyšperk), odkud existují doklady o prvních produkcích divadla nového měšťanského typu už z přelomu 18. a 19. století. Pravděpodobně i specifická vzdálenost, nepříliš blízká, ani vzdálená od Prahy, činí tyto severovýchodně položené oblasti tak divadelně aktivními. Jejich nejaktivnější členové a inteligence mají možnost spojení s centrem kulturního i ostatního dění, Prahou, na druhou stranu je natolik daleko, že běžný člověk nemá možnost se tam vypravit, navíc ‚pouze‘ za kulturou. Přitom ale má možnost udržovat o všech aktuálních záležitostech povědomí a rád takové ‚novoty‘ zavede i ve svém centru dění. Za druhou vlnu v šíření nového typu měšťáckého ochotnického divadla (po první vlně na přelomu 18. a 19. století) se považuje doba napoleonských válek, přesněji dvacátá léta 19. století, kdy se ochotnická činnost mezi měšťany velmi rozšířila, stejně jako tzv. domácí divadla pro nevelkou, převážně rodinnou a přátelskou společnost. Dále ochotnický fungují i vlastenecké družiny, kde se pořádají již divadla pro větší společnost, často hrané v hostincích (obě tyto tendence můžeme sledovat i v Kyšperku, avšak až o třicet, nebo čtyřicet let později). Poslední vlna šíření měšťanského ochotnického divadla se odehrála ve třicátých a čtyřicátých letech 19. století, kdy se ochotnické divadlo hrálo v již sto dvaceti městech v Čechách a v dvanácti městech na Moravě a ve Slezsku. Umělecké i politické ambice ochotnických produkcí se postupně zvyšovaly a národní a demokratický apel se stal jejich nezbytnou součástí, která ovlivňovala téměř všechny složky inscenací. Nejaktivnější ochotníci byli z již zmiňovaného Podkrkonoší a Podorlicka. I další oblasti, ve kterých se nejčastěji hrálo divadlo, byly polozemědělského charakteru, vzdálenější od větších kulturních center ve středních Čechách, na jihu a Vysočině. Byly to především Beroun, Kolín, Litomyšl, Polná, Rakovník, Vysoké na Jizerou, od dvacátých let také Hradec Králové, díky Václavu Klimentu Klicperovi, který zde působil. Méně ochotnických divadel bylo na počátku na Moravě a ve Slezsku, v poněmčených pohraničních oblastech a ve městech, kde sídlily vysoké státní instituce, vojsko a církve, např. v Plzni, Českých Budějovicích, Mladé Boleslavi, Chrudimi. Specifická situace pro ochotnické divadlo nastala v Praze, vedle nově se rozvíjejících snah o české profesionální produkce. Dvě české ochotnické scény,

Teisingerovo divadlo (v letech 1821 – 1824) a Kajetánské divadlo (1834 - 1837) zde fungovaly, ovlivňovaly český repertoár Stavovského divadla a tvořily opozici, někdy i korektiv pro jeho těžce se rozvíjející česká představení. V období Národního obrození se konečně divadlo vymanilo z ideologického vlivu církve a přestalo tak být závislé na církevním kalendáři a produkce ochotnických představení se rozprostřely průběžně do celého roku, čímž logicky markantně stoupl jejich celkový počet. V některých obdobích dokonce natolik, že počet ochotnických produkcí za jednu sezonu v Polné, Berouně, nebo Vysokém nad Jizerou byl vyšší, než celkový počet odehraných českých představení ve Stavovském divadle v Praze. Distancování se od církve vedlo i ke změně repertoáru ochotnického divadla, ve kterém se náboženská témata najednou téměř neobjevovala. Navíc i habsburská cenzura v tuto dobu kontrolovala, aby se hry netýkaly náboženství a jeho duchovních představitelů. Novou ochotnickou dramaturgii ovlivňovaly právě vzniklé profesionální scény hrající česky a také texty, které se získávaly opisem, nebo v knižním vydání, v edicích divadelních her. Například Václav Kliment Klicpera vydal edici svých her *Divadlo Klicperovo* a šest svazků *Almanachu dramatických her* na vlastní náklady, *Divadlo N. V. Štěpánka* vyšlo na náklady Bohumila Haase, známého pražského tiskaře na přelomu 18. a 19. století v Praze. Dále vycházel ve třicátých letech *Výbor divadelních her zahraničních*, edice *Česká Thalia* a samozřejmě i jednotlivé hry mimo edice.¹⁴ V těchto edicích bylo nejvíce původních her, jejichž autoři mysleli na možnosti ochotnických souborů, jejich jeviště, možnosti scény a dekorací. Podle měřítka možností a realizovatelnosti byly vybírány i hry zahraničních autorů. Mezi oblíbené žánry ochotníků patřily „singšpily“ (činohra s velkou hudební částí), historické hry, veselohry ze současnosti, jevištní báchorky, hry ze současnosti. Zajímavou součástí ochotnické dramaturgie se staly regionální hry místních autorů, kterých byla v repertoáru sice menšina, ale nebyla o tento druh dramatiky nouze. Původně nesměli ochotníci vytvářet oficiální spolky, scházeli se neoficiálně a o povolení pro každé jednotlivé představení museli podávat žádost se zdůvodněním, proč by se dané představení mělo odehrát, což byly nejčastěji „charitativní cíle“. Legální zakládání spolků povolil až habsburský spolkovací zákon vydaný v šedesátých letech 19. století, díky kterému mohly začít vznikat

¹⁴ CÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla : vývojové tendence*. 1. vyd. Praha : IPOS, 1998, s. 49. ISBN 8070681292.

divadelní a někde také pěvecké spolky, které jsou považovány za nejstarší občanská sdružení u nás. Původně, v první čtvrtině 19. stol. se hrálo nejvíce v bytech, později byla stále častější představení v hostincích a školách, kde se stavěla speciálně pro každé představení jeviště. Protože bylo neustálé stavění a rozdělování nepraktické, začalo se v mnohých divadelně aktivnějších městech uvažovat o stavbě vlastních divadelních budov, to bylo ale více aktuální až později, především v době stavby Národního divadla v Praze.

Ochotnickou družinu ve městech tvořili většinou běžní měšťané, ve vedoucích pozicích však stála místní demokraticky cítící inteligence a pokrokoví občané. Často vůdčí pozice zastávali notáři, úředníci, lékárníci, doktoři, studenti, někdy i učitelé, i přesto, že jim byla činnost okolo divadla zakazována. Mezi herce „z ochoty“ mohl patřit téměř kdokoliv, krejčí, soukeníci, pláteníci, perníkáři, řezníci, hospodští, obchodníci a kupci. Hraní ochotnického divadla bylo ve městech 19. století považované za důkaz vlastenství a vzdělanosti. Výjimkou byli kněží a od roku 1873 i učitelé, kterým bylo (ojediněle i dříve) úředně zakázáno vystupovat na divadle i jinak se na vzniku zábavy tohoto typu podílet.¹⁵ Často vycházela iniciativa od jedné, většinou vážené rodiny, která se kompletně věnovala divadelní činnosti. Jakýmsi standardem snad každého ochotnického spolku bylo mít svoji osobnost, která byla nějak veřejně známá, např. spisovatel, známý učitel, hudebník, herec, malíř, a propojená s konkrétní ochotnickou družinou. (Nejčastěji to byli rodáci, nebo i bývalí členové, nebo také vážené osobnosti dojíždějící za příbuzenstvem, nebo v létě za rekreací z větších měst.) Tato známá osobnost potom spolek podporovala a fungovala jako jakýsi jeho vzor.

Zvláštní otázkou bylo po celou dobu obsazování ženských rolí. Část tehdejšího měšťanstva byla proti, aby ženy a zvláště ty vdané, hrály divadlo.¹⁶ Je zajímavé a příjemné sledovat, že všechny tyto fáze zaznamenalo a prošlo jimi i ochotnické divadlo v Kyšperku. Jeho divadelní produkce byly vždy považovány za velkou událost, která oslovovala všechny tehdejší vrstvy obyvatelstva a každý kdo chtěl, se o nich dozvěděl, i přesto, že jejich propagace nebyla nijak rozvinutá. Plakáty i oznámení v tisku byly zatím spíše výjimkou než pravidlem. Ze

¹⁵ ŠTEIN-TÁBORSKÝ, Vojta. *Příspěvky k dějinám divadelního ochotnictva československého*. Praha : B. Vašata, 1931, s. 17.

¹⁶ ČÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla : vývojové tendence*. 1. vyd. Praha : IPOS, 1998, s. 47. ISBN 8070681292.

soudobých ohlasů v tisku – v časopisech *Včela* a *Květy* si lze udělat představu o nevelké úrovni představení nových měšťanských ochotníků. Stejně tak ale měly mnoho vad i představení profesionálního českého divadla. O nedostacích se psalo opatrně, aby se začínající spolky „nepolekaly“ a nestáhly zpět a potenciál ochotnického divadla nezůstal nevyužitý. Kromě své, ne úplně vysoké úrovně, muselo ochotnické divadlo čelit i několika dalším překážkám. Především šlo o odpor ze strany státní administrativy a vrchnostenských úředníků, kteří se snažili zmírnit snahy a činnost ochotníků nařízeními pod různými záminkami, např., že divadlo občany odvádí od práce. Dále nepřáli divadlu někteří kněží, což není tak těžké pochopit, když se divadlo v této době začalo silně distancovat od církve a vymanilo se z jejího vlivu. Stále se také hovořilo o otázce svobodných i vdaných žen hrajících divadlo.

Ochotnické divadlo v období po Národním obrození, na sklonku první poloviny 19. století, nejdříve rychle stouplo, začalo se formovat jako nové a vytvářet si svá typická specifika a znaky a vzápětí bylo vlivem politických událostí v rakouském císařství na skoro celé desetiletí zastaveno. Po revolučních letech 1848 – 1849 začala roku 1851 éra neoabsolutismu, která kromě ostatních změn zakazovala činnost divadelních ochotníků. Pro fungující spolky to znamenalo ochromení jejich aktivit, pozastavení dynamického rozvoje a vyčkávání příznivějšího období. Při občasných divadelních příležitostech muselo být žádáno o povolení na každé jednotlivé představení, jež muselo být řádně zdůvodněno. Často se proto hrálo bez povolení, ilegálně, pro malý okruh diváků v soukromí. S koncem Bachova absolutismu a s obnovením ústavních svobod roku 1859 se mohly ochotnické soubory znovu začít oživovat a rozvíjet nepřetržitě až do první světové války. Od roku 1867, kdy byly vydány zákony o Právu společným a shromažďovacím, navíc mohli ochotníci zakládat registrované spolky a fungovat oficiálně, což je činí nejstaršími občanskými sdruženími dnes. Jedinou nepřízní v tomto období byla hospodářská krize, která na krátký čas v 70. letech utlumila návštěvnost ochotnických představení.

Divadlo v tomto období se od předchozího, ochotnického divadla Národního obrození, lišilo především ve způsobu, jak vnímalo své poslání. Stejně jako ochotníci za Národního obrození si ochotníci po něm kladli za cíl vychovávat. Teď už ale ne ve smyslu vlasteneckém. Vštěpování ideálů,

podpora a učení českého jazyka už nebylo potřeba. Divadlo se nyní soustředilo spíše na výchovu ve smyslu občanském a demokratickém. Spolkový život začal být v posledních desetiletích 19. stol. velice populární. Ve skutečnosti se ochotnické divadlo, kromě výchovy, soustředilo po dlouhé době i na svou prapůvodní zábavnou funkci. Charakteristické pro „poobrozenecké“ divadlo je také to, že ochotníci si již nemohli zadat s profesionálními soubory, které v době obrození začínaly fungovat a přesto, že v jejich původní podobě bylo možné kvality obou vzájemně srovnávat, teď to už nešlo. Poslání českých ochotníků se z udávání tónu omezilo primárně na zprostředkovávání moderní dramatiky a zábavy divákům menších měst, kteří by se jinak do divadla nedostali. I přesto, že cíle ochotnictva nebyly tak vznešené, českému obyvatelstvu to nevadilo a zakládalo další a další spolky, které byly téměř ve všech malých městech. Tento velmi rychlý rozvoj vedl občas až k profanaci ochotnického divadla, které se teď již nemohlo s profesionálními scénami měřit. Naprostou výjimkou doby byl *Akademický čtenářský spolek* v Praze, který jako jediný dával impulzy, oslovující i profesionální scény.¹⁷ Velký rozmach ochotnictva a vysoký počet nově založených spolků vedl k nevyhnutelnému založení organizace, která je bude zaštiťovat a sdružovat. 16. května roku 1868, v den položení základního kamene pro stavbu Národního divadla, se sešli zástupci jednotlivých ochotnických spolků fungujících na území Čech a Moravy a založili Divadelní jednotu, která měla vnést řád do bez jakýchkoliv pravidel se rozrůstajícího hnutí. Karel Sladkovský při této příležitosti ve svém projevu chválil české obrozenecké profesionální, ale i ochotnické divadlo za jeho velký přínos pro národní uvědomění i jazyk. Další sjezd ochotníků roku 1880 přinesl založení tzv. Divadelní matice, která posléze nevyvíjela žádnou činnost, a proto byla o pět let později, roku 1885, založena již funkční organizace Ústřední matice divadelních ochotníků československých. Jejimi předsedy se stali Antonín Karel Nový, Karel Pippich a Jan Ladecký.

Kromě změny poslání ochotnického divadla v druhé polovině 19. století a postavení vůči profesionálním divadlům nastala ještě jedna změna. Ochotníci se začali diferencovat. Z měšťanských spolků se oddělili dělníci, kteří zakládali své vlastní spolky s trochu odlišnou dramaturgií, preferovanými žánry, i s jinak nastaveným diváctvem. Původní dělnické spolky ještě ale nebyly

¹⁷ CÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla : vývojové tendence*. 1. vyd. Praha : IPOS, 1998, s. 64. ISBN 8070681292.

tolik oddělené, aby nevnímaly nic dalšího než proletariát. Dělnické listy zmiňovaly stejně často dělnické ochotníky jako ostatní divadelní dění a dramaturgicky se spoléhaly dělnické spolky, stejně jako měšťanští ochotníci, na aktuální dramaturgii profesionálních divadel. Jimi upřednostňovanými žánry byly hlavně zdramatizované anekdoty, neboli aktovky, živé obrazy, satirické popěvky, kuplety, opery, večery s deklamacemi. Do repertoáru měšťanské ochoty patřily také aktovky a kuplety, ale dále i kostýmové monology typických figurek, travestie jarmarečního zpěvu, kabaretní žánry a operety. Ochotnické hnutí tedy zahrnovalo všechny společenské vrstvy a přesto, že jeho umělecká úroveň tolik nestoupala, přinesla druhá polovina 19. stol. nezanedbatelné přínosy. Díky formování nových žánrů totiž vznikl jakýsi předstupeň pozdějšího kabaretu. Dále ochotníci, na rozdíl od profesionálních divadel, která se z nutnosti soustředila především na činohru, udržovali v těchto dobách tradici českého dětského, mládežnického a hlavně loutkového divadla. Ty potom ve 20. století dosáhly vysoké úrovně na profesionálních scénách i mezinárodně. Kdo ví, jestli by se tak stalo, kdyby nebylo ochotníků, kteří tyto tradice rehabilitovali a díky tomu je i udrželi. Další zásluhou ochotnického divadla je výchova nové generace důležitých osobností. Po všech divadelních produkcích v bytech, hostincích, školách a víceúčelových sálech, kde se muselo na každé jednotlivé představení vystavět jeviště a po skončení zase zbourat, toužila každá ochotnická skupina po vlastním divadle. Některá města je měla už dříve, nejvíce jich ale vzniklo v období posledních třech desetiletí 19. a prvních třech desetiletích 20. století. Sny o divadelních budovách začaly být o dost jasnější a reálnější, když se v Praze z prostředků českého národa dokončila stavba českého Národního divadla, které se stalo symbolem demokracie a samostatného českého národa. Není divu, že každé malé české město chtělo mít svou vlastní budovu symbolizující totéž.

Na přelomu století ochotnické divadlo znovu téměř srovnalo krok s profesionálními scénami. V souvislosti s těmito léty se mluví hodně o profanaci divadla, proto je dobré vzít v úvahu, že vznikla důsledkem extrémního rozmachu, díky kterému se divadlo jako takové stává dostupným pro většinu obyvatelstva. Od konce století do konce první světové války se ochotnické i profesionální divadlo rozrůstalo a dále se společensky i umělecky diferencovalo. Od ochotnického hnutí se začali distancovat spisovatelé a kulturně významné

osobnosti, kteří jej předtím podporovali. V období na přelomu století se dalo jednoduše určit několik desítek vyspělých ochotnických souborů, které nad ostatními vynikaly. Tím se začala tvořit propast mezi umělecky ambiciózními a vyspělými soubory a těmi bez vážnějších cílů a dobrého vedení. Možná proto, že družina ochotnických divadelníků spadala do nutností, které muselo mít tehdejší vyspělé město, zakládala si každá obec ochotnický soubor, který potom neměl zase tak vysoké ambice. (Většina tehdejších měst s nejvyspělejšími soubory měla okolo 7 – 10 tisíc obyvatel.) ÚMDOČ registrovala roku 1895 okolo sta ochotnických družin, v Čechách a na Moravě jich ale kompletně existovalo okolo pěti set. V době předválečné vycházely dokonce v různých letech divadelní časopisy *Česká Thália*, *Thálie*, *Divadelní listy*, *Divadlo*.¹⁸ Dramaturgie spolků na přelomu století byla už založená na operetě, kabaretní produkci, realistickém dramatu, psychologickém dramatu, ojediněle se dostalo do ochotnického repertoáru i nějaké avantgardní drama, nejvíce symbolistické, nebo impresionistické. Zájem o regionální dramatiky upadal a dělnické spolky spoléhaly na drama z rodinného a politického života proletariátu, které vítězilo nad veselohrami.

Za první světové války činnost ochotnických souborů i ÚMDOČ umlkla. Muži narukovali, divadelní sály se proměnily ve špitály. Hrát se začalo až koncem války, kdy spolu s ochotnickým divadlem ožívá po mnoha desetiletích na okamžik znovu jeho národně uvědomovací poslání. V době vzniku samostatného Československa existovala už hustá síť českých ochotnických divadel, která byla již částečně vyprofilována podle sociální vrstvy, na kterou se zaměřovala, či uměleckého směru, který upřednostňovala. Divadlo nyní přestává vychovávat, udržovat a šířit všemožné myšlenky a ideály a do popředí se znovu po dlouhé době dostává jeho základní funkce - poskytnout umělecký zážitek a zábavu. Po období kvantity se meziválečný čas nese ve znamení prohlubování umělecké stránky divadelních inscenací. Zajímavě se vyvíjel i vztah ochotnického divadla k divadlu profesionálnímu - od naprostého distancování po následování. Množství spolků sdružených v ÚMDOČ neustále stoupalo, rekordní je počet 1681 spolků roku 1931. Matice jako organizace si zakládala na nestrannosti a odmítala vyhraněné levicové a později i pravicové tendence. Roku 1926 uspořádala mezinárodní sjezd ochotníků a založila organizaci nazvanou Comité

¹⁸ CÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla : vývojové tendence*. 1. vyd. Praha : IPOS, 1998, s. 84. ISBN 8070681292.

International pour les Théâtres Populaires, která sídlila v Praze. Matice dávala spolkům repertoárové směrnice, kde si mohli režiséři a dramaturgové spolků, často v jedné osobě, vybrat z divácky i inscenačně náročných i nenáročných kusů. Díky tomu vznikala velký rozkol a značné rozdíly v úrovni jednotlivých souborů. Navíc si zástupci spolků nevybírali hry s velkou pečlivostí. Místo dychtivosti po novinkách a zajímavých kusech se objevila rezervovanost vůči experimentům a pohodlnost se projevila tak, že soubory hrály hry, které už znaly z produkcí jiných souborů, ať už profesionálních, nebo také ochotnických. Dá se předpokládat, že při takovém způsobu dramaturgické práce nemohla být ani inscenační podoba moc objevná. Jako reakce na tento způsob se začaly objevovat soubory, které zajímavou dramaturgií kladly na první místo. Nástrojem ke zvýšení umělecké úrovně divadla se staly soutěže a soutěžní přehlídky. První byla v Čechách pořádána při sjezdu ÚMDOČ v Praze roku 1921, další r. 1926 a pak další lokální. Největší význam měla přehlídka Jiráskův Hronov pořádána od roku 1931 dodnes.

Samostatnou kapitolou byly dělnické soubory, které se, shromažďovány organizací DDOČ, doposud soustředily na sociální hry. Na začátku dvacátého století je ale začaly nahrazovat tendenčnějším repertoárem a na konci dvacátých let dokonce svaz DDOČ založil dramaturgickou dílnu KODAK, která připravovala dostatečně tendenční dramaturgiu přímo pro jeho soubory.¹⁹ Ve třicátých letech se dělníci znovu obrátili zpět a začali hrát alespoň do určité míry obecnější dramaturgiu a později začali nacházet vhodný repertoár u avantgardních levicových spolků. Dokonce začaly po jejich vzoru vznikat avantgardní scény jako například Akademická scéna v Brně po hostování Voskovce a Wericha s West Pocket Revue.²⁰ Jak tyto pokusy vypadaly ve svých jednotlivých složkách se dá těžko odhadovat. Méně se v programech ochotníků za první republiky objevovaly současné hry zahraničních autorů, a to díky vysokým tantiémám i repertoárové politice. Vlastně se tyto současné hry daly vidět hlavně tam, kde hostovala nějaká známá hvězda profesionálního divadla. V tomto období, kdy profesionální scény šly rychle kupředu, jejich umělecká kvalita znovu hodně předběhla úroveň

¹⁹ CÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla : vývojové tendence*. 1. vyd. Praha : IPOS, 1998, s. 121. ISBN 8070681292.

²⁰ CÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla : vývojové tendence*. 1. vyd. Praha : IPOS, 1998, s. 122. ISBN 8070681292.

ochotnických produkcí, jejichž stylem byl stále popisný realismus z 19. století. Sice jej zdokonalovali, nicméně se ho nesnažili eliminovat. Větší váhy a pozornosti se v poválečném období dostávalo funkci režiséra. Většina souborů existovala a udržovala chod právě díky nějaké takové výrazné vůdčí osobnosti, která si začala postupně vytvářet svůj charakteristický režijní styl. Hvězdy ochotnického souboru byly často i „hvězdy“ mezi občany města, ve kterém se daný soubor nacházel. Nejlepší spolky se stále vzdělávaly na různých školeních, které pro ně organizovala ÚMDOČ, učily se, že herci mají dbát na správnou výslovnost, péči o hlas a společenské chování.²¹

Popisnému realismu jako inscenačnímu stylu z 19. století odpovídala nejčastěji i scénická a výtvarná stránka ochotnických produkcí. Ochotníci stále nejvíce používali typové dekorace pocházející z 19. století, které byly praktickým důvodem, proč se často neposouvali dále k novým avantgardním směrům. V určité chvíli už ale nebylo možné držet ochotnické divadlo stranou od progresivně se vyvíjejícího českého výtvarného umění a spolu s moderními výtvarníky začaly postupně některé spolky radikálně měnit způsob a vizuální složku svého divadla, což se ve větším počtu odehrávalo až na konci třicátých let. Ve dvacátých a třicátých letech začala znovu situace přát budování ochotnických divadelních budov a bylo tak možné navázat na tendence z konce 19. století, kdy i menší města po vzoru Národního divadla stavěla vlastní budovy. Nyní stavěla svá divadla i skutečně menší města jako Český Kostelec, Polička, Ústí nad Orlicí, Žamberk a také Kyšperk. Spolu s tím se rozvíjel i trend divadel v přírodě v letních měsících a občasně komparsové venkovní inscenace, hrané ke zvláštním příležitostem.

V době okupace českého státu nacistickými vojsky sehrálo divadlo velkou úlohu. Nacisté věděli, jak velký potenciál v sobě umění (především divadlo a film) ukrývá. Stejně jako obsadili Barrandovské filmové ateliéry, které hodlali využít k natáčení propagandistických filmů, chtěli ve svůj prospěch obrátit i divadlo, které mohlo pracovat pro i proti nacismu. Bylo prostředkem, díky kterému si šlo uprostřed nadvlády uchovat osobní svobodu, nebo naopak prostředkem, kterým mohli nacisté Čechy nenápadně ovládat a manipulovat nimi. I toho si byli nacisté vědomi, a proto chtěli divadlo zpacifikovat natolik, aby fungovalo pouze k jejich

²¹ CÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla : vývojové tendence*. 1. vyd. Praha : IPOS, 1998, s. 126. ISBN 8070681292.

prospěchu. Po meziválečném čase, kdy ochotnické divadlo mohlo ve většině platit za zábavu a umělecký zážitek, se kyvadlo dějin znovu přehouplo na druhou stranu, kde převažuje jeho společenské národní a vlastenecké poslání. Nacisté neměli v plánu ochotnické divadlo (kromě dělnických a židovských spolků, které postavili v letech 1938 a 1939 mimo zákon) úplně zrušit. Chtěli ho mít pod kontrolou a využívat ve svůj prospěch, kdykoliv se naskytne příležitost. Zavedli celkem složitý systém povolování jednotlivých představení, který zahrnoval doporučení vedoucího Veřejné osvětové služby, což znamenalo prokázat naprostou politickou spolehlivost a také uměleckou vyspělost celého spolku. Ta byla kontrolována a výsledek odeslán na Ministerstvo lidové osvěty. Zde se muselo žádat i o povolení sehrát hru, která nebyla na seznamu nacisty doporučených her. Celý tento proces některé soubory od jejich činnosti odradil, ale našly se i takové, které přes perzekuci a všechny tyto složitosti fungovaly celou válku a snažily se přinést svým divákům, co nejvíce mohly. Na začátku okupace sdružovala Matice a ostatní podobné organizace přibližně sedm tisíc ochotnických spolků. Postupně uplatňovaným terorem ochotnických divadelníků se snažili nacisté ponechat při životě pouze ty soubory, které budou schopné dodržovat jejich směrnice a budou jim moct být dobrým nástrojem v šíření propagandy a poslušnosti mezi české obyvatelstvo. V polovině roku 1941 fungovalo necelých dva tisíce souborů, z nichž další velká část podlehla neutichajícímu nátlaku v posledních válečných letech. Dalším krokem nacistů vůči ochotníkům bylo zpřetrhání vazeb mezi jednotlivými soubory, aby potom musely fungovat více samostatně a mohly být snáze řízeny a ovlivňovány. To se jim povedlo hlavně zrušením každoročně konané divadelní přehlídky Jiráskův Hronov i všech dalších, které byly organizovány jako její náhrada. Dále bylo zastaveno vydávání mnoha časopisů, vedle ostatních i časopis České divadlo. Další ochromení způsobilo i odvezení mnoha schopných ochotníků do koncentračních táborů. I když české ochotnictvo existovalo po celou dobu války, jeho činnost se omezila i v ohledu tendencí různých souborů. Úplně zaniklo DDOČ dělnického ochotnictva a všechny soubory, které se snažily během války udržet svou existenci, teď znovu spadaly pod ÚMDOČ. Vývoji ochotnického divadla tato skutečnost neprospěla, protože jej ochudila o protipól, možnost porovnávat, mít se vůči komu / čemu vymezovat. Ale v době války se dá považovat za úspěch, že ochotníci

vytrvali a bojovali proti nacismu v zájmu udržení ohrožené české národní identity až do konce. Spolky, které přečkaly původní perzekuce, byly většinou silnější a životascopnější než předtím. A i přesto, že většímu respektu a vážnosti se těšily ty soubory, které vlastnily své divadelní budovy, nebyly ve většině těmi nejaktivnějšími. Takové spolky se většinou bály ohrozit svou dlouholetou tradicí a jejich činnost pokračovala v konzervativním duchu. Naproti tomu spolky bez hmotné základny, vzniknuvší z aktuální potřeby, které neměly budovu a stěhovaly se po sálech, měly často větší dosah i význam. Na rozdíl od spolků s dlouho tradicí, které měly větší sklony ke konzervatismu, projevovaly malé, rychle vzniklé soubory své názory ostřeji a více nebojácně. Dramaturgicky si nacisté také počínali logicky. Zakázali sociálně kritické hry a popisný realismus, ty by mohly totiž vyzdvihovaly nepřízeň, jež válka přinesla. Namísto toho vyzdvihli žánry, které skutečnost posunují, idealizují, ukazují svět ne takový, jaký je, ale jaký by mohl být. Jejich nástrojem se samozřejmě stala cenzura, která nejdříve vyřadila všechnu dramaturgii židovských, levicově orientovaných autorů a autorů pocházejících z nepřátelských národů a států. To málo, co zbylo, cenzori ještě ‚proškrtali‘, takže na jevišti někdy říkali herci nesrozumitelné věci. Jedinou progresivní linii českého ochotnického divadla v dobách nacismu tvořila ostře se vymezující mladá generace. Ta měla často zásluhu na tom, že soubory přežívaly i v době války, postupně se ale začala vymezovat vůči starší generaci ochotníků a distancovat se od ní. Tyto mladé soubory, kterých vzniklo nejvíce v nejtěžších válečných letech 1941 – 1944, přinášely do ochotnického hnutí tendence hledat nové možnosti uměleckého vyjádření.²² Málo z nich souhlasilo s organizační strukturou tak, jak ji vytvářela ÚMDOČ, a proto se uchýlovaly pod patronát nějaké nedivadelní mládežnické organizace. Umělecké směřování mladých ochotníků bylo celkem jednoduše dané: proti zaběhnutým pravidlům. Styl současných ochotníků se jim zdál jako naprostý přežitek a hledali možnosti, jak vyjádřit svůj negativní postoj ke společnosti. Popírali především naturalistické, iluzivní a popisné divadlo. Mladé ochotnické avantgardě byly vzorem Burianova a Honzlova divadla D 39 – D 41 a Divadélko pro 99 a Větrník, který založili Burianovi žáci.²³ Mladé ochotnické

²² CÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla : vývojové tendence*. 1. vyd. Praha : IPOS, 1998, s. 155. ISBN 8070681292.155

²³ CÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla : vývojové tendence*. 1. vyd. Praha : IPOS, 1998, s. 162. ISBN 8070681292.

soubory prodlužovaly tradici avantgardy. Nejvíce takových souborů, okolo třiceti, působilo v Praze, kde se jim nejvíce dařilo. V ostatních koutech republiky se daly najít spíše vzácně.

Ochotnické divadlo na území dnešní České republiky zaznamenalo v průběhu sto padesátiletého období mnoho proměn, které se týkaly především jeho rozvoje, rozšiřování pole působnosti, institucionalizace a také diferenciaci. Role, kterou zaujímalo ochotnické divadlo a divadelnictví v životech Čechů, se také proměňovala. Mnoho původně malých, skromných souborů vzniklých v šedesátých letech 19. stol. se rozrostlo na několika desítek, či set členů čítající spolky, které vlastnily divadlo a držely patronát nad veškerým kulturním děním měst v době před druhou světovou válkou.

2 KYŠPERK

2.1 Město Kyšperk

Dnešní Letohrad, který se až do roku 1950 jmenoval Kyšperk, se nachází v podhůří Orlických hor, leží na Tiché Orlici v okrese Ústí nad Orlicí a je městem s bohatou historií. První zmínku o něm lze nalézt ve Zbraslavské kronice v roce 1308, kdy na návrší zvaném Hradisko stával hrad Geyersberk, v překladu Supí hora. Kyšperk jako takový je připomínán až v roce 1513. Hrad postupem času zpustl a jeho zdivo bylo použito na stavbu barokní kaple sv. Jana Nepomuckého, která stojí dodnes na vrcholu nad městem, takzvaném Kopečku, kde původně stála malá poutní kaplička. Žampachové z Potštejna vystavěli na místě hradu tvrz, kterou pak v 17. stol. nechal hrabě Vitanovský z Vlčkovic přestavět na raně barokní zámek. Za jeho vlády zaznamenalo město prudký rozvoj. V barokním slohu zde byla vystavěna také zámecká kaple sv. Václava (dnešní kostel na náměstí), jejíž ojedinělá štuková výzdoba je dílem italského mistra G. Maderny. Portrét hraběte Vitanovského od Karla Škréty, který je dnes uložen na rychnovském zámku, patří k důležitým dílům barokního umění. Dominantou náměstí je mariánský morový sloup z první poloviny 18. století. Za zámkem se rozprostírá krajinářský park, založený v letech 1820 – 1830 hrabětem Marcolinim z Feretti, v němž jsou vysazeny četné druhy cizokrajných květin a stromů. V pozdější době byl park upraven v romantickém stylu, s empírovou kašnou, umělou jeskyní a altánem. V 19. stol. byl započat moderní rozvoj města. Vznikl zde sirkařský průmysl, později textilní a město se stalo také významnou železniční křižovatkou. První světová válka násilně přerušila hospodářský i kulturní rozvoj města, po ní nastal velký stavební ruch. Postupně přibyla řada nových ulic i čtvrtí, bylo zavedeno elektrické osvětlení, dláždily se ulice, byl vybudován moderní vodovod, který bral vodu z místního pramene. Postaveny byly, vedle budovy divadla, také další, pro město velmi významné budovy, především školní - měšťanská škola a živnostenská pokračovací škola, dnes Průmyslová střední

škola Letohrad. Světová hospodářská krize postihla Kyšperk méně než většinu ostatních měst, doba útlumu a strádání v době okupace a druhé světové války ho ale nemohla nezasáhnout, zvláště díky tomu, že se nacházel v těsné blízkosti Sudet. Po válce začal nový rozmach města, roku 1950 spojeného s okolními obcemi Orlice, Kunčice a Rotnek (dnešní Červená) a přejmenovaného na Letohrad. Název prosadil tehdejší kronikář města František Skála jako spojení začátků slov „letovisko“ a „hradisko“, výrazů, které město i jeho historii charakterizovaly. Po válce zde také postupně vyrostla největší továrna regionu, Orlické elektrotechnické závody. Po sametové revoluci nastal další rozvoj, který zásadně změnil tvář města. Zámek, kostel i domy na náměstí s dvěma podloubími dostaly nové fasády a další ulice a domy byly rekonstruovány. Město žije i dnes kulturním životem. Každoročně se v Letohradě pořádá známá Kopečková pouť, Mezinárodní hudební festival, Kaskády výtvarného umění a Mistrovství ČR v biatlonu. S historií města se lze seznámit v Městském muzeu, které mimo jiné vlastní i Napoleonovy saně, v soukromém Muzeu řemesel v Novém dvoře a v nedávné době zpřístupněné expozici letohradského zámku. Okolí města přímo zve k toulkám přírodou Orlických hor. S Letohradem je spjata několik významných osobností, které se zde narodily, nebo zde strávily nějaký čas v průběhu života. Jsou to: národní buditel F. V. Hek, který zde v roce 1847 zemřel, malíři Hynek a Jan Umlaufové, Alfons Mucha a spisovatel Petr Jilemnický. Mezinárodní zajímavostí je, že své kořeny má v Letohradě bývalá ministryně zahraničních věcí USA Madeleine Albrightová, jejíž děd i otec se zde narodili.²⁴

2.2 Kulturní atmosféra v Kyšperku

Všechny nejstarší zmínky o kulturním životě v Kyšperku, které pochází z poslední čtvrtiny 17., ale hlavně z 18. a 19. století, se týkají hudby. Hudba v kostelech byla tehdy jedinou příležitostí, jak se mohli místní občané setkat s nějakou uměleckou produkcí. Byly to hlavně hudební aktivity z podnětu vrchnosti a církve v nově dostavěném kostele svatého Václava na konci 17. stol. Z prvních desetiletí 18. století potom existuje i zmínka o existenci místní kapely, dále prameny hovoří více méně až o vynikajících hudebnících Antonínu

²⁴ Srov. ADAMEC, Stanislav (ed.). Město Kyšperk/Letohrad 1308 - 2008. Letohrad : Město Letohrad, 2008. 296 s. ISBN: 978-80-254-1745-4.

Buchtelovi, Josefu Kadlčkovi a Konrádu Siede, kteří v Kyšperku působili v polovině 19. století. Hned druhé nejstarší záznamy o kulturním životě města Kyšperka hovoří o účinkování kočovných společností v první polovině 19. století a okolo roku 1940 o prvních pokusech zorganizovat divadelní představení v soukromých domácnostech. V druhé polovině 19. století, kdy byly obnoveny ústavní svobody a vydáno právo spolčovací a shromažďovací se v Kyšperku, stejně jako v ostatních městech v Čechách a na Moravě, začaly rychlým tempem množit spolky, které fungovaly pro zábavu jejich členů, vzájemné setkávání a někdy i pro dobročinné účely. Lidé se zde setkávali na základě svých zájmů, nikoliv stavovské příslušnosti, jak bylo dosud obvyklé. Počet takových aktivit organizovaných ve městě závisel na chuti dobrovolných organizátorů i členů spolků. Chuť členů úzce souvisela s jejich životní úrovní, a ta záležela mimo jiné i na aktuální politické situaci. Největší rozmach v zakládání spolků nastal v posledních desetiletích 19. století a potom znovu díky vzniku samostatné republiky. Zakládání spolků nebylo jen o spolcích samotných. Jejich existence rozproudila množství dalších aktivit, díky kterým mohly vzniknout nové instituce, jež zprostředkovaly obyvatelům města další možnosti. Jelikož chci v této kapitole přiblížit kulturní kontext Kyšperka v době před a v průběhu existence ochotnického divadelního spolku Kolár, budu se soustředit pouze na odvětví, spolky, instituce, produkce a události, které nějakým způsobem, i vzdáleněji, souvisí s kulturou ve městě v druhé polovině 19. století (v době, která předcházela založení Koláru) a v první polovině 20. století. Zahrnu sem podkapitoly popisující hudební produkce v Kyšperku, první filmová představení, založení místní knihovny, muzea a galerie a spolků Občanská beseda a Okrašlovací spolek. Chci zde přiblížit, jaká situace předcházela době největšího rozkvětu spolku za první republiky, kdy bylo pro město ročním standardem odehrání minimálně pěti divadelních představení z vlastní, nebo cizí ochotnické činnosti, pořádání spolkového plesu, maškarní merendy, večírků, zábavných i poučných přednášek, tanečních zábav, koncertů, besídek, oslav státních svátků a dalších, vždy minimálně patnácti akcí ročně.

Hudba

Už bylo řečeno, že hudební produkce jsou nejstarším uměleckým vyžitím, které se v Kyšperku již v 17. a 18. století podle pramenů odehrávaly. V druhé

polovině století devatenáctého to byli hlavně hudebně nadaní kyšperečtí učitelé, kteří se angažovali a organizovali různé koncerty a hudební vystoupení, což podpořila Občanská beseda zakoupením piana roku 1881. V době, kdy již fungoval Kolár, hráli často učitelé před představeními a v meziaktí, aby se ušetřily peníze za profesionální hudebníky. Komorní hudba byla rozvíjena v rodině Saxlově, kam se scházeli i sjižděli hudební virtuosoové hrající na violoncello, harfu, housle, klavír a také operní pěvkyně, z nichž se většina živila hudbou v Praze, nebo v zahraničí. Na přelomu století založil učitel Vilém Malý pěvecký sbor, který měl po válce na starost Vratislav Reinelt. Díky jeho vedení se stal sbor nejoblíbenějším v okolí a byl zvaný ke všem možným příležitostem. Reineltovým specifikem bylo přeskupování hudebníků tak, že byla kapela schopna zahrát různé hudební styly od dechovky po jazz, i vážnou hudbu. Po první světové válce byla v Kyšperku založena hudba ČSD, kterou vedl Hugo Kučera z Pardubic. Po krátké době se tato formace začala rozpadat. Právě tehdy převzal její vedení Vratislav Reinelt a vytvořil z ní kapelu, která byla brzy znovu známá po celém okolí. Koncertovala mimo jiné v hotelu Kryštofek a také přímo ve městě, kde bylo stále dost posluchačů, protože Kyšperk byl v meziválečné době oblíbeným letoviskem. Roku 1924 založily pěvecký sbor a hudební sdružení kyšpereckého Sokola výbor pro organizaci Smetanových oslav, které uspořádaly 20. dubna téhož roku. Navštívilo je tisíc diváků a měly „dozvuky“ v podobě osmi večerů, kdy byly v Palečkově sále předneseny ukázky Smetanových oper. Říká se, že během Smetanových oslav se zrodily návrhy na uskutečnění stavby kyšpereckého divadla. Poslední důležitá předválečná událost ovlivňující hudební život je otevření pobočky hudební školy z Ústí nad Orlicí (fungující od roku 1939) v Kyšperku ve školním roce 1940 – 1941. Ta zde fungovala do roku 1944, kdy byl její provoz narušen válkou a ukončen.

Film

První film v Kyšperku, Slavínského *Děvče ze Stříbrné Hranice*, natočený roku 1921, byl promítán roku 1922 díky Obci legionářské ze Žamberka. Ta pod názvem Bio legie začala promítat v Palečkově hostinci. V této době existoval zatím pouze němý film, který byl v Kyšperku, stejně jako všude jinde, nejdříve doprovázen živými muzikanty. Ti si museli nejdříve film sami promítnout, aby

mohli vybrat vhodnou hudbu. Později byl už zvuk dodáván na gramofonové desce, který musel být pečlivě synchronizován s obrazem. Problémy nastaly, když byl film moc napínavý a muzikanti se „zapomněli“, nebo když se přetrhnul filmový pás a zvuk běžel dál. Promítací přístroj byl v této době pouze jeden, takže musela být po každém promítnutém kotouči krátká přestávka na výměnu. V Kyšperku se hrálo každou neděli, a pokud šlo o nějaký opravdu zajímavý a poučný film, promítal se během neděle dvakrát. Ještě ten den musel být totiž odeslán dalšímu biografu. Ceny se pohybovaly od 1 Kč do 3 Kč podle místa. Druhým promítaným filmem byl *Za svobodu národa* od Václava Binovce z roku 1920, o boji proti Rakousku.

Roku 1927 zažádal o druhou promítací licenci Kolár, protože měl v nové Divadelní dvoraně mnoho nevyužitého času, který by se dal promítáním filmů vyplnit. Navíc šlo o ideální prostor pro větší skupinu diváků, kteří by ziskem ze vstupného mohli pomoci s náklady na provoz divadla. Legionáři protestovali, ale moc jim to nepomohlo. Od roku 1927 byla v Kyšperku kina dvě, jedno v Hostinci a druhé ve Dvoraně, které provozovali sami divadelníci. Nakonec se promítací aparatura divadelních ochotníků rozpadla, a tak jejich kino stálo až do doby, než učinili dohodu s Obcí legionářskou a Sokolem (který promítal příležitostně naučné filmy a filmy o historii Sokola) dohodu. Na základě té bylo potom kino ve Dvoraně, ale za poplatek si filmy promítali sami legionáři, nebo Sokol. Po požáru Dvorany bylo kino na čas přestěhováno do Orlovny na Orlici, ale když byly škody ve Dvoraně opraveny, znovu se začalo promítat tam. V této době bylo kino již zvukové a promítalo čtyřikrát až pětkrát týdně.²⁵ Za okupace bylo potom kino zestátněno.

Beseda

Spolek Beseda byl poprvé v Kyšperku založen roku 1874 a ve své době dost netypicky sdružoval občany české i německé národnosti. Ti sami vydávali dvojjazyčný časopis a nakupovali pro své členy stejně českého i německého tisku. O této první Besedě nelze dohledat mnoho informací, ale víme, že čeští a němečtí občané se scházeli v hostinci pana Aloise Hostinského (kde se od roku 1863 po několik let scházelo a hrálo i divadlo) a jednou potíží spolku bylo, že více národně uvědomělým občanům byla česko – německá Beseda trnem v oku. Spolek zaniknul

²⁵ ADAMEC, Stanislav (ed.). Město Kyšperk/Letohrad 1308 - 2008. Letohrad : Město Letohrad, 2008, s. 217. ISBN: 978-80-254-1745-4.

po třech letech působení a roku 1881 ho nahradila nová, teď Občanská beseda, která byla už pouze česká. Původně byla zamýšlena jako spolek řemeslnicko – čtenářský s národně vlasteneckým programem. Uvědomovacím prostředkem měly být odebírané časopisy, mezi něž patřily: *Humoristické listy*, *Světobzor*, *České noviny*, *Paleček*, *Květy*, *Průmyslové listy* a další.²⁶ Spolek se původně angažoval i při zřizování nové kyšpercké knihovny, tuto iniciativu na sebe ale posléze přebral Sokol a beseda si nechala pouze svou vlastní knihovnu. Od doby vzniku, roku 1881, byl odborem Občanské besedy také spolek divadelních ochotníků, který po několikaleté odmlce začal pod záštitou besedy znovu aktivně pracovat a hrát. V hostinci pana Petříka, který byl působištěm Občanské besedy (a který byl proto nazýván „Beseda“) byl při přestavbě majitelem panem Aloisem Petříkem vybudován v prvním patře sál určený přímo pro potřeby divadla.²⁷ V prostorách besedy bylo také piano pro koncerty a různé hudební zábavy. Beseda pořádala výlety do nedaleké Bažantnice a z výtěžků akcí, jež pořádala, přispívala na dobročinné účely, hlavně na chudou mládež. Roku 1888 byl založen další spolek, tzv. Řemeslnická beseda, do níž část členů spolku přestoupila. Občanská beseda spolupracovala také s dámským spolkem Eliška, kterému nebylo nikdy uděleno oficiální povolení, ale i bez něj existoval a fungoval. Občanská beseda se roku 1884 aktivně podílela na organizaci kyšpercké výstavy a také uspořádala pro sto svých členů výlet do Národního divadla v Praze. Občanská beseda zanikla s první světovou válkou a po ní znovu nevznikla, neboť v poválečné době nabral spolkový život už jiný směr, kde program národní nahradil program politický.²⁸

Okrašlovací spolek

Činnost okrašlovacího spolku nesouvisí úplně úzce se soudobou kulturní situací v Kyšperku, ale rozhodla jsem se ho zmínit, protože souvisí s tím, jak město vypadalo, jaké osobnosti se v něm díky tomu zdržovaly a tohle všechno mělo dopad i na divadlo. Navíc se v okrašlovacím spolku silně angažoval Antonín

²⁶ ADAMEC, Stanislav (ed.). Město Kyšperk/Letohrad 1308 - 2008. Letohrad : Město Letohrad, 2008, s. 225. ISBN: 978-80-254-1745-4.

²⁷ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*. S. 12. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

²⁸ ADAMEC, Stanislav (ed.). Město Kyšperk/Letohrad 1308 - 2008. Letohrad : Město Letohrad, 2008, s. 226. ISBN: 978-80-254-1745-4.

Krčmařík, jedna z nejdůležitějších osobností kyšperského ochotnického souboru předválečné doby a doby první republiky. Impulsem ke vzniku tohoto okrašlovacího spolku roku 1909 byla Zahradnicko – ovocnářská výstava pořádaná v září roku 1907 Zemským zahradnickým spolkem v Kyšperku. Jedna z jeho prvních činností bylo pořádání tzv. květinových večerů, kde se na výherní losy vyhrávaly květiny. Z jeho další iniciativy vzniklo ve městě v letech 1909 – 1938 kluziště, bělidlo, plovárna na řece Orlici, Náměstí Svobody s Lípou svobody uprostřed (dodnes zde stojí), parčík kolem divadelní budovy a bylo provedeno mnoho dalších úprav. Spolek také vyzýval občany města, aby zdobili svá okna a zahrady. Díky tomu všemu bylo Kyšperku úředně přiděleno označení „letovisko“. Pravidelně sem dojíždělo mnoho hostů, kteří zde trávili svůj čas, a to hlavně v létě. Jedním z nich byl například malíř Alfons Mucha, který v Kyšperku pobýval a tvořil mimo jiné v letech 1934 a 1935, kdy měl pronajatý rozlehlý ateliér v jedné ze tříd budovy Masarykovy školy práce, dnešní Průmyslové střední školy Letohrad. Pro Kolár, který i jinak podporoval, nakreslil obrázek do jeho *Pamětní knihy*. Po odchodu prvního předsedy spolku pana Straky ho r. 1919 ho nahradil Antonín Krčmařík, v té době již ředitel školy, který byl od roku 1906 předsedou Koláru a se svou manželkou Marií se aktivně účastnil dění v obou spolcích. Za všechny jeho zásluhy v Kyšperku byl pojmenován parčík u Petříkova mlýna jako Krčmaříkovo zátiší. Činnost Okrašlovacího spolku byla pravděpodobně přerušena dvěma událostmi: druhou světovou válkou a smrtí Antonína Krčmaříka v roce 1940.²⁹

Knihovna

Nápad založit Kyšperku knihovnu se objevil poprvé v osmdesátých letech, kdy byla (r. 1881) založena Občanská beseda, původně nazývaná Řemeslnicko – čtenářský spolek. Tuto myšlenku ale nakonec zrealizovala jednota sokolská, která nabídla besedě zřízení společné knihovny, což však její členové odmítli. Roku 1897 byl složen speciální výbor pro založení knihovny, která byla pro veřejnost zpřístupněna v lednu roku 1899. V době otevření obsahovala 280 knih, které byly dary místních občanů, spolků, hasičů, spořitelny a obce. Roku 1908 byla knihovna rozšířena o veřejnou čítárnu, kde byly k dispozici také časopisy.

²⁹ ADAMEC, Stanislav (ed.). Město Kyšperk/Letohrad 1308 - 2008. Letohrad : Město Letohrad, 2008, s 227. ISBN: 978-80-254-1745-4.

Obec hradila náklady na světlo a teplo a dovolila umístění knihovny v nové části školní budovy. V roce 1913 knihovna zaznamenala čtyř tisící výpůjčku a její odbor se stal samosprávným. V letech první světové války byla knihovna mimo provoz a po válce, za první republiky (kdy nové zákony ukládaly obcím zakládání knihoven) přenechána obci za tři tisíce korun. Po roce 1925 byla knihovna ze školy přemístěna do staré radnice, odtud do spořitelny, potom do bývalého krámků v Komenského ulici a nakonec do hostince na Podměstí. Po druhé světové válce si ji přebíral stát.

Muzeum a Vojáčkova galerie

Opravdové muzeum města Kyšperka vzniklo až roku 1937, kdy bylo 15. srpna otevřeno. Předcházela mu ale iniciativa, jež má počátek už v roce konání Jubilejní zemské výstavy, 1891 v Praze. Jako reakce na její úspěch vznikl plán uspořádat Národopisnou výstavu československou, která měla charakterizovat národ a ukázat jeho jedinečnosti. K tomuto účelu vznikl i v Kyšperku, který se chtěl (možná i díky diplomu, jež získal za příspěvek na stavbu Národního divadla) angažovat v celonárodních aktivitách, speciální výbor, který měl za úkol získat od kyšpereckých občanů co nejvíce zajímavých předmětů, které by charakterizovaly minulost i současnost Kyšperka a hodily se pro Národopisnou výstavu. Výsledek sbírky byl v dobrém smyslu překvapující, a proto bylo rozhodnuto, že bude uspořádána nejdříve výstava přímo v Kyšperku, pro jeho obyvatele a obyvatele z vedlejších měst. Výstava se konala v květnu roku 1893 a byla složena z více než tisíce předmětů. Zhlédlo ji přes patnáct set návštěvníků a psalo se o ní mimo jiné i v časopisech *Ratibor*, *Česká politika*, *Hlas národa* a byla inspirací pro konání obdobných výstav v sousedních městech. Na poslední schůzi výstavního výboru bylo rozhodnuto, že ve shromažďování předmětů se bude pokračovat i nadále a ze všech dohromady bude v Kyšperku vytvořeno muzeum. Výstavní výbor byl změněn na výbor pro muzeum „Muzeum pro Kyšperk a okolí“ a začal uvažovat o vhodném prostoru, protože předměty byly dosud uloženy provizorně ve škole. Až roku 1925 byly předměty vystaveny ve staré radnici, kde byl postupně za pomoci a příspěvků od města a občanů upravován a rozšiřován prostor pro muzejní sbírku, která obsahovala vedle jiného i

zajímavé miniexpozice zachycující typickou kyšperskou výrobu: sirkařství, voskařství, perníkářství, zpracování lnu.

Roku 1936 k muzeu přibyly další dvě místnosti pro Vojáckovu galerii. Ta byla sbírkou reprodukcí domácích i zahraničních výtvarníků, kterou shromáždil žamberecký hejtman Karel Vojáček, původem z Prahy. Vojáček chtěl svou sbírku obrazů věnovat některé místní škole a nakonec si vybral tu kyšperskou, kde byla jeho sbírka obrazů roku 1903 vystavena. Po založení muzejní expozice bylo zvoleno pro obrazárnu nové místo po jejím boku na radnici, kde ji navíc mohli ocenit všichni místní občané.

Aktivní život v Kyšperku organizovala a pro ostatní občany tvořila skupina těch nejaktivnějších osobností, které byly samy často členy více než jednoho spolku, nebo organizace. Je znát, že stejně jako v ostatních malých městech se jejich činnosti prolínaly a že nejčinnější lidé byli většinou i váženými osobnostmi města, podobně, jako je tomu dnes. Také se potvrzuje pravidlo, že aktivita plodí další aktivitu a že atmosféra se odráží i na tom, jak město vypadá a jak působí.

3 POČÁTKY OCHOTNICKÉHO DIVADLA V KYŠPERKU 1863 - 1897

Ta úplně nejstarší zpráva o divadle v Kyšperku se nachází v knize *Monografie Kyšperka* z roku 1865: „*Pro zábavu a vyrazení v čase zimním pro obecnost zdejší a okolní málo zde bývalo, krom když nějaký hudbaři do Kyšperka zabloudili, neb některý s pimprletním divadlem, také někdy nějaká divadelní společnost sem přišla a nějaký čas tu pobyla. Když obecnost o peníze lehčí učinila, odtud se odebrala. Také jen obyčejně německy hráli, nejvíce se potulovali po městečkách, což pro český národ tuze milé nebylo, ale co dělat, lepší něco než nic. Po skončení a odtud jeti, o to slyšet nechtěli, by pro chudé obětovali, nebo obyčejně chudé osoby při těch společnostech bývali...*“³⁰

Dva současné zdroje, *Místopis českého amatérského divadla*³¹ a *Almanach*³², uvádí totožnou informaci o prvních produkcích samotných kyšperekých občanů: „*začátky kolem roku 1820 byly velmi skromné, hrálo se v různých domácnostech ...*“³³. Bohužel se mi stále nedaří zjistit, odkud tato informace pochází. Předpokládám, že byla původně stejně stručná, jako je dále reprodukována, protože jinak by jí bylo pravděpodobně ve jmenovaných publikacích věnováno daleko více pozornosti. Dá se sledovat, že bytové produkce byly ve dvacátých letech 19. století běžné ve většině pokrokových měst, která právě prožívala druhou vlnu rozšiřování ochotnického divadla měšťanského typu

³⁰ KLÍČ, Alois. *Monografie Kyšperka*. 1865 Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

³¹ *Místopis českého amatérského divadla. I. díl, A-M*. Vyd. 1. Praha : Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, útvar ARTAMA, 2001, s. 422. ISBN 8070681543.

³² PÁLKOVÁ, Edita (ed.). *ALMANACH spolků, klubů, zájmových organizací, vzdělávacích a kulturních zařízení, institucí i všeho ostatního, co hýbalo tímto městem*. 1. vyd. Letohrad: Městská knihovna, 2001. 136 s.

³³ PÁLKOVÁ, Edita (ed.). *ALMANACH spolků, klubů, zájmových organizací, vzdělávacích a kulturních zařízení, institucí i všeho ostatního, co hýbalo tímto městem*. 1. vyd. Letohrad: Městská knihovna, 2001, s. 31.

a že i Kyšperk šel tedy s dobou.³⁴ Podle pamětí pana Antonína Krčmaříka a pana Josefa Mikysky, zapsaných v kronice divadelních ochotníků Kolár, byl na začátku století kulturní život Kyšperka velmi chudý, i v porovnání s okolními městy. Proto zde byla vítána jakákoliv zábava včetně potulné skupiny hudebníků „*Karlovarského kvarteta*“, samostatných zpěváků i loutkového divadla. Se stejným zájmem jako tito umělci byly přijímány i kočovné společnosti, jejichž představení měla velikou podporu a návštěvnost místních občanů. Proto se sem kočovní hudebníci i divadelní společnosti rádi vraceli. První kočovná společnost hrající v Kyšperku byla pravděpodobně rodinná společnost polského šlechtice, vystěhovalce Paxy. Po ní následovaly návštěvy společnosti ředitele Schmidta, která zde celkově strávila, podle kroniky Koláru, mnoho měsíců, a to i po smrti ředitele Schmidta, kdy s divadlem pokračovala jeho vdova. V tomto okamžiku již víme, nejspíše podle pamětníků, kteří předali vzpomínky pamětníkům panu Mikyskovi a Krčmaříkovi, že Schmidtovi se svou společností v Kyšperku několikrát hráli okolo roku 1839. Další zásadní informace je (vzhledem ke jménu ředitele), že *Schmidtova společnost* byla společností hrající česky. Hrála zde také německá *Společnost Merhautova* a další české kočovné společnosti, které patřily ředitelům: Kochanovskému, Prokopovi, Sukovi a ředitelce Zöllnerové.

Domácí bytová divadla, která místní občané organizovali tedy nejspíše už ve dvacátých letech, se v Kyšperku rozmohla především až v padesátých letech. Původně asi hlavně z nedostatku jiných prostor, poté, v letech neoabsolutismu, z nutnosti a pak, na počátku šedesátých let pravděpodobně ze setrvačnosti, se stále pořádala představení v domácnostech. Samozřejmě také proto, že zde zatím neexistovala lepší možnost. Tu musí ale podporovat velká iniciativa. S tímto obdobím bytového divadla v Kyšperku je spojena důležitá osobnost, paní Ludmila Štolovská, v některých zdrojích nazývaná také Šotolovská. Tato manželka kyšperského vrchnostenského justiciára, byla dcerou známého českého národního buditele a spisovatele Františka Vladislava Heka, narozeného roku 1769 v Dobrušce. Se svou rodinou žila v Kyšperku a pravděpodobně už ve čtyřicátých letech organizovala ve své domácnosti divadelní představení, která předcházela zřízení prvního kyšperského divadla. (Zmínky o ní jsou asi nejcitovanějším odkazem z dějin letohradských ochotníků a objevují se v každé, i

³⁴ CÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla : vývojové tendence*. 1. vyd. Praha : IPOS, 1998, s. 44. ISBN 8070681292.

v té stručnější publikaci, která se byt' jen zmiňuje o Koláru, nebo ochotnickém divadle na území dnešního Letohradu. To i přesto, že Kolár byl založen až o padesát let později.) Její otec, za svého mládí v obchodě otce v Dobrušce půjčoval české noviny, knihy a později (okolo roku 1800) zde zřídil externí pobočku Krameriova vydavatelství Česká expedice. Také se zde snažil už okolo roku 1806 zorganizovat české divadelní představení, tento jeho plán ale opočenská vrchnost neschválila. Není proto nic překvapivého, že právě v domě jeho dcery se začalo naplno rozvíjet kyšpercké ochotnické divadlo. Hojně citovaný důkaz o kyšperckých představeních pochází z knihy *Sebrané spisy Františka Vladislava Heka III., Hekův vlastní životopis, Hekova činnost literární*, kterou sepsal podle Hekových vlastních pamětí, předpřipravených jako podklad pro napsání životopisu, roku 1924 Jan Jakubec: „*Dobré sítě se ujalo patrně v celé rodině Hekově: dcera jeho, paní Štolovská, čítala v čtenářském spolku v Kyšperce ‚mnohé krásné věc‘ – v takových spolcích vidí staříčkový vlastenec ‚jisté osvědčení cti a hodnosti národní‘. S hrdostí hlásí rozradostněný děd v svém dopise ... divadelní úspěch mladičké vnučky, panny A Štolovské, o představení divadelních ochotníků v Kyšperce.*“³⁵ Hek, který u své dcery Ludmily žil od roku 1843, zde byl také pochován na tzv. novém hřbitově, který byl právě v roce jeho smrti, 1847, zřízen za městem, na kopečku u kostela sv. Jana Nepomuckého a jeho hrob byl teprve druhým hrobem zde.

Reakcí na situaci celého 19. století, kdy se museli kyšperectí obyvatelé spokojit nejdříve s divadlem, které bylo velice občasné, pravděpodobně převážně německé a s nevysokou úrovní a poté s bytovými produkcemi pro úzký okruh diváků, byla iniciativa městského tajemníka pana Františka Hlaváčka. Ten se zasadil o to, aby se v Kyšperku zřídilo první divadlo, které kyšperákům nabídne více, než drahé kočovné společnosti a divadla v soukromí dohromady. Tato iniciativa byla samozřejmě hnána i děním v Praze, činností Sboru pro zbudování Národního divadla a rychlou, šestiměsíční stavbou Prozatímního divadla, které začalo fungovat v roce 1862 a představovalo inspiraci pro všechna česká města, která chtěla jít s dobou.³⁶ Pan Hlaváček kolem sebe vytvořil kroužek známých,

³⁵ JAKUBEC, Jan. *Sebrané spisy Františka Vladislava Heka III., Hekův vlastní životopis, Hekova činnost literární*. Praha: Nákladem České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1917, s. 127.

³⁶ ŠÍPEK, Karel. *Vzpomínky na Prozatímní: Osm kapitol z minulosti českého divadla*. Praha: Topič, 1918, s. 16.

kteří byli také milovníci divadla a chtěli se na založení vlastního souboru v Kyšperku spolu s ním podílet. František Hlaváček pořídil na své náklady divadelní knihovnu i všechny další potřebné věci. Divadlo bylo postaveno jako skládací podle plánu, který nakreslil vážený místní malíř Jan Umlauf, jehož obrazy zdobí více než sto kostelů v okolí Kyšperka a který portrétoval většinu místních předních občanů a pro divadlo namaloval krásnou oponu, která zobrazuje Kyšperk z roku 1863 z pohledu od Kunčic. Dále namaloval několik pokojových kulis, vězení a les a nějaké další kulisy namaloval i jeho otec, Dominik Umlauf, oba za minimální cenu, která pokryla náklady na barvy. Další kyšperecký malíř, František Mencl, namaloval pro nové kyšperecké divadlo dva české panovníky, Břetislava I. a Karla IV. do postranních rohů před oponu. Pořízení všeho vybavení pro divadlo financoval pan Hlaváček a bral si potom v dalších letech malé částky z výdělků divadla.³⁷ To bylo otevřeno představením veselo hry *Strejček* v hostinci pana Aloise Hostinského, dne 12. dubna 1863. Mimo jiné v něm účinkoval sám zřizovatel divadla František Hlaváček a také malíř František Mencl a celá jeho rodina. Tento původní ochotnický soubor, který se ani nedá nazývat spolkem, neměl žádné pevné stanovy a byl udržován díky nadšení svých zakladatelů a členů. V prvním patře hostince hráli za „mírné nájemné“ a podle všeobecného mínění tito první ochotníci nejspíš velmi dobře, přiměřeně místnímu očekávání. Kostýmy si herci pořizovali a hradili sami a potom je věnovali divadlu, které si tak vytvářelo svůj vlastní fundus připravený k dalšímu používání. Za deset let své existence divadelníci vydělali okolo 2200 zlatých, z čehož splatili původní investici pana Hlaváčka, která se pohybovala okolo 300 zlatých, nájemné v hostinci pana Hostinského a dalších asi 300 zlatých věnovali na dobročinné účely: „ústavu chudinskému v Kyšperku, na oblek chudým dítkám školním, na postavení kříže na hřbitově, pohořelým v Polné, Dačicích (Morava), Dobrouči, Borohrádku, Přerově, Bohdanči, Rožmitále, povodním stíženým v Čechách ...“³⁸ Další zmínka o představení ochotníků mluví až o roce 1868, kdy byla 12. srpna sehraána hra *Ženichové* od Macháčka. Druhým místem, kam byli původní ochotníci přestěhováni, byl Panský dům, kde se muselo pódium stavět a zase

³⁷ Srov. ADAMEC, Stanislav (ed.). *Město Kyšperk/Letohrad 1308 - 2008*. Letohrad : Město Letohrad, 2008, s. 212. ISBN: 978-80-254-1745-4.

³⁸ ADAMEC, Stanislav (ed.). *Město Kyšperk/Letohrad 1308 - 2008*. Letohrad : Město Letohrad, 2008, s. 212. ISBN: 978-80-254-1745-4.

rozkládat na každé jedno představení. Roku 1869 se zde konala akademie k založení pěveckého spolku a potom zde bylo r. 1871 sehráno představení *Sedlák Zlatodvorský*. Potom snažení ochotníků na nějaký čas ustalo. V období mezi druhým a třetím místem, kde kyšperečtí divadelníci působili, došlo v letech 1873 – 1880 k jejich nečinnosti. V Kyšperku se nenašla místnost, kam by se mohlo divadlo přestěhovat, a tak byly divadelní rekvizity roku 1873 prozatím uloženy na půdu radnice. Z této doby byl zachován nápis na kulisách: „*Kdo chceš divadlo vidět, musíš za ním na půdu běžet.*“³⁹ Až roku 1881, díky aktivitě nově vzniklé Občanské besedy, se divadlo dalo opět do činnosti a po téměř dvaceti letech existence bez příslušnosti k nějaké organizaci se teď stalo odborem Občanské besedy. Přesto, že i tak byli divadelníci bez stálého místa, začali být díky Občanské besedě aktivní jako nikdy. V této době hráli prozatím v okolních obcích, nejčastěji vedle kostela v hostinci U Venců na Orlici a také v panském skleníku.

Stálý prostor pro divadlo se v Kyšperku našel až devět let po opuštění předchozího stálého sálu v Panském domě. Třetím místem, kde kyšperečtí ochotníci hráli, byl hostinec pana Jana Pruška v Orlické bráně. První představení zde, *Svědomy, aneb Žertva na Balkáně*, bylo hráno 2. dubna roku 1882. V této inscenaci spoluúčinkovali pan a paní Postlovi, dva herci z bývalé divadelní společnosti manželů Postlových a Jakubových, která byla už dříve rozpuštěna. Druhé představení, inscenace hry *Dr. Kalous*, bylo odehráno 19. listopadu 1882. V roce 1883 byly sehrány hry: *Sedlák krvopřísežník* (repríza), *Rohovín čtverrohý* a *Vychovatel v nesnázích*. Tragická událost, která se stala 12. srpna 1881, kdy vyhořelo nově postavené Národní divadlo motivovala kyšperáky k uspořádání finanční sbírky, která dosáhla výše 272 zlatých a za kterou město obdrželo diplom. Občanská beseda díky tomu vyslala 20 svých členů 23. ledna 1884 do Prahy na slavnostní znovuotevření Národního divadla a o necelé dva měsíce později, 8. března, uspořádala výlet do Národního divadla pro sto svých členů, kteří se sem vydali speciálně vypraveným vlakem z Kyšperka. V letech 1884 a 1885 řádily neštovice, bylo proto zakázáno hrát divadlo a ochotníci z toho důvodu odehráli pouze tři představení, první dvě hned v lednu a třetí, operetku, jako součást oslav Silvestra. Roku 1884 zemřel Bedřich Smetana v nedalekých Jakubovicích. Až v roce 1886 se znovu divadelní dění v Kyšperku rozproudilo. Ochotníci nacvičili

³⁹ KRČMARÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*. S. 11. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

a sehráli sedm inscenací, z nichž jednou bylo Boleslavského *Katovo poslední dílo*, ve kterém skvěle hrála paní Marie Vaničková, vdaná Barvínková. Krčmařík v kronice zmiňuje, že její maminka plakala, že nechce mít ze své talentované a chválené dcery komediantku. Podle Krčmaříka a ostatních divadelníků byla přítom Barvínková „karakter doby“. Podobné starosti rodičů dívek popisuje Krčmařík častěji, dokonce v dalších letech vzpomíná, že ho chodila místní děvčata prosit, aby přemluvil jejich rodiče, že mohou v ochotnickém divadle hrát. V této době bylo divadlo znovu nejvíce hráno v Panském domě, kde muselo být jeviště skládáno a rozkládáno na každé představení, čímž se vybavení velmi ničilo. Jako všude jinde nemohli ani v Kyšperku od roku 1873 z nařízení úřadů hrát divadlo a nijak se na divadelním životě podílet učitelé.⁴⁰ Kyšperečtí ochotníci uspořádali kvůli této věci roku 1885 schůzi, kde sepsali žádost o povolení účasti učitelů na divadelních produkcích doplněnou o doporučení. Tato žádost u Okresní školské rady neuspěla, což Krčmařík v *Pamětní knize* komentuje pouze několika slovy: „*Sl. úřady viděly v tom něco protizákonného.*“⁴¹

„*Největšího obrození našeho divadla stalo se v 1887, kdy postavena nová budova (čís 44, 45) p. Al. Petříkem, stavitelem, kde v prvním poschodí zřízen sál ... , kam se přestěhovalo na trvale – přestalo bourání a stavění.*“⁴² V hostinci, jehož majitelem byl stavitel pan Alois Petřík, působila od doby svého založení Občanská beseda, která zaštiťovala veškerou činnost divadelních ochotníků a teď s nimi sdílela i jedno místo. Divadlo se sem nastěhovalo v březnu roku 1887 a působilo zde po čtyři roky, tedy do roku 1891. V rámci stěhování byly pořízeny nové kulisy (zadní stěna, les, obloha, sloupoví, vězení), sufity, opona, lampy k osvětlení jeviště, šatna byla obohacena o nové kostýmy (ke hře Kleofáš), pořízena skříň na líčení, dvanáct nových křesel, sedm řad nových lavic. Celé toto zařízení stálo okolo šesti set zlatých, s čímž vypomohla divadlu místní záložna a divadlo vypadalo tak pěkně, že nemělo v okolí konkurenci, a také proto mělo hojnou návštěvu na všech představeních. Prvním představením v Besedě byl Kleofáš, 6. března 1887. Pro tuto hru, která otvírala nové Kyšperecké divadlo, byly speciálně

⁴⁰ ŠTEIN-TÁBORSKÝ, Vojta. Příspěvky k dějinám divadelního ochotnictva československého. Praha : B. Vašata, 1931. 473 s.

⁴¹ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*. S. 13. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁴² KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*. S. 13. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

pořízeny nové kostýmy, čímž se rozšířil fundus divadla. Tuto první hru v nově postaveném divadle režíroval učitel Antonín Krčmařík. Byla to pravděpodobně jeho první režie, kterou začal svou budoucí a vlastně celoživotní práci v kyšperecké ochotnickém spolku. Spolu s Krčmaříkem pro ochotníky takto věrně pracoval také pan Řehoř Poláček, který se svou chotí obětavě zastával až do konce svého života úkol spolkového sluhu a pan František Šimáček, povoláním tesař, jako nápověda. Krčmařík se o něm zmiňuje: „*Viděl-li jsem v budce Šimáčka se usmívat a prsty po hercích ukazovat, věděl jsem, že on své svěřence neopustí a že je dovede ke kýženému cíli, konci.*“⁴³ V prvním roce fungování v Petříkově hostinci sehráli ochotníci dalších dvanáct zinscenovaných her. V červenci roku 1888 byl v Besedě pořádán koncert komorního virtuosa, houslisty pana Františka Ondříčka. Vedle toho bylo během roku sehráno sedm inscenací, z nichž poslední, *Paní Mincmistrová*, byla Krčmaříkem označena jako velmi povedená, chválena místními i sousedními diváky, přičemž nejvíce vynikla švadlena slečna Staňková, která sehrála roli paní Mincmistrové. V následujících dvou letech, posledních letech fungování v Petříkově hostinci, sehráli ochotníci dalších jedenáct premiér. Je až neuvěřitelné, do jak velké míry byli ochotníci v prvních třech a půl letech po vybudování nového divadelního sálu v hostinci pana Petříka aktivní. Otázka je, jaké kvality tyto ochotnické inscenace byly, což se ale není jak dozvědět. Z této doby ještě nejsou k dohledání žádné zprávy v tisku, ani jiné hodnocení, kromě Krčmaříkových komentářů v kronice, které téměř vždy zmiňují. Ale ať už byla úroveň ochotnických představení jakákoliv, byli kyšperečtí ochotníci v době Petříkova sálu nadmíru aktivní a už i za to si zaslouží obdiv. Krčmařík zmiňuje mladé talenty této ‚předkolárovské‘ doby, které by se mohly vyvinout v mimořádné herce. Byli to Jan Novotný ml., jehož výkony byly prý vždy oceněny hlučným potleskem. Druhým talentem byl podle něho Antonín Kryštofek, jehož specialitou byly úlohy milovníků. Dále se Krčmařík zmínil o přívětivé situaci, která mezi herci v té době panovala: „*Na doby tyto rád vzpomínám, kdy herci o úlohy i sebekratší se hlásili a herečky nejednou přišly a prosily, abych zakročil u jejich maminek, by je dovolily hráti. Tehda byl zápal pro divadlo a proto mohlo se často hráti a hry divadel zdařile se prováděly. Již nikdy ten zápal v době pozdější*

⁴³ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*. S. 14. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

se neobjevil.⁴⁴ Později, v době těsně před založením Koláru, Krčmařík ještě vzpomíná na herce Čenka Holase, který se přistěhoval do Rychnova nad Kněžnou, pracoval v továrně „Šťastný a syn“ a v Kyšperku se zaučoval. Podle Krčmaříka byl vynikajícím hercem, ochotným a svědomitým člověkem, který vždy chodil na zkoušky včas a své role se pečlivě učil. Představení hry *Ravuggile* v polovině května 1890 bylo posledním představením v sále, který potom pan Petřík zrušil a také posledním představením ochotníků až do roku 1893. O důvodu zrušení sálu v Petříkově hostinci nejsou nikde žádné zprávy. Pouze v *Pamětní knize* ochotníků je popsáno, že rekvizity a jeviště byly uloženy na půdu radnice, kde po dva roky ležely ladem, a doplněno o verše, které se nejspíš říkaly pro posměch:

*„Kdo chceš pěkné divadlo vidět,
do Kyšperka musíš si zajet.
Na radnici si vylez na půdu
A uvidíš hned tam tu ostudu.“⁴⁵*
*„... Divadlo – li chceš pěkně vidět,
do Kyšperka leť,
na radnici na půdu vylez,
uvidíš jej hned ...“⁴⁶*

Po odmlce v letech 1890 – 1893 se ochotníci i diváci dočkali otevření nového sálu, kde mohlo divadlo působit. Byl to menší sál, znovu v hostinci pana Petříka, kterému se říkalo Beseda. Ani v tomto sále ale nebyl prostor určen pouze pro divadlo, a tak se muselo složitě pracně skládat a rozkládat jeviště na každé představení. Při počtu dvaceti tří odehraných představení během čtyř let (1893 – 1896) nelze ochotníkům upřít nadšení a vytrvalost. Roku 1884 v Kyšperku také hostovala Společnost Josefa Štekra s hrami *Rytíř od jehly*, *Krejčí Divišek* a *Herkules*, ve kterých účinkoval pozvaný herec z Prahy, Jindřich Mošna. V důsledku nejméně třicátého stavění a rozkládání jeviště (několikrát hráli také studenti), začali ochotníci poprvé opravdu přemýšlet o stavbě vlastního

⁴⁴ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*. S. 15. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁴⁵ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*. S. 15. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁴⁶ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*. S. 16. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

divadla v budoucnu a s tím také o založení samostatného spolku mimo Besedu. Začali proto odkládat z výnosu 10% na zvláštní fond pro stavbu divadla. Krčmařík se v kronice zmiňuje o každoročních silvestrovských pořadech, které on a další učitelé pod záštitou Občanské besedy organizovali, často hodně utržili a výdělek z nich věnovali na dobročinné účely: „Čistý výtěžek ze zábav *Silvestrovských* byl věnován vždy na ošacení chudých škol, dítek a na zakoupení knih do knihovny žák.“⁴⁷ Při těch zábavných silvestrovských večerech byla vždy sehraána nějaká hra, většinou opereta (např.: *Spiknutí v Chroustovicích* (1884), *Sezení městské rady* (1885), *Ifigenie v Lanškrouně* (1887), *Symfonie, čili Kouzelná hlína, nebo Zásluha rodu Šnofomiova* (1889). Po několika letech těchto úspěšných Silvestrů napomenul jistý inspektor Krčmaříka a skupinu okolo něj, že mají být s pořádáním podobných akcí opatrní: „... p. inspektor Pražák nám řekl, dokud nás nikdo neudá, že je dobře, ale ať jsme opatrní, kdyby tak někdo učinil, že bychom měli z toho nemilé následky.“⁴⁸ Na toto upozornění reagovali Krčmařík a ostatní učitelé ukončením aktivity okolo každoročních silvestrovských oslav, které od té doby nebyly tak navštěvované a postupně čím dál více upadaly, až do doby, kdy je začal organizovat nově založený ochotnický spolek. V roce 1896, který byl posledním rokem, kdy ochotníci fungovali u pana Petříka pod Občanskou besedou, bylo sehraáno šest inscenací. Poté byly rekvizity uloženy na půdu ve staré škole a čekalo se na další impulz. Tím nakonec bylo odhodláno kyšpereckého řezníka a majitele „Dolní hospody“ pana Františka Palečka postavit novou budovu, ve které zřídil „slušně velký“ sál, který začali roku 1897 používat ochotníci, v této době již fungující jako spolek Kolár.

⁴⁷ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*. S. 18. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁴⁸ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*. S. 18. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

4 PRVNÍ DOBA SAMOSTATNÉHO SPOLKU KOLÁR 1897 – 1914

4.1 Založení Koláru a jeho první rok

Do roku 1897 hráli ochotníci nejdříve úplně volně, už od svých počátků v šedesátých letech, a potom od roku 1881 pod záštitou Občanské besedy jako její divadelní odbor. Myšlenky na zřízení samostatného spolku vyplývaly z neustále se opakující situace, kdy neměli ochotníci prostor vhodný pro divadelní představení i zkoušky, museli divadelní činnost několikrát pozastavovat, stěhovat se, nebo složitě rozkládat jeviště na každé představení. Proto byl v hlavách členů souboru už dlouho nápad na realizaci stavby vlastního divadla, aby konečně získali prostor, který by byl primárně určen k hraní divadla. Jenže aby mohli vůbec pomýšlet na stavbu divadla, museli mít nejdříve samostatný spolek, který by byl schopný takovou velkou věc zrealizovat.

První přípravy k založení spolku proběhly už roku 1896 ve dvou schůzích. V té první, 10. října 1896, byl zakládajícími členy zvolen předseda „zatímního výboru“ městský tajemník pan František Novotný. Spolu s ostatními členy výboru, Antonínem Krčmaříkem (učitel), Josefem Regnardem (měšťan), Janem Novotným ml. (akademik), Janem Vlkem (faktor), Janem Kubovým (sirkař), Františkem Šimáčkem (tesař), Antonínem Šimáčkem (krejčí), připravili stanovy, které byly pětkrát opsány, zaslány úřadům a od nich s povolením zpět vráceny v lednu 1897. Oficiální ustavující schůze byla naplánována na 7. února 1897, kdy se sešlo padesát jedna budoucích členů spolku. K těm přednesl Novotný zahajovací řeč, ve které promluvil o všeobecné potřebnosti divadla a o všech jeho funkcích v životě

jednotlivců i ve městě: „S potěšením vítám Vás všechny, kteří jste přišli, abychom mohli vytvořit pevný, stálý kroužek divadelní v městě našem, bychom se poradili o tom, čeho nově povolenému spolku potřebí bude, které funkcionáře máme zvoliti, kteří by o další zvelebení spolku se starali. Zmíním se zkrátka jaký prospěch z divadla máme. Divadlem zušlechťuje se cit a mrav, pěstuje se národní vědomí, a jiné ctnosti občanské. Na jevišti shledáme se se zjevy vznešenými, které vybízejí nás vzory svými k následování, jindy opět v nás opovržení a hnus působí. Hrou zjemňují se naše způsoby, zbystrují se myšlenky a prohlubuje se cit náš. Divadlo poskytuje nám nejen zdravou zábavu, ono dává nám také poučení. ... Zřízením spolku chceme docíliti, by všichni, kteří se cítí schopnými ku rozkvětu divadla pracovati, aby věděli, kam se mají uchýliti a za druhé by mladším silám byla poskytována příležitost své vlohy cvičiti, zdokonalovati. Všichni, kteří cítíte chuť a sílu divadlu sloužiti, vstupte v řady naše. ... Jméno Kolár dali jsme spolku našemu po muži, který nehynoucích zásluh o rozkvět českého divadla si získal. Tato zářící hvězda divadla českého buď nám ve všem příkladem. Muži tomu buď nehynoucí paměť všeho českého herectva.“⁴⁹ Po proslovu přečetl Antonín Krčmařík stvrzené stanovy a odehrály se volby. Předsedou byl jednomyslně zvolen František Novotný, který byl už předsedou ‚zatímního výboru‘, prvním režisérem Antonín Krčmařík (čtyřiceti devíti hlasy), druhým režisérem Jan Novotný ml. (čtyřiceti osmi hlasy), jednatelem Josef Regnard, pokladníkem František Hostinský atd. Od 7. února 1897 tedy existoval Kolár jako samostatný spolek divadelních ochotníků v Kyšperku.

První tři roky musela ochotnická představení fungovat stejně jako před založením spolku – jeviště bylo stavěno „od případu k případu“, později byl dosavadní sál zvětšen přístavbou a jeviště v něm mohlo být trvale. Při prvním otevření nového divadla (zatím ještě v menším sále) ‚Dolní hospody‘ u Palečků, dne 21. března 1897, byla sehraána inscenace hry *Primátor*, která byla také první inscenací, kterou zahrál nově zformovaný soubor. Představení bylo vydařené, návštěva ‚nad očekávání‘. Pro tuto inscenaci a hlavně pro nové divadlo a nový spolek byly pořízeny nové rekvizity a kostýmy, které se používaly potom ještě v meziválečné době divadla. V prvním roce existence sehrał pak Kolár ještě dvanáct her: *Naše ženy* (4. dubna), *Sběratelka starožitností*, *Uhlíři*, *Jen moudře*

⁴⁹ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*. S. 11. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

(20. 4.), *Směry života* (9. 5.), *D. S.* (28. 9.), *Básník sokem*, *All Reight* (17. 10.), *Mlynář a jeho dítě* (1. 11.), *Lišák smola* (14. 11.), *Velkostatkář* (4. 12.), *Utopený manžel* (26. 12.) Jediný existující, trochu širší, komentář lze najít k představení hry *Velkostatkář*, která se měla „nadmíru povést“, zvláště všichni chválili syna nájemce orlického dvora, který byl, podle Krčmaříka, svědomitým hercem. V tomto roce hostovala v Kyšperku také Lacinova kočovná společnost, Kolár spolu s Národní Jednotou Severočeskou uspořádal výlet na Žampach, začal odebírat časopis *Thalie* a celkově vydělal okolo 365 zlatých. Většina peněz byla použita na dobročinné účely, takže spolku zbylo pouze 67 zlatých. Toho roku pořádal spolek silvestrovskou zábavu, kterou od založení spolku pořádali každoročně divadelníci už sami, odděleně od Besedy. V prvním roce fungování bylo tedy zhruba „načrtnuto“, jakým způsobem bude Kolár fungovat i v dalších letech.

4.2 Kdy se hrálo (příležitost uspořádat představení)

Divadlo nebylo na přelomu století dávno závislé na náboženství a stejně tak životy lidí v době po národním obrození, v čase formování spolků, nebyly už tolik podřízeny křesťanským tradicím jako něčemu, co přináší do jejich životů jediný řád, povinnosti a tradice. Křesťanské svátky a období okolo nich se teď pojily spíše s oslavami a příjemnými tradicemi než náboženskými povinnostmi. Na přelomu 19. a 20. století se dodržoval masopust, Velikonoce se slavily o něco více než Vánoce a lidé se soustředili na jednotlivé fáze svátků, ne na jeden vrcholný den jako dnes. Divadlo, které v předválečné době znovu nabylo svou zábavnou a umělecky obohacující funkci a nemuselo plnit vlastenecké poslání jako během Národního obrození, bylo dobrým prostředkem, jak se v tyto sváteční dny během ostatních oslav rozptýlit. Proto i když nešlo o povinnost, snažili se ochotníci vždy připravit novou inscenaci, kterou by mohli o svátcích předvést. Hraní o svátcích jim totiž dávalo jistotu, že se divadelní sál naplní lidmi, kteří byli stále ještě více zvyklí bavit se ve svátek než v obyčejný všední den. Kolár odehrál během sedmnácti let 1897 – 1914 celkem osmdesát osm představení (každá secvičená inscenace byla většinou hrána jednou). Nejvíce jich bylo předvedeno před publikem hned v prvním roce fungování spolku, roku 1897 (dvanáct), a potom

roku 1909 (deset). Nejméně her nastudoval Kolár v roce 1899, pouhé dvě, a v roce 1905 nenastudoval dokonce žádnou hru. Průměrně kolárovští ochotníci se hráli v tomto předválečném období pět představení ročně. Pokud se jednalo o slabší rok, což se stalo například v důsledku smrti předsedy spolku Františka Novotného, roku 1899 (druhý rok po založení Koláru), kvůli dohadům uvnitř spolku (ty byly aktuální okolo roku 1901, kdy se hrálo poprvé až v září a o kterých se více zmíním v příští kapitole), nebo potom roku 1905 (v důsledku přestavby sálu U Palečků) a v předválečných letech 1911 a 1913 (znovu kvůli sporům mezi členy), hrála se představení většinou o svátcích. Podle *Pamětní knihy* Koláru se dá vysledovat, že v letech 1899, 1902, 1903, 1905, 1909, 1911, kdy bylo odehráno nejméně představení (dohromady patnáct), bylo hráno v devíti případech o svátcích, nejčastěji na Vánoce a také o masopustních zábavách a Velikonocích. Pokud se jednalo o silné roky, kdy se hrálo nejvíce: 1897, 1898, 1900 a 1907 (dohromady třicet šestkrát), bylo dodržováno hraní o svátcích, navíc ale vznikla příležitost hrát i mimo ně. Devatenáct představení ze třiceti šesti v nejsilnějších letech bylo tedy hráno v běžné dny, někdy na výročí významného obrozence, např. roku 1898, kdy byla v den Klicperových narozenin, 13. listopadu, sehra na jeho počest hra *Zlý jelen*. Nebo 24. listopadu 1912, kdy Kolár představil k uctění úmrtí Jaroslava Vrchlického inscenace jeho her *Svědék* a *Pomsta Katulova*. Tyto nové příležitosti k zábavě a oslavám ukazují postupnou transformaci společnosti moderním směrem. Národ se začíná charakterizovat svými vlastními důvody k oslavám, má ‚své hrdiny‘ a postupně ustupuje od křesťanských tradic, které jsou silně propojené s vládou Habsburků. Nová společnost už zasazuje divadlo a další spolkové záležitosti, které dělá pro radost a zábavu, do svého běžného života.

I v době existence vlastního kyšperckého ochotnického divadelního souboru nepřišli místní občané o možnost zhlédnout ve svém městě představení hostujících společností. Je zajímavé, že až na dvě výjimky (roku 1909 a 1913), navštěvovaly různé kočovné společnosti Kyšperk vždy v sudých letech. O jejich hostování v Kyšperku nejsou nikde podrobnější informace, z *Pamětní knihy* lze zjistit pouze to, které z nich zde hostovaly ve kterých letech, občas je u některé z nich konkrétní datum, nebo názvy her, to ale spíše zřídka. Od založení Koláru do začátku první světové války Kyšperk navštívily tyto společnosti: *Společnost Kaňkovského*, *Společnost Drobného*, *Společnost Liliputánů*, *Společnost*

Žakovského, Společnost Jelínkova, Společnost Klečkova, Společnost Muškova, Společnost Šípkova, Sukova společnost, Společnost Zölnerova, Štekrova společnost, Společnost Hodrova, Společnost Sutrova, Společnost Procházkova – Malé. Také zde na jaře roku 1914 hostoval soubor divadla *Deklarace* z pražského Žižkova.⁵⁰

4.3 „Mimodivadelní“ aktivity

K provozování ochotnického divadla se, na rozdíl od divadla profesionálního, nějakým nepsaným pravidlem váže organizace dalších různých zábav, plesů, oslav a průvodů masek. Možná je to tím, že ochotnické divadlo má silnou tradici hlavně v menších městech a na vesnicích, kde se více a déle dodržovaly tradice, které se s těmito zábavami pojí, možná si ochotníci chtěli dělat reklamu, nebo mít pod kontrolou všechny zábavné akce ve městě. Navíc lidé, kteří chystali průvody masek, byli většinou logicky ti sami jako ti, kteří vystupovali na divadle. Pravděpodobně je činnost divadelních ochotníků silně spojená s dalšími zábavami také proto, že stejně jako jinde i v Kyšperku vznikala první představení nejprve v nějaké všeobecně zastřešující organizaci, nebo spolku, který v daném místě pořádal všechny podobné zábavy. Ochotníci, kteří se v divadle scházeli pro radost, si čas od času pro sebe a své příznivce rádi uspořádali vycházku, nebo přednášku, které často sice neměly s divadlem nic společného, utužovaly se při nich ale vztahy uvnitř spolku i vztahy s přáteli divadla, jež byli v době před sto lety vděční za jakékoliv rozptýlení. V této kapitole popíši, jakým „mimodivadelním“ činnostem se členové Koláru v období před první světovou válkou věnovali.

Kyšperečtí ochotníci se jak v Besedě, od roku 1881, tak potom v samostatném Koláru starali o organizaci masopustních oslav, Silvestrů a v některých letech také Mikuláše. Tyto oslavy jim zajistily všeobecnou oblíbenost spolku ve městě, větší návštěvnost divadla a samozřejmě i velký příjem, který ale vždy věnovali na dobročinné účely. Masopust, který začíná po Třech králích a končí v předvečer popeleční středy, období mezi Vánoce a Velikonoci, kdy se hoduje, tančí a oslavuje před velkým, čtyřicetidenním půstem, byl pro Kolár

⁵⁰ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*. 141 s. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

oblíbeným důvodem k uspořádání reje masek. Tento dlouhý svátek vrcholí posledními třemi dny - masopustní nedělí, pondělkem a úterkem, kterým se říká končiny, šibřinky, nebo ostatky, jak je nazýval i Krčmařík v *Pamětní knize*. Na ně připadá největší zábava, tancovačky a veselení, které v Kyšperku Kolár každoročně na přelomu února a března (jde o svátky pohyblivé, protože se jejich doba odvozuje nejen od Vánoc, ale také od doby Velikonoc) pořádal. V prvních sedmnácti letech existence spolku byla ochotníky ostatková zábava organizována každý rok, až na jeden jediný, kterým byl rok 1906, kdy v době masopustu zaznamenal Krčmařík do *Pamětní knihy*, že ochotníci pořádali Sousedský ples. O masopustních oslavách toho roku žádná zmínka nebyla, můžeme tedy jenom předpokládat. Například to, že ochotníci chtěli přejít k jiné tradici, která se ale tolik nezdařila, a proto už se později zase drželi osvědčeného masopustu, který je v tomto období Koláru nejdodržovanější tradicí, nebo že ještě na začátku roku nebyl doopraven Palečkův sál (v té době nebylo organizováno ani žádné představení) a že tedy nebyl prostor, kde by ochotníci mohli tuto oslavu zorganizovat, a tak pomohli s organizací Sousedského plesu.

V prvním roce fungování Koláru, 1897, se na jaře volili členové rady a zajišťovalo se vše potřebné pro první představení, premiéru měly tedy masopustní oslavy až roku 1898, kdy byly 20. února slaveny tzv. přástky, tedy masopustní úterý. Tato oslava zahrnovala pravděpodobně výstupy se zpěvy (o konkrétním představení není v *Pamětní knize* psáno, pouze: „Režii měl a zpěvy nacvičil Ant. Krčmařík.“⁵¹) a poté masopustní zábavu. Dále se můžeme dozvědět, že „Přástky velkého úspěchu dosáhly a obecenstvo pobavily. Účast byla ohromná.“⁵² Podle poznámky v *Pamětní knize* by měla existovat i fotografie k této události, nikde jsem ji ale neobjevila. Ve všech dalších letech máme o masopustních oslavách strohé zmínky, v několika případech se ale Krčmařík více rozepsal a díky tomu si lze udělat podrobnější představu. Masopusty se vždy nesly v nějakém konkrétním duchu, například roku 1903 mluví Krčmařík o výzdobě sálu, kterou připravil František Hlaváč a byly to kočky, opice aj. Roku 1904 měl být sál zase posetý vlčími máky, které také namaloval pan Hlaváč. Roku 1903 se podle

⁵¹ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*, s. 22. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁵² KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*, s. 22. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

záznamu odehrály masopustní šibřinky zhruba takto: „*Bylo čteně mask, prodávány čepice, taneč. pořádky pro dámy. Postaven u prodejny čepic namalovaný panák s nápisem: ‚Kdo chce vstoupit v pestrý rej – šikovnou též masku měj!‘ ‚Kdo byl na to doma skoupý – tady ať si něco koupí.‘ O půlnoci provedena veselá půlnoční scéna. ... Masek bylo 50. Nad očekávání byla velká návštěva zdejšího i okolního obcenstva. Jednatel koupil na Smíchově 22 masek za 96,80K ze zrušené půjčovny a ty propůjčeny, zpestřily značně velkolepost maškarního reje.*“⁵³ Roku 1905 byla masopustní zábava uspořádána v duchu selském, ochotníci ji nazvali „Selská merenda“ a František Hlaváč (náměstek předsedy spolku) a Alois Kněžek z Kunčic nacvičili pro tento večer výstup selských tanců a také pro místní občany tyto tance trénovali dopředu na dvou opakovacích hodinách. Z roku 1907 existuje v *Pamětní knize* poznámka: „... 26. února pořádán Zástěrkový věneček. Zábava velmi animovaná, všechny uspokojila, dobře dopadla.“⁵⁴ V dalších letech vyměnil Kolár oblíbenou choceňskou kapelu za kosteleckou a roku 1909 sehrál o masopustu celé, tematicky odpovídající divadelní představení *Blázinec na cestách*, což nebylo v předchozích, ani dalších letech zvykem. Další roky hrála při masopustních ‚věnečcích‘ místní, kyšpercká kapela, ve které většinou hrálo více než dvanáct muzikantů. Zvykem bylo ji pohostit něčím dobrým k snědku i k pití. Kolár kapele připravoval tři litry piva pro jednoho muže a k tomu párky o půlnoci. Roku 1913 zase při kyšperckých oslavách hrála choceňská kapela a 1914 kapela z Kostelce, kterou vedl kapelník Čermák, který byl podle Krčmaříka i dobrým hercem a o půlnoci bavil publikum svými výstupy. O silvestrovských oslavách v té samé době není k dispozici zdaleka tolik informací jako o masopustních. Možná je to tím, že na začátku roku se vždy více zapisovalo, a proto měl Krčmařík při zpětném sepisování kroniky více poznámek a materiálů ke slavnostním večerům, které se odehrávaly pár týdnů po Novém roce. Nebo měly masopusty větší důležitost, nebo je to náhoda, že je v *Pamětní knize* k silvestrovské oslavě většinou pouze jedna věta, potvrzující, že se odehrála. Prameny mluví o třinácti Silvestrech v sedmnáctiletém období, tato tradice byla dodržována od prvního roku, kdy spolek existoval, a její absence začaly pravidelně rokem 1911.

⁵³ KRČMAŘÍK, Antonín. Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku, s. 26. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁵⁴ KRČMAŘÍK, Antonín. Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku, s. 31. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

Jediná širší zmínka, která v literatuře a pramenech existuje, je poznámka z roku 1907: „*O Sylvestrov. zábavě mimo jiné sehrán kus „Rozpustilé holky ve škole“, pimprlové divadlo a více výstupů. Vydařil se.*“⁵⁵ Mikulášskou zábavu organizoval Kolár velice zřídka, otázkou je, jestli se v Kyšperku takto zřídka konala, nebo jestli ji pouze občas organizovali divadelní ochotníci. Záznamy v kronice Koláru potvrzují, že jeho členové tuto zábavu organizovali v letech 1903, 1904, 1906, celkem tedy třikrát. Není překvapující, že se toho spolek neujal jako nové tradice, spolu se Silvestrem a maškarními merendami by to byla třetí „mimodivadelní“ zábavní akce v období tří měsíců. Je dobře, že si členové Koláru vybírali, které akce je dobře organizovat a které ne, i když šlo o kostýmovanou tradici, kterou by určitě divadelníci zvládli nejlépe.

Dále jsem zmínila ostatní různorodé akce, které Kolár pořádal. Nebylo jich mnoho, ale občas jsem na ně v *Pamětní knize* narazila, a proto je nechci vynechat. Byly to především hromadné organizované vycházky (např. do Hrdinova lesa a do Pustin) a přednášky (např. cestopisná o Pekingu a naučná o J. K. Tylovi) a roku 1900 také Humoristický večírek, který Kolár pořádal jako charitativní akci ve prospěch ‚pohořelých‘ z kyšpereckého Nového města, které 5. června 1900 lehlo popelem. Dohromady Kolár takových akcí asi neuskutečnil mnoho, je ale vidět, že se jim nevyhýbal. Jeho spolkový život byl bohatý a různorodý.

4.4 Organizace spolku, funkce a finance

Díky pramenům si lze udělat představu, jak si Kolár vedl ve věcech finančních, kolik mu vynášely které aktivity a jak vysoké byly které poplatky. Hlavním příjmem do kasy ochotníků bylo divadelní vstupné, které roku 1902 činilo: 3 Kč křeslo, 2 Kč I. místo, 1 Kč II. místo, 50 haléřů stání. Během sedmnácti let, od založení spolku až do začátku první světové války, odehráli ochotníci osmdesát osm představení, přičemž utržili 8.148 Kč hrubého, z toho 2.650 Kč čistého, což je pouhých 33% zisku. Při průměrném vstupném 1,60 Kč na diváka vychází, že každé představení Koláru navštívilo v prvních sedmnácti letech průměrně padesát osm platících diváků. Náklady na představení, které, jak lze pozorovat, byly poměrně vysoké, zahrnovaly: poplatky za nájem sálu, které

⁵⁵ KRČMARÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*, s. 31. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

byly 10% z hrubého příjmu a poplatků Thalii za provozovací právo, 8% také z hrubého příjmu a navíc si ochotníci již od roku 1895 stále odkládali 10% z příjmů na stavbu svého budoucího divadla, což dohromady činí 28%, tedy 2.281 Kč. Rozdíl mezi hrubým a čistým příjmem spolku činí ale 67%. Zbýlých 39% příjmů, tedy 3.178 Kč během sedmnácti let, připadá na všechny ostatní náklady, které ochotnický soubor měl, nebo na dary chudým. Další příležitostí, jak mohl spolek vydělat, bylo pořádání masopustních a silvestrovských zábav a dalších podobných zábavných akcí. Tomu se členové Koláru, hlavně Antonín Krčmařík, aktivně věnovali již před založením spolku. Ze záznamů v kronice ale nepřímo vyplývá, že všechny takto získané peníze odvedlo divadlo na charitu: „*Větší obnosy věnovány ústavu chudých, místní škol. Mládeži, škol. knihovně, obč. besedě aj.*“⁵⁶ „*Ze Sylvest. zábavy věnováno vždy ‚Vycházkovému fondu škol.‘ větší obnos.*“⁵⁷ Stejně tak výdělků provizorního souboru, který se zformoval během první světové války, byly odvedeny na dobročinné účely: „*Všechny tyto hry byly dobře navštíveny a byl z nich pěkný příjem. Výnos z kusů div. Těchto věnován samým dobročinným účelům: Sirotkům po padlých vojínech, lidové knihovně, která byla přezvána ‚Husova knihovna‘, podpůrný spolek pro škol. mládež, polévkovému fondu, Husovým oslavám a.j.*“⁵⁸

Rok po založení spolku měl Kolár osmdesát osm členů, roku 1908 jich bylo celkem šedesát devět a roku 1909 už pouze šedesát. O výši členských příspěvků se bohužel v *Pamětní knize* nepíše a ani v jiných pramenech jsem k tomuto údaji nedošla, ale možná se právě v roce 1909 zvýšily. Roku 1988 byl jmenován první čestný člen spolku, kterým byl jeho tehdejší předseda, v té době již nemocný, pan František Novotný. V následujících letech byli jmenováni další čestní členové: Jan Novotný (r. 1906), František Šimáček (r. 1908), Antonín Krčmařík a František Hostinský (r. 1910). Jak jsem již zmiňovala v jedné z předchozích kapitol, *České divadelní ovzduší*, o divadelním kontextu v celých Čechách a na Moravě, roku 1868 byla založena *Ústřední matice divadelních ochotníků českoslovanských* (původně *Divadelní jednota*), která byla organizací

⁵⁶ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*, s. 11. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁵⁷ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*, s. 25. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁵⁸ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*, s. 34, 35. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

zaštiťující ochotnické divadelní spolky. Kolár se stal jejím členem roku 1909. O jakýchkoliv změnách ve spolku vzniklých díky tomuto členství nemáme žádné informace. Dále byl od roku 1912 členem *Divadelního okrsku kosteleckého*. Ani o tomto členství nejsou k dohledání další informace, víme pouze, že delegátem v okrsku byl předseda spolku pan Krčmařík.

Ve všech letech, až do první světové války, začínal Kolár svou činnost po Novém roce organizací masopustních oslav a volbami členů divadelního výboru. Ty se nekonaly každý rok, v období od založení Koláru do začátku války se noví členové volili devětkrát (během sedmnácti let). V prvních volbách, roku 1898, se nově neobsazovaly žádné přední funkce. V dalším roce, 1899, se nejdříve volil nový jednatel, kterým se stal člen výboru, řezník, pan Antonín Kryštofek. Dalšího roku musel být zvolen nový předseda Koláru, za zemřelého Františka Novotného, kterého všichni členové spolku hromadně doprovodili ve smutečním průvodu na hřbitov. Novým předsedou byl zvolen pan Jan Novotný st., jednatelem a náměstkem se stal pan František Hlaváč. Na začátku roku 1901 vznikly v Koláru (který si zakládal na tom, že je nestranným, nepolitickým spolkem, ve kterém se scházejí vzdělaní lidé jakýchkoliv politických názorů) roztržky mezi jeho členy. Převážně šlo o osobní konflikty a názory ve jménu dělnické strany, která měla v mnoha městech svoje vlastní dělnické ochotnické spolky⁵⁹. Tyto dohady zastavily činnost Koláru na celý první půlrok, kdy demonstrativně odstoupili ze svých funkcí oba režiséři a poté i předseda spolku a jeho náměstek. Nakonec došlo k vrácení funkcí a 28. září toho roku se hrálo první představení. V letech 1903, 1904 a 1905 nebyli voleni žádní noví členové, k roku 1904 ale udělal Krčmařík v *Pamětní knize* poznámku: „V r. 1903 ani 1904 volby nekonány následkem rozbrojů, které se musely urovnati. Stále fungoval starý výbor a hráno bylo jako obyčejně.“⁶⁰ O jaké rozbroje šlo a mezi kterými členy, si můžeme jenom domýšlet. Další volby proběhly roku 1906 a přišlo s nimi mnoho změn. Předsedou Koláru byl zvolen Antonín Krčmařík, místopředsedou a pokladníkem František Hostinský, jednatelem Jan Novotný ml., prvním režisérem Jan Novotný, druhým režisérem Konrád Siede. Další rok žádné změny nenastaly, ale roku 1908

⁵⁹ CÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla : vývojové tendence*. 1. vyd. Praha : IPOS, 1998, s. X. ISBN 8070681292.

⁶⁰ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*, s. 27. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

ano. Na místo prvního režiséra znovu nastoupil Jan Novotný, který byl nejdříve druhým režisérem, poté jednatelem a odted' měl zastávat místo prvního režiséra. Jednatel se za něho stal František Theer a druhým režisérem pan Pavel Lehký. Další obměna se odehrála až roku 1910, kdy Jan Novotný ml. opustil funkci hlavního režiséra spolku a za něho ji přebral jeho otec, Jan Novotný st., který byl zároveň i náměstkem předsedy. Volby roku 1911 nebyly, poznámka v *Pamětní knize* říká, že se neodehrály „pro rozhárané poměry“. Volby roku 1912 přinesly další velké změny, předsedou zůstal Antonín Krčmařík, ostatní funkce byly ale až na pokladníka kompletně obměněny: náměstkem se stal znovu František Hostinský, režiséry učitel Rudolf Vaníček a úředník František Skála, jednatelem Jan Bednář. Dalšího roku došlo znovu ke změně na postu obou režisérů, stali se jimi Ludvík Polák (první režisér) a Karel Barvínek (druhý režisér). Nikde není psáno, co bylo příčinou dohadů ve spolku, navíc když stále hrál mnoho nových představení a vypadal, že dobře prospívá. V tomto roce, 1913, můžeme ale v *Pamětní knize*, vedle zprávy o proběhlých volbách a změnách, číst stručnou poznámku: „*Předseda pro nastalé osobní sváry, nedorozumění ve výboru se vzdal.*“⁶¹ Záznam o volbách, které proběhly v únoru roku 1914, ukazuje, že byl Krčmařík předsedou znovu zvolen, z ostatních poznámek ale vyplývá, že v období těsně před válkou panovaly mezi členy spolku určité dohady. V tuto chvíli spolek úspěšně fungoval celých šestnáct let bez přerušení a sehrál osmdesát osm inscenací různých her.

4.5 Kolár za první světové války 1914 – 1918

Činnost Koláru nebyla sice před první světovou válkou ve svém největším rozpuku, bylo ale ustáleno průměrně pět nacvičených a odehraných představení ročně a pořádání už zmíněných masopustních, silvestrovských a dalších akcí k tomu. První světová válka, započatá v červenci 1914, zastihla Kolár v průběhu roku, který by bez ní byl pravděpodobně divadelně aktivnější než ty předešlé: ochotníci měli za sebou představení her *Terna*, *Přítež* (která byla o čtrnáct dnů později reprízována v Nekoři) a *Cizáci*. V květnu a červnu zde hostovaly *Štekrova divadelní společnost* a divadlo *Deklarace* ze Žižkova.

⁶¹ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*, s 34. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

Začátek války a její dopad na místní divadelní dění jsou v kronice Koláru okomentovány slovy: „*Odchodem předních našich sil do války, různými nařízeními aj. znemožněno dále hráti.*“⁶² Stav nečinnosti trval přes celý rok 1915, kdy nemělo ani obecenstvo, ani kyšperečtí divadelníci odvalu, sílu a chuť pořádat jakékoliv akce pro zábavu. To se změnilo na začátku roku 1916, kdy se Krčmařík a další starší členové spolku (Hostinský, Šimáček, Zbořil, Faltus) shodli, že bude nejlepší vyjednat si podmínky a začít znovu hrát. K pěti starším členům se přidali další tři noví (Exner, Saxl, Beneš) a od března do konce roku stihli secvičit pět nových představení. V režii se střídali Krčmařík s Exnerem a všechny výdělky z představení, která měla po roce a půl bez veřejných zábav v Kyšperku vysokou návštěvnost, věnovali na dobročinné účely. Roku 1917 pokračoval dočasný Kolár ve své aktivitě stejně, zahrál během ledna až listopadu pět představení, z nichž jedno bylo dokonce reprízováno v Ústí nad Orlicí. V listopadu proběhlo představení pohádky *Pohádka o zlatém klíči a živé vodě*, kterou režíroval Krčmařík, hráli v ní všichni členové prozatímního válečného Koláru, spolu se šedesáti dětmi z místní školy. Tato pohádka a spolupráce osmi členů Koláru a školních dětí měla velký úspěch a hrála se díky tomu šestkrát během deseti dní po premiéře, což bylo pro Kolár, který hrál každé představení pouze jednou, maximálně dvakrát, při tzv. pohostinském hraní, opravdu netypické. Poslední rok války, který se nesl především v duchu oslav padesátiletého výročí položení základního kamene Národního divadla, sehráli ochotníci tři nové inscenace, celkem čtyři představení, z nichž bylo jedno hráno u příležitosti těchto oslav. Vznik Československa 28. října 1918 přivítali a oslavili kyšperečtí občané, samozřejmě včetně bývalých i současných členů Koláru, průvodem, který za doprovodu hudby a veselí začínal v Komenského ulici a prošel všemi ulicemi města. Na konci toho roku už Kolár znovu pořádal oslavy Silvestra. „*Každý občan si oddýchl zbaven pout otrockých rakousko – uherskou nám Čechům a Slovákům štědře udělovaných. Nyní ve svobodné naší milé vlasti, dýchající volně, chceme perutě své roztřepati, uvolniti, jimi vzlétnouti k výši a pracovati ku povznesení naší milé republiky. Úkol takový nastává i spolkům divadelním, které vždy na prvním místě o uvědomění národní mezi lidem se přičiňovaly a mezi prvními buditeli byly.*“

⁶² KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*, s. 35. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

Nechť tyto ideály nám se v budoucnu daří a práci tou se chlubití můžeme i dále.“⁶³
uzavírá válečná léta v *Pamětní knize* Krčmařík.

5 DRUHÁ DOBA OCHOTNICKÉHO DIVADELNÍHO SPOLKU KOLÁR 1918 – 1945

5.1 Život spolku v období první republiky

Konec první světové války přinesl mezi občany nového Československa vlnu velké národní hrdosti a uvědomění a také příznivé podmínky pro pokračování činnosti spolků, které byly založeny v předválečném období. Směřování občanského života za první republiky jí bylo celkově nakloněno a Kolár, který provizorně fungoval i během první světové války, se velice rychle rehabilitoval a jako většina ostatních ochotnických divadelních spolků navázal na svou předválečnou činnost. Způsob života Koláru v prvních několika poválečných letech se zase tolik nelišil od toho, jak fungoval, když byl založen. Postupně se však, vlivem různých událostí (jako byla např. stavba nového divadla v Kyšperku, její dvojí vyhoření během následujících let, rozvoj biografu ve městě aj.), způsob fungování hodně proměnil. Kolár, který se před válkou soustředil převážně na nacvičení co největšího počtu inscenací a pořádání dvou až tří zábavních akcí ročně, byl před druhou světovou válkou organizací, která vlastnila divadlo a zajišťovala zábavu a programy pro město nejen z vlastních zdrojů. Celkový počet akcí, které byly v divadle, nebo divadlem pořádány, několikanásobně převyšoval počet nacvičených inscenací. Kolár zaštiťoval většinu

⁶³ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*, s. 39. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

zábavních akcí pořádaných v Kyšperku a z obnosů, které vydělal pronájmem divadla, splácel dluhy vzniklé při jeho stavbě.

V letech 1918 – 1939 bylo podle pramenů odehráno Kolárem celkem sto čtyřicet jedna premiér, průměrně tedy šest až sedm premiér ročně. Nejaktivnější dobou byly roky 1927, 1930 a 1936, kdy Kolár nacvičil a před obecenstvem předvedl deset (r. 1927, r. 1930) a devět (r. 1936) inscenací. Naopak nejméně divadelně aktivními roky Koláru byla léta 1924, a 1937, 1938 (dvě, čtyři a tři odehrané inscenace). Stále platí, že přednostně se hrálo vždy o svátcích, v této době ke svátkům církevním přibývají další, nové svátky, které oslavují založení samostatného Československa. Kromě masopustu, Velikonoc, Dušiček a Vánoc byla teď divadla pořádána také na oslavu dne 28. října a na narozeniny „prezidenta Osvoboditele“, Tomáše Garrigue Masaryka, 7. března. Brzy po válce byla většina nacvičených inscenací hrána jednou, stejně jako před válkou, a reprízy probíhaly pouze ve výjimečných případech, když byl Kolár pozván k tzv. pohostinskému hraní v okolních vesnicích. Postupně se ale začaly inscenace reprízovat pro úspěch a pro diváky, kteří je nemohli napoprvé navštívit z toho důvodu, že byly zcela vyprodané. Reprízy inscenací, které Kolár nastudoval, byly realizovány často také jako tzv. pohostinské hry, kdy Kolár zavítal se svým představením do některé z okolních vesnic, či některého okolního města. Po válce to nebylo příliš často, postupně ale začaly ochotnické spolky více a více spolupracovat, až roku 1937 došlo k úmluvě spolků Kolár, Vicena (z Ústí nad Orlicí) a žambereckých ochotníků o spolupráci formou vzájemného a pravidelného pořádání představení nově nacvičených inscenací v divadlech sousedních měst.⁶⁴ Další příležitost k „pohostinskému“ hraní, a to v širším rozsahu než bylo běžné, vznikla ve chvíli, kdy vyhořelo kyšpereké divadlo a Kolár byl pak zván téměř všemi okolními spolky v kraji. Roku 1933 takto Kolár sehrál inscenaci *Děvčátka, neříkej ne* v Litomyšli, Kerharticích, Vamberku,⁶⁵ v Chocni,⁶⁶ v Holicích a v Hronově.⁶⁷ Výtěžky z tohoto pohostinského hraní byly věnovány Koláru na opravu vyhořelého divadla. V období první republiky nejčastěji pohostinsky hrály v Kyšperku např.: *Ochotnický divadelní spolek Vicena z Ústí nad Orlicí*,

⁶⁴ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*. S. 132. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁶⁵ *Z Kyšperka*. Orlický kraj, Žamberk. 20. 5. 1933, s. 3.

⁶⁶ *Spolek divadelních ochotníků Kolár*. Orlický kraj, Žamberk. 3. 6. 1933, s. 5.

⁶⁷ *Spolek divadelních ochotníků Kolár*. Orlický kraj, Žamberk. 10. 6. 1933, s. 5.

*Spolek divadelních ochotníků Diviš v Vamberku, Ochotnický spolek Hýbl z České Třebové, spolek Orla z Orlice, spolek Orlice z Doudleb nad Orlicí a Ochotnický divadelní spolek z Rokytnice v Orlických horách.*⁶⁸ Mezi další divadelní zábavy v Kyšperku, které nevznikly pod režijní taktovkou Koláru, patřila představení školních dětí, představení sehraná děvčaty z kyšpereckého Dívčího pokračovacího kurzu a dorostem Strany živnostenské. Také zde čas od času (např. roku 1932 s inscenací konverzační hry *Milovat je nmoderní*⁶⁹) hostovali spolu s místní rodačkou Julií Charvátovou, která se později stala členkou činohry v Olomouci, „posluchači dramatického oddělení státní konzervatoře“. S Kolárem secvičili a předvedli novou inscenaci také někteří z dalších letních hostů, Julie Charvátová však pravidelně, např. v srpnu roku 1930 účinkovala v inscenaci *Je veliká láska na světě?*⁷⁰, v režii Antonína Krčmaříka, nebo v posledním představení oslav stého výročí ochotnického divadla v Kyšperku, *1. Orlických her*, roku 1941, *Život není sen*, v roli Boženy Němcové.⁷¹ Poslední složkou divadelních zábav v Kyšperku bylo vystoupení cizích společností. V letech 1918 – 1945 Kyšperk navštívilo třináct divadelních společností a některé z nich v průběhu let i vícekrát: *Společnost Markova, Společnost Vebrova*, ruská společnost *Vzájemnost, Společnost Vrbova, Společnost Zeifrtova, Společnost Drobého, Vidiecky divadelní společnost, Soubor dramatických umělců v Praze, Česká zpěvohra Městského divadla Jihlava – Znojmo, Zpěvoherní soubor M. Zieglerové, Nová česká činohra z Prahy, Společnost Kaňkovského, Skupova společnost Spejbla a Hurvínka z Plzně a Společnost Sukové.*⁷²

Ve vedení spolku se v období první republiky vystřídali tři předsedové. Bez jakéhokoliv komentáře o změně můžeme najít v *Pamětní knize* Koláru v letech 1919 a 1924 na místě předsedy jméno K. Kučera, který tak vystřídal Antonína Krčmaříka, který byl mimo těchto dvou let předsedou spolku od roku 1906 až do roku 1932, kdy sám požádal, aby jej ostatní členové už nevolili, protože

⁶⁸ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*. 144 s. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁶⁹ *Z Kyšperka*. Naše zájmy, Žamberk. 26. 8. 1932, s. 3.

⁷⁰ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*, s. 105. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁷¹ *100 let ochotnického divadla v Kyšperku 1. Orlické hry*. Orlický kraj, Kyšperk. 12. 7. 1941, s. 7.

⁷² KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*. 144 s. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

měl povinnosti spojené se svou funkcí ředitele Živnostenské školy: „*Předseda A. Krčmařík žádá, aby volen nebyl již předsedou, neboť má mnoho práce s otvíráním obvodního odboru živnostenské školy, kde je ředitelem školy. Vykonány volby s tímto výsledkem: František Theer zvolen předsedou ...*“⁷³ Od roku 1932 až do r. 1939 byl předsedou pan Theer a poslední zmínka říká, že roku 1940 byl již předsedou Koláru zvolen jeho dlouholetý přední člen pan František Hostinský. Antonín Krčmařík už nebyl ani jedním z hlavních režisérů, protože režisérský sbor se postupem let značně rozrostl a Krčmařík, který měl i jiné aktivity, režíroval jenom zřídka kdy. Stále měl na starosti kroniku spolku, *Pamětní knihu*, kterou sepisoval až do své smrti roku 1940. Jeho posledním kompletním zápisem v kronice je zpráva o roku 1937, léta 1938 a 1939 zde popisuje už někdo jiný, buď pan Hostinský, nebo manželka kronikáře, paní Marie Krčmaříková. Roku 1932 byl Antonín Krčmařík zvolen čestným předsedou spolku. Dalšími čestnými členy byli v době první republiky jmenováni: Ing. K. Kučera, Bohumil Vojtěch, František Theer, Antonín Charfreitag, Anna Kněžková, Alois Kněžek.

Uvnitř spolku, probíhaly, stejně jako v době před první světovou válkou, občasné šarvátky, které byly aktuální především roku 1922, kdy Krčmařík situaci komentuje slovy: „*Valná hromada nebyla svolána a tím i volby nekonány, poněvadž se utvářily takové poměry, které svolání znemožňovaly. Stále byly nesváry, neshody.*“⁷⁴ „*Rozbroje, které již delší dobu trvaly, letos snad vyvrcholily. Režisér Josef Exner, vzdal se funkce. I Jaroslav Pecka byl méně činným ... Rozbroje ohrozily veškerou činnost spolku a proto tak málo her sehráno.*“⁷⁵, komentoval situaci Krčmařík roku 1924. Z *Pamětní knihy* lze vyčíst, že zástupci Koláru se účastnili „okrskových schůzí divadelního ochotnictva“. Tyto schůze se konaly pokaždé v jiném městě. Předpokládám, že se jednalo stále o ten samý ochotnický okrsek, který pouze pořádal každý rok schůzi v jiném z měst, jejichž spolky pod něj spadaly. Kolár stále spadal pod ÚMDOČ: „*Právo provozovací Ú.M.D.O. čs. Platí se nyní z jednotlivých her až 60 Kč, což je velmi značný*

⁷³ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*, s. 109. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁷⁴ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*, s. 44. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁷⁵ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*, s. 45. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

poplatek. *Vyjednává se o snížení.*⁷⁶, zmiňuje se Krčmařík roku 1923. Měli platit Kolár provozovací právo 7% z hrubého výdělku spolku. Celkové finanční příjmy se zvýšily z přibližných pěti set korun hrubého (asi dvou set Kč čistého) ročního zisku před válkou na dva tisíce osm set korun hrubého (osmnáct set čistého), roku 1925, kdy bylo otevřeno nové divadlo. Také se zvýšila cena členského příspěvku, a to z 2.40 Kč na 5 Kč roku 1924. Při této příležitosti vedení Koláru také vyzvalo nečinné členy spolku, aby se stali buď aktivními, nebo přispívajícími, nebo ze spolku vystoupili. Peníze do kasy Koláru přibývaly nejen díky vstupnému a příspěvkům členů, ale také díky dvěma dalším možnostem: provozování většího množství zábavních akcí a častému pronajímání sálu k jiným účelům, ostatním místním spolkům a organizacím. Tyto dvě aktivity byly samozřejmě aktuální až ve chvíli, kdy měli kyšperčtí ochotníci k dispozici vlastní divadlo se sálem, při jehož stavbě se dopředu počítalo s jeho budoucím širším využitím než jenom pro divadelní představení (proto mělo hlediště rovnou podlahu). „*Abychom zjednali potřebný obnos na úrokování a umořování, musili jsme pomýšleti na pořádání různých podniků, které by byly našim zdrojem finančním.*“⁷⁷ Stavba divadla v Kyšperku, kterou realizoval sám ochotnický spolek Kolár, byla asi jedním z jeho největších počinů, který významně ovlivnil nejen historii spolku, místního ochotnického divadla a vztahy se spolky z okolních vesnic a měst, ale také historii celého města. Proto se jí věnuji samostatně v jedné z dalších podkapitol.

Jak bylo řečeno, divadelní ochotníci se stále angažovali v organizování zábav. Z původních dvou pravidelných, kterými byly velice oblíbené masopustní věnečky a Silvestr, jež Kolár pořádal až na několik málo výjimek pravidelně každý rok už před první světovou válkou, se jejich počet zdvihl. Stalo se tak v důsledku výstavby a provozování nového divadla a potřeby získat co největší množství financí. Činnost Koláru se tak rozšířila z ochotnického divadelního spolku na spolek zaštiťující veškerou zábavu města. Protože bylo potřeba pro novou stavbu skutečně velké množství peněz, snažili se členové vymyslet co nejvíce příležitostí, ke kterým by bylo možné pořádat zábavu. Některé pokusy byly

⁷⁶ KRČMAŘÍK, Antonín. Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku, s. 44. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁷⁷ KRČMAŘÍK, Antonín. Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku, s. 56. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

úspěšné a uchytily se jako nová tradice, některé nikoliv a při pořádání některých neměl spolek štěstí. Během více než dvacetiletého období bylo těchto zábav uspořádáno Kolárem skutečně mnoho, zmíním tedy pouze ty nejzajímavější: Jarní slavnost, Pouťová zábava, pořádaná nově každý rok v květnu, při níž byla roku 1927 dokonce u výčepu položena kasička pro dárky na pořízení divadelního inventáře. Venkovní Slavnost položení základního kamene nového divadla (6. července 1925), kterou pokazil déšť, měl potom nahradit Letní karneval, který byl pořádán o necelý měsíc později, 2. srpna 1925, na sokolském cvičišti. Tématem tohoto karnevalu byly „Všechny krásy světa“ a jeho organizátoři očekávali, že jim nahradí zisk ušlý ze slavnosti při pokládání základního kamene divadla. Pro případ, že by akci znovu počasí nepřálo, měli připravený náhradní prostor v tovární budově mlynáře pana Miroslava Petřika. *„Vše bylo bedlivě připraveno, aby návštěvníci byli spokojeni. Všichni těšili jsme se na četné hosty z okolí, kteří slíbili v hojném počtu se karnevalu účastniti. Chtěli jsme zábavu tu každoročně opakovati, kdyby jen trochu se vydařila. Bohužel všichni jsme byli ve svých snech sklamáni. Nemilosrdný déšť vše pokazil. Pro velký přívál nebylo možno ani v tovární budově karneval pořádati. Vše odloženo na sobotu 8. srpna a pořádati karneval s týmž pořadem. Ale ani tentokráte nebylo možno pro deštivé počasí pořádati karneval na sokolském cvičišti a byli jsme nuceni stánky a jiné vše přenést do tovární budovy u mlýna, kde se rozproudil rej masek a živá veselá zábava potrvála až do pozdního rána. Ač byly přírodní překážky velké, přece nám zůstal zisk.“*⁷⁸ Zisk z letního karnevalu, který se pohyboval okolo deseti tisíc korun, kyšpereckým ochotníkům zisk z nepovedené první venkovní akce, kladení základního kamene nového divadla, nenahradil, a i když za něj byli rádi, v této tradici dále nepokračovali. Dalšími venkovními akcemi byly potom už jenom občasná jednorázová divadelní představení v přírodě. Do pořádání slavností mimo budovu divadla se už Kolár nepouštěl. Podzimními zábavami byly například zábava Staročeské posvícení, nebo Lidová veselice. Také se Kolár snažil navázat na tradici kyšpereckých Mikulášských zábav, někdy i tanečních, stejně jako před válkou si ale tuto příležitost i po válce přehazoval s dalšími organizacemi, např. roku 1930 ji pořádal Dorost československých socialistů. Okolo roku 1930 začal Kolár také pořádat pravidelné nedělní Čaje s tancem, které byly velice oblíbené,

⁷⁸ KRČMARÍK, Antonín. Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku, s 57. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

a podle Krčmaříka je začala napodobovat všechna okolní města. Vedle výnosů ze vstupného se Kolár snažil vydělat také na tzv. bufetu, tedy občerstvení, které pro zúčastněné připravily a po dobu akcí prodávaly s divadlem spřízněné dámy. Podle záznamů v kronice na těchto bufetech Kolár vydělával značné obnosy, za což jim zde také Krčmařík neustále děkuje a podrobně tyto dámy jmenuje. Vedle bufetu fungovala také šatna: „*I šatnu opatřují rády dámy, zvláště slečny. V začátcích pověřena vedením pí. M. Sejkorová a po 1934 slečna Ludmila Nováková. I šatna se stala pěkným zdrojem příjmu pro spolek.*“⁷⁹ Nezvyklý způsob, jak vydělat pro Kolár další finanční obnos, bylo pořádání pouťového bazaru, kde „kroužek místních dam“ nabízel ve prospěch divadla výtvary svých domácích prací.⁸⁰ Vedle ostatních zábavních akcí pořádal Kolár také velmi často koncerty, např. Vojenský koncert roku 1925, nebo Koncert mistra Bohuše Herana, virtuóza na violoncello, roku 1927, nebo Symfonický koncert roku 1928.

Dále Kolár pořádal pro sebe i pro veřejnost oslavy vlastních výročí a výročí svých členů. Největší z nich byla oslava sedmdesátých narozenin Antonína Krčmaříka, předsedy, režiséra a kronikáře spolku, v dubnu roku 1930, ke které byla dokonce vydána brožura. „*Jednotliví zástupci spolků, úřadů vyzvedli zásluhy oslavencovi a usneseno pojmenování parku u mlýna na ostrově „Zátiší Kramářikovo“.* Přátelská zábava potrvála dlouho po půlnoci. Oslavenec poděkoval se za tak vzácné projevy. Na oslavu toho dne vysadil A. Krčmařík před divadlem 2 pyramidní jilmy (ač měly být červ. Buky). Radost a dojetí z projevů učiněných ještě nezažil a byl velmi rozrušen.“⁸¹ Spolek oslavil v prosinci roku 1931 padesáté narozeniny člena spolku, ředitele místní spořitelny a budoucího předsedy, Františka Theera. Velkou událostí, kterou měl také pod patronátem Kolár, byla oslava sedmdesátých pátých narozenin malíře Alfonse Muchy, stálého letního hosta v Kyšperku (jeho žena tam měla příbuzenstvo). Roku 1935 byla Kolárem pořádána výstava jeho obrazů v tehdejší Masarykově škole práce, kde v jednom ze sálů celé léto toho roku maloval velký obraz *Husité, jak vyhání Němce od Nymburka*, velký 8 x 3,5m, který byl vystaven a po skončení výstavy

⁷⁹ KRČMAŘÍK, Antonín. Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku, s. 58. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁸⁰ KRČMAŘÍK, Antonín. Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku, s. 97. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁸¹ KRČMAŘÍK, Antonín. Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku, s. 103. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

instalován v městské spořitelně v Nymburce. Předešlého roku v září pořádal Kolár také výstavu Muchových prací, kde byl taktéž vystaven obraz, který celé léto v Kyšperku tvořil - *Píseň*, pro pražský Hlahol. Obě tyto výstavy organizoval a instaloval Kolár a čistý zisk šel do jeho pokladny. V září 1934 namaloval Mucha detail z obrazu *Píseň* do *Pamětní knihy Kyšperka* a v říjnu roku 1935 do *Pamětní knihy* Koláru studii „bol dívky“. „*Oba tyto obrazy jsou ozdobou trvalou těchto „Památníků“ a hlásají, že Mistr miluje náš Kyšperk, jehož je čestným členem, a stejně tak i Kolár.*“⁸², zapsal Krčmařík do kroniky, jejíž třetí stranu skutečně zdobí Muchova kresba.⁸³ Kromě divadel a zábav pořádaných přímo Kolárem pořádaly zde své všemožné akce i kterékoliv další spolky, organizace, nebo podniky, které si sál divadla od Koláru pronajaly. Byly to například každoroční schůze Sokola, sokolské besídky, dělnické akademie, Humoristický večírek pořádaný spolkem strojvedoucích, významné události Sportovního klubu a Vzdělávacího kroužku mládeže československých spisovatelů. Od roku 1928 se v divadle odehrávaly také všechny místní plesy – sokolský, hasičský, sportovní, taneční večery Koláru. Samostatnou kapitolou bylo pronajímání divadelního sálu Obci legionářské, která provozovala místní biograf, jenž v Kyšperku existoval již tři roky před otevřením nového divadla a s nímž se Kolár střídal už v divadelním sále v hostinci U Palečků. Situace s biografem a udělováním licencí vnesla mezi místní spolky určitou rivalitu, která mezi Sokolem a Kolárem dokonce po několik let přetrvávala. Původní podmínky, které platily v letech 1922 – 1925 u Palečků byly takové, že Kolár bude moci hrát minimálně 12 her ročně, den před divadlem se nebude promítat, přičemž Kolár má povinnost oznámit pouze pět dní dopředu plánované divadelní představení. Biograf obce legionářské platil v těchto letech Koláru 25 Kč za zapůjčení lavic na jedno představení. V době, kdy již Kolár disponoval svou divadelní budovou, musel legionářům, kteří si od něho sál za poplatky pronajímali, oznámit s dvou až tří měsíčním předstihem, kdy se budou hrát divadelní představení. Legionáři si totiž dopředu zamlouvali filmy, které hned po promítnutí posílali dalšímu biografu. Poplatek legionářů byl stanoven na třináct procent z hrubého příjmu, nejméně však deset tisíc korun ročně. Roku 1928, kdy

⁸² KRČMAŘÍK, Antonín. Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku, s. 125, 126. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁸³ *Spolek divadelních ochotníků*. Orlický kraj, Kyšperk. 26. 10. 1935, s. 4. *Spolek divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*. Naše zájmy z Orlického kraje, Žamberk. 25. 10. 1935, s. 4.

končila biografická licence legionářů, chtěli o ni zažádat Kolár a také Sokol. Právě z této doby pochází ona zmiňovaná řevnivost mezi spolky: „*Nastává boj mezi Sokolem a Kolárem, který někdy zašel do nepřekných krajností.*“⁸⁴, kterou se snažil ukončit předseda spolku Krčmařík, když potom při valné hromadě roku 1930 apeloval na smír mezi členy Koláru a Sokola.⁸⁵ „*Jednáno o dohodu, ale ta se nezdařila. Měli jsme vše na dobré cestě pro náš Kolár, ale pochybeným mluvením, přenášením a intervenováním nepovolanych osob vyzněl výsledek v náš neprospěch a koncesi obdržel Sokol.*“⁸⁶ Tím pádem vlastnily od roku 1928 dvě organizace licenci pro provozování biografu, pro který bylo nejlepším místem kyšperecké divadlo. Kolár měl díky tomu zhruba jednu třetinu jejich ročních zisků z promítání filmů, proto i když měli zpočátku divadelní ochotníci pocit, že jejich snažení biograf poškozuje, byli nakonec rádi, že mají v legionářích a také v Sokolu (který v divadle pořádal množství dalších akcí) stále nájemce.

Období první republiky bylo pro Kolár dobou, kdy se z nově zformovaného divadelního spolku, jenž se raduje ze své vlastní existence a činnosti, stala organizace sdružující veškerou zábavu v rychle se rozvíjejícím městě. Činnost divadelních ochotníků je v této době kompletně podřízena vlastnictví divadla, které musí spolek splácet. Přesto, že v kronice Krčmařík přiznává, že Kolár musí pořádat všechny různé akce zajišťující výdělek, nevzbuzuje ve mně činnost spolku divadelních ochotníků dojem, že by v něm zvítězila potřeba vydělat nad uměleckým směřováním souboru. Naopak mám pocit, že Kolár správně a uváženě směřoval výdělečné akce jako ty zábavní, mimodivadelní tak, aby nenarušily jeho dramaturgii, kterou podrobně popíši v jedné z následujících podkapitol.

5.2 Stavba a historie Divadelní dvorany

S mírnou nadsázkou by se daly dějiny kyšpereckého ochotnického divadla rozdělit na dvě etapy: doba, kdy se ochotníci stěhovali a doba, kdy vlastnili divadlo. Tato charakteristika o historii spolku říká více, než se na první pohled zdá.

⁸⁴ KRČMAŘÍK, Antonín. Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku, s. 96. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁸⁵ KRČMAŘÍK, Antonín. Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku, s. 44, 90, 93, 96, 103. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁸⁶ KRČMAŘÍK, Antonín. Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku. 144 s. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

Pokud se na ni totiž více zaměříme, uvidíme, že prostor, který měl ochotnický soubor v tu kterou dobu k dispozici, jeho činnost ovlivňoval do velké míry. Od doby, kdy kyšperečtí ochotníci začali pravidelně vystupovat roku 1863, do doby, kdy bylo provizorně otevřeno nové divadlo, se stěhovali mnohokrát. I samotné založení spolku Kolár, roku 1897, bylo částečně dáno možnostmi nového sálu U Palečků, který byl zřízen toho samého roku. Přesto, že v prvních osmi letech se muselo stavět jeviště zvlášť na každé představení, poskytlo toto místo ochotníkům trvalé útočiště. Roku 1905 byla sice činnost Koláru pozastavena v důsledku předělávání prostoru, odměnou bylo ale stále jeviště a mnoho dalších již popsanych vylepšení. Od roku 1925, kdy měl Kolár již k dispozici svou vlastní divadelní budovu, se také změnil způsob jeho fungování. Z původního vedení souboru ochotníků se stalo vedení divadla a k tomu také vlastního souboru, který byl najednou díky větším možnostem rozvětvenější, měl daleko více režisérů a herců než ve svém předchozím období.

Pravděpodobně zcela první úmysly na založení vlastního divadla kyšpereckými ochotníky, které můžeme dohledat, jsou zdokumentovány v *Pamětní knize*, v záznamu k roku 1895. Tehdy ještě nebyl zformován ani samostatný spolek Kolár a ochotníci patřili pod Občanskou besedu. Přesto, že informace z těchto starších let Krčmařík sepisoval do *Pamětní knihy* chronologicky až na začátku 20. století, předpokládám, že vycházel z reálných faktů: „R. 1895 pomýšleno na zřízení samostatného spolku divadelních ochotníků, který by nebyl sloučen s besedou. Začalo se z výnosu ukládati 10% na zvláštní fond staveb divadla. V r. 1924 / 1925 vystoupal na 12.000 Kč za tento obnos bylo zakoupeno staveb. místo pro nové divadlo.“⁸⁷

Vše nasvědčuje tomu, že činnost Koláru nabývala na intenzitě, rozvíjela se a sál pana Františka Palečka, majitele hostince a řeznictví, přes jeho přestavbu provedenou roku 1905 již nestačil: „*Místní Smetanovy oslavy v roce 1924 ukázaly stávající stav jako nemožný. Konečný koncert musel býti v prázdném v té době sále Petříkovy továrny.*“⁸⁸ Rozhodnutím členů spolku Kolár, postavit vlastní divadlo, započalo kyšperecké ochotnické divadlo svou třetí éru, druhou v dějinách Koláru.

⁸⁷ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*, s. 16. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁸⁸ SKÁLA, František. *KYŠPERK I. Historický nástin stavebního rozvoje města Kyšperka*. 1. vyd. Kyšperk : 1948, s. 100.

Pryč byla doba stěhování v letech 1863 – 1897 a jakási provizorní, první doba spolku, která ověřila jeho pevnost a stálost v letech 1897 – 1925. Od této doby byl život Koláru a jeho členů už navždy ovlivňován existencí divadla. „1925: Rok tento vyznačuje se tím, že spolek přistoupil ku stavbě vlastní divadelní budovy, která v krátké době 4 měsíců postavena byla – od 30. 4. do 28. října.“⁸⁹ Otevírá Krčmařík zápis k tohoto význačného roku. Prvním zásadním krokem bylo pořízení pozemku vhodného pro stavbu, protože nová divadelní budova si žádala specifické a vyhovující umístění. V první schůzi, která byla Kolárem pořádána ve věci stavby nového divadla, bylo rozhodnuto, že zvolený výbor, v čele s Antonínem Krčmaříkem, projedná podmínky, za kterých by mohl Kolár od města získat pozemek zvaný U sv. Anny, který se nacházel mezi kyšperckým náměstím a nádražím, na křižovatce hlavních zdejších cest. Jeho umístění bylo pro divadlo více než vyhovující. Krčmařík a ostatní členové spolku vyjednávali s městskou radou a jejich žádost o přenechání tohoto pozemku byla nakonec posouzena a vyřízena kladně. Krčmařík v *Pamětní knize* reflektuje tuto situaci a dokládá důvody poukazující na nutnost zbudování nového divadla: „Žádost příznivě vyřízena. Činem tímto byl dán popud, kouti železo dokud je žhavé a začalo se hned pomýšlet, zda by se náš ideál nedal nějak uskutečnit, postaviti nové divadlo. Důvody, které pro stavbu mluvily, byly několikeré: 1. Ve městě byl jediný sál k dispozici, který ani prostorově, ani po stránce hygienické naprosto nevyhovoval. Každá vesnička v okolí má svůj vkusný sál (divadlo) prostornější a účelnější. Sál náš pro representaci nikterak nevyhovoval. 2. Vázanost s legionáři, kteří dnes s námi jeviště používali, znemožňovala odbývání zkoušek potřebných na divadelní hry. Často docházelo k nedorozumění s majiteli sálu. 3. Nově získaný pozemek též mluví pro uskutečnění stavby.“⁹⁰ V patnácti schůzích, které byly pořádány během následujících měsíců února až června roku 1925, byly projednány všechny možnosti a návrhy týkající se stavby. Nakonec se členové spolku dohodli, že objedou vybraná divadla v okolí, nechají se jimi inspirovat a načerpají informace od spolků, které zhlédnutá divadla vlastní. Chtěli se tak vyvarovat chyb, kterých by se mohli vlastní nevědomostí a neznalostí při stavbě dopustit. V rámci

⁸⁹ KRČMAŘÍK, Antonín. Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku, s. 46. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁹⁰ KRČMAŘÍK, Antonín. Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku, s. 48. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

tohoto plánu byla navštívena divadla v Kerharticích, České Třebové, Čáslavi, Červeném Kostelci, Vysokém Mýtě a Pardubicích. Většinu těchto výprav podnikli hlavní členové spolku - Krčmařík, Hostinský, Pecka, Novotný a Barvínek. Následně byl zformován Stavební odbor, při spolku Kolár a jeho tři oddělené komise: finanční, stavební a komise vnitřního vybavení. Ty měly zajišťovat bezproblémový vývoj jednotlivých částí stavby v jejím průběhu.

Původní finanční plán, který předložila nově jmenovaná finanční komise, počítal se 300 000 Kč na stavbu budovy a komise o úpravě jeviště předložila první rozpočet ve výši 50 000 Kč na vnitřní příslušenství. Tato čísla se v průběhu plánování a realizace stavby samozřejmě ještě několikrát navýšila a změnila. V dubnu roku 1925 byla vypsána soutěž na návrh stavby divadla, které se zúčastnili tři místní stavitelé: Bohumil Vojtěch, Janeba a Rudolf Novotný. Po zhodnocení posudku všech tří návrhů komisí byl jako nejlepší vybrán k postavení divadelní budovy architekt a stavitel pan Bohumil Vojtěch. Ten se do té doby podílel na mnoha stavbách buď přímo v Kyšperku, nebo v jeho okolí, např. na Sokolovně v Klášterci nad Orlicí, turistické Kramářově chatě na Suchém vrchu, menších školních budovách v Černovýře a Čenkovicích.⁹¹ Dále byla vypsána soutěž na stavební práce a vyjednána půjčka od města v hodnotě 150 000 Kč. Také byl zvýšen rozpočet z původních 350 000 na 470 000 Kč. Kolár měl k dispozici půjčku od města, místní spořitelny a spořitelny v Dolní Dobrouči. Zbytek peněz plánoval získat uspořádáním sbírky mezi občany města, rodáky a spřízněnými osobnostmi. Tímto způsobem, provedeným po vzoru sbírek na modlu všech ochotnických divadelníků a vlastenců, Národní divadlo, byl vybrán na svou dobu naprosto neuvěřitelný obnos – 173 000 Kč. Dalšími zdroji financí byly výnosy z bufetu, šatny, pronájmů atd. Dne 30. června byly zahájeny přípravné práce na místě budoucí stavby a 6. červenec byl zvolen jako slavnostní den položení základního kamene divadla, s velkým průvodem alegorických vozů, jezdců, krojovaných družin a ostatních občanů, pro které byla přichystaná po položení základního kamene odpolední slavnost na sokolském cvičišti. Tu bohužel narušil, hned po prosloveh starosty města pana Zippeho a předsedy spolku Krčmaříka, silný déšť.

⁹¹ *Praha – Kyšperk. Naše zájmy, Žamberk. 17. 9. 1927, s. 10.*

Plán stavby byl rozložen do následujících čtyř měsíců, kdy měla být prozatímní budova připravena k používání a prvnímu otevření v den 28. října 1925. Finální podoba budovy a oficiální otevření divadla bylo plánováno na srpen následujícího roku 1926. V den provizorního otevření byla sehrána inscenace hry *Noc na Karlštejně* a předseda ochotníků Krčmařík ve svém proslovu vysvětlil místním občanům situaci a důvody k otevírání nedostavěného divadla, které si na své dokončení musí na přelomu let 1925 a 1926 vydělat za provizorního provozu: „... *Stavební odbor, který vzal na sebe povinnost opatřiti potřebný kapitál na stavbu, musí tento úrokovati a umořovati a proto jsme se odhodlali k prozatímnímu otevření, abychom hrami, zábavami zde pořádanými sebrali potřebný obnos. Žádáme Vás, byste shovívavě vše posuzovali a jisté nedostatky, které se snad ukáží, nám zatímně prominuli, neb nebylo vše možné při nejlepší vůli, i snaze, uspořádati tak, jak Vy byste si přáli a i našim přáním jest.*“⁹² V průběhu roku 1926 byly prováděny další stavební a dokončovací práce na divadelní budově, v kronice ale není popsáno které, absenci zápisů Krčmařík zdůvodňuje složením funkce jednatele panem Kacálkem. Oficiální otevření již dokončeného divadla bylo naplánováno na den 12. září 1926, kdy se také odehrálo. K tomu dni byly vydány upomínkové listy (z nichž jeden je dosud uložen v archivu letohradského muzea) a odznaky po tisíci kusech od každého, což byl smělý náklad na město s tehdejšími dva a půl tisíci obyvateli. Otevření nového kyšperského divadla bylo zmíněno v mnoha novinách, z nichž Krčmařík zmiňuje *Národní politiku*, *České slovo*, *Národní listy*, *Sokolský zpravodaj*, *Nezávislé listy*. V předvečer otevření byla pořádána Tylova besídka s hudebními výstupy, přednáškou o Josefu Kajetánu Tylovi a zábavou. V neděli 12. září byla sehrána před plným, zcela vyprodaným, sálem inscenace Šubrtovy hry *Probuzenci*, před níž vystoupili hudebníci pod taktovkou pana Saxla. „*Obecenstvo bylo celkovým zdařilým provedením programu uchváčeno a teprve k půlnoci budovu opouštělo. My jsme zase byli šťastni, že celkový program ku spokojenosti účastníků proveden byl.*“⁹³ komentuje Krčmařík zpětně v *Pamětní knize*.

⁹² KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*, s. 60. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

⁹³ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*, s. 84. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

Z projevů k otevření divadla, článků v novinách a dalších pramenů lze usoudit, že otevření divadla ve dvacátých letech, v období první republiky, mělo pro občany města, jako byl Kyšperk, mnohonásobný přesah a nedává se srovnávat s podobnou událostí v dnešní době. O to smutnější a dojemnější je další historie divadelní budovy, kterou zasáhly v letech 1933 a 1938 dva požáry. První požár divadla roku 1933 vzniknul pravděpodobně z odhozené cigarety po večerní zkoušce divadelní hry, připravované na oslavy 1. května spolkem Československých národních socialistů. Stalo se tak v noci 23. dubna a přes zásahy několika hasičských jednotek z okolí Kyšperka přišlo divadlo o střechu a vnitřní vybavení, včetně dekorací, kulís a nové opony: „*Smutně čněly k nebi holé, učazené zdi, zprohýbané traversy a zbytky různých dekorací. Kdo shlédl z hlediště hromadu popela, v níž byla uložena veškerá naše námaha, radost, musil nad zhoubou tou zaslzeti.*“⁹⁴ Jak už měli kyšperáci v povaze, znovu se odhodlali vše vyřešit co nejrychleji a nejdříve. Na telefonickou výzvu hlásil tehdejší „Radiojournal“ čtyřikrát denně zprávy o katastrofě postihnuvší kyšpercké divadlo, ihned byla také zahájena sbírka na jeho opravu a jednání s pojišťovnami o náhradě škod. Díky této pohotovosti místních občanů a ochotě podílet se na znovupostavení a znovuotevření divadla tak mohlo být učiněno již během čtyř měsíců, kdy bylo 27. srpna slavnostně otevřeno inscenací hry Radúz a Mahulena, ve které pohostinsky vystoupili studenti pražské konzervatoře Julie Charvátová, Karla Millerová a K. Pavlík. Divadlo bylo teď ještě o něco modernější než původně a dostalo nový název, Divadelní dvorana.

Druhý požár, který divadlo postihl roku 1938, byl událostí o to smutnější, že se odehrál před Vánoci, 17. prosince, v noci, po skončení Disneyho filmu Sněhurka a sedm trpaslíků. Stalo se tak navíc ve smutné době, kdy byly již Německu postoupeny Kyšperku nedaleké Sudety, několik měsíců před začátkem druhé světové války. Právě v této době, kdy se kyšperáci spoléhali na Dvoranu jako na svůj „národní stánek“ a „kapličku“, jak jej nazýval Krčmařík v kronice, požár zasáhl znovu jeviště a především část střechy přímo nad ním. Poškozeno nebylo elektrické vedení, byt domovníka a také část hlediště. Vzhledem k mimořádným politickým podmínkám nebyla konána sbírka po městě a divadlo bylo potřeťi stavěno pouze z pojištění a svých vlastních prostředků. 28. ledna 1939, rekordních

⁹⁴ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*, s. 114. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

čtyřicet jedna dní po požáru, zde byla již konána valná hromada a 18. února pořádán ples Koláru.

5.3 Kolár během druhé světové války

Činnost kyšpereckých divadelních ochotníků v období druhé světové války není zdokumentována v *Pamětní knize* spolku, protože její tvůrce, pan Krčmařík v červenci 1940 zemřel. Přestože za jeho zápisy pokračují nové, psané cizí rukou, zachycují pouze události roku 1938 (především druhý požár divadla) a část roku následujícího. Veškeré zápisy v *Pamětní knize* končí srpnem 1939. Sepsal je pravděpodobně Františka Theer, tehdejší předseda spolku, který měl podle poznámky pod posledním Krčmaříkovým zápisem *Pamětní knihu* s manželkou zesnulého, Marií Kramaříkovou, roku 1940 zapečetit a uschovat.

Jediné informace o činnosti ochotníků v tomto roce lze najít v oznámeních a zprávách o představeních her *Červený mlýn*⁹⁵, *Šejdír*⁹⁶, *Operace*⁹⁷, *Život není sen*⁹⁸, *Ulička odvahy*⁹⁹, *Jedenácté přikázání*¹⁰⁰, *Sluneční paseka*¹⁰¹ a *Dědictví*¹⁰² v *Orlickém kraji* z roku 1941. Dále z oznámení v tomto periodiku víme o pořádání I. Orlických her Kolárem v červenci toho samého roku.¹⁰³ Místopis českého amatérského divadla uvádí dvě informace, a to, že dramaturgie spolku za druhé světové války se orientovala na hry podporující národní uvědomění a že bylo ochotnické divadlo v Kyšperku hráno do poloviny roku 1943, kdy byla spolková činnost zakázána.¹⁰⁴

⁹⁵ *Orlický kraj*, Žamberk. 3. 2. 1941, s. 3.

⁹⁶ *Orlický kraj*, Žamberk. 3. 3. 1941, s. 5.

⁹⁷ *Orlický kraj*, Žamberk. 12. 5. 1941, s. 4.

⁹⁸ *Orlický kraj*, Žamberk. 19. 5. 1941, s. 5.

⁹⁹ *Orlický kraj*, Žamberk. 16. 6. 1941, s. 5.

¹⁰⁰ *Orlický kraj*, Žamberk. 7. 7. 1941, s. 7.

¹⁰¹ *Orlický kraj*, Žamberk. 1. 9. 1941, s. 4.

¹⁰² *Orlický kraj*, Žamberk. 13. 10. 1941, s. 5.

¹⁰³ *Orlický kraj*, Žamberk. 9. 7. 1941, s. 3.

¹⁰⁴ Srov. *Místopis českého amatérského divadla. I. díl, A-M*. Vyd. 1. Praha : Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, útvar ARTAMA, 2001, s. 422. ISBN 8070681543.

6 NEJDŮLEŽITĚJŠÍ OSOBNOST KOLÁRU Antonín Krčmařík

Antonín Krčmařík se narodil 6. dubna 1860 v Lázních Bohdaneč. Zde navštěvoval nejdříve místní tříletou obecnou školu a následně reálné školy v Pardubicích, Trutnově a v Hradci Králové, kde roku 1880 maturoval. Toho samého roku nastoupil jako pomocný učitel na Orlici, v následujícím roce pracoval v té samé funkci v nedalekém Rotneku (dnešní Červená) a roku 1882 začal samostatně vyučovat v obecné škole v Kyšperku. Právoplatný učitelem byl jmenován roku 1886. Svému povolání zůstal věrný celý život, v kyšperecké obecné škole vyučoval po čtyřicet dva let, do roku 1924, a v důchodovém věku se stal ještě ředitelem Živnostenské pokračovací školy v Kyšperku, kde se i nadále věnoval vzdělávání mládeže, a která díky němu dostala nové místo ve zdejší Masarykově škole práce.

Jeho nadšení a činnost se zapsaly do historie většiny kyšpereckých zájmových a dobrovolných spolků, či organizací. Do města přišel právě v době, kdy byla zakládána na obranu českého rázu města proti rozmáhající se německé společnosti inženýrů a úředníků po vystavění dráhy Občanská beseda, jejímž se

stal jednatelem a přebral na sebe velký podíl práce. V jejím dramatickém odboru se ujal práce režiséra. Později, v době existence samostatného spolku Kolár, se stává jeho předsedou, režisérem a kronikářem. Všichni mu přiznávají obrovskou zásluhu na výstavbě kyšperckého divadla, po prvním požáru pojmenovaném Divadelní dvorana. Antonín Krčmařík byl zkrátka hybnou pákou společenského života v Kyšperku. Kromě Občanské besedy a Koláru byl členem Spolku dobrovolných hasičů, Sokola, Turistického kroužku, se svou ženou založil a vedl Okrašlovací spolek, dále společně založili Městské muzeum s Vojáčkovou galerií a v letech 1919 – 1938 byl také kronikářem města.

Z proslovů, které byly řečeny při oslavách Kramaříkových jubileí a při jeho pohřbu a dochovaly se sepsané v *Pamětní knize města*, nebo mezi dalšími prameny v Městském muzeu Letohrad, můžeme usoudit, že šlo skutečně o člověka, o jehož zásluhách bylo přesvědčené celé město. Z jeho vlastních proslovů ke všemožným výročím divadla, k zakládání spolku Kolár, pokládání základního kamene divadelní budovy a jejímu několikanásobnému otevírání si lze o této osobnosti udělat ještě detailnější obrázek. Antonín Krčmařík byl velkým vlastencem, osobností, která věřila a každý den pracovala pro lepší a lepší zítřky. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*, která zachycuje příběh kyšperckého divadla od počátků ve zmínkách a v letech 1897 – 1938 v mnoha detailech, je toho důkazem. Antonín Krčmařík zemřel v červenci roku 1940 v nemocnici v Hradci Králové a jeho pohřeb byl za přítomnosti všech kyšperckých spolků příznačně uskutečněn před kyšperckou Divadelní dvoranou.^{105 106}

„A tak neúnavně pracuje stále a ve všem. On by bez té práce dobrovolné, nehonorované a bohužel často ani neuznané nemohl býti živ.

Proto všichni ze srdce přejeme svěžímu jubilantovi k jeho sedmdesátce, aby ve zdraví připočítal k ní ještě desítek několik.

Mnohá léta a za vše mnoho díky,

náš milý pane Kramaříku!

Bůh necht' Vám všecko zdravím splácí!

¹⁰⁵ KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha města Kyšperka*. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

¹⁰⁶ *Spolek divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku pořádá OSLAVU*. Kyšperk, 6 s. Brožura k oslavě sedmdesátých narozenin Antonína Krčmaříka. Uloženo v archivu městského muzea v Letohradě.

Vám vděční budou všichni Kyšperáci. ¹⁰⁷

ZÁVĚR

Ochotnický spolek Kolár vzniknul v době, kdy v Kyšperku ochotnické divadlo pravidelně fungovalo již třicet čtyři let, nejdříve volně, potom jako odbor Občanské besedy. V prvním období existence spolku (1897 – 1918) byla jeho aktivita ustálena na nastudování a odehrání pěti až šesti inscenací ročně a pořádání přibližně stejného, nebo nižšího počtu „mimodivadelních“ aktivit. Ve svém druhém období (1918 – 1945), které vyvrcholilo rokem 1925, kdy bylo postaveno kyšpercké divadlo, později nazvané Divadelní dvorana, už Kolár organizoval, nebo alespoň částečně ovlivňoval pořádání veškerých kulturních a zábavních akcí v Kyšperku. Díky existenci divadla měl patronát nad hlavním městským sálem a tím pádem i nad programem, který se v něm odehrával. Jeho vlastní divadelní produkce byly tedy významnou, ale zdaleka ne jedinou činností spolku. Přesto stihli jeho režiséři s postupně narůstajícím souborem každý rok secvičit okolo pěti až sedmi inscenací, v roce 1930 dokonce rekordních deset inscenací.

Během obou světových válek byla činnost Koláru pozastavena, ani v jednom případě však ne zcela. Během první světové války byl Kolár nečinný

¹⁰⁷ *Spolek divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku pořádá OSLAVU.* Kyšperk, 6 s. Brožura k oslavě sedmdesátých narozenin Antonína Krčmaříka. Uloženo v archivu městského muzea v Letohradě.

pouze během roku 1915, v případě druhé světové války jediný existující pramen (*Orlický kraj*, ročník 1941) ukazuje, že ještě v roce 1941 bylo Kolárem secvičeno a odehráno osm inscenací. O činnosti Koláru v dalších letech 1942 – 1945 však nemáme, vinou smrti kronikáře spolku Antonína Krčmaříka a nemožností dohledat v archivech další písemné prameny, žádné zprávy.

Možnosti pramenů týkajících se tohoto období, i přes jejich množství, nejsou natolik rozsáhlé, aby bylo možné na jejich základě více popsat režii, specifika práce jednotlivých režisérů souboru a herectví. Dvě linie dramaturgie spolku, z nichž první zahrnovala klasické české hry (*Naši Furianti*, *Fidlovačka* apod.) a druhá populární a pražskými divadly uváděné kusy (*Houpačka*, *Děvčátko*, *neříkej ne!*), jsou jediným, co lze z článků v dostupných periodících vyvodit. Výběr repertoáru spolku nekomentoval ani Krčmařík v *Pamětní knize* a ani jiné prameny neuvádí informace o způsobu, jakým byly inscenované hry vybírány. Stejně tak informace ke scénografii Krčmařík v kronice neuvádí a v několika málo recenzích z *Orlického kraje* a *Našich zájmů* není tato složka inscenací popisována více, než komentářem obsahující velmi strohou informaci o její zdařilosti.

Postavení a vliv Koláru v rámci regionu markantně vzrostl roku stavbou divadla s velkým sálem, což mělo za následek možnost větší spolupráce s okolními spolky, která aktivně probíhala především s těmi nejbližšími ze Žamberka a Ústí nad Orlicí. Pořádáním I. Orlických her ukázal Kolár svoji sílu ještě patrněji, bohužel válečné období nepřálo pokračování v jejich tradici. V národním kontextu patří Kolár mezi dlouhodobě činné a vlivné spolky, které svou aktivitou lehce navazují na centrální dění a také na typicky ochotnickou dramaturgii, čímž nevybočují mimo předem udaný směr.

Průběžná komparace pramenů ukazuje, že hlavní pramen, se kterým jsem pracovala, *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku* uvádí až na skutečně minimální výjimky objektivní údaje. Ověřování jeho pravdivosti bylo sice v prvním období Koláru možné provést pouze v několika málo případech, informace v kronice a jiných pramenech (v tomto momentě na divadelních plakátech) se ale shodovaly. Pro druhé období Koláru již existovalo velké množství pramenů (články z místních periodik *Naše zájmy*, *Orlický kraj*, *Orlický obzor*), které sice většinou nebyly obsahově nabitě, bylo na nich ale možné ověřit, že

kronikář spolku ochotnických divadelníků Antonín Krčmařík uvádí v *Pamětní knize* totožná data a další informace s těmi, které osahují tyto články.

Paradoxně větší problém nastává v případě současné literatury, která, včetně *Místopisu českého amatérského divadla*¹⁰⁸, uvádí o Koláru některé mylné informace. V případě *Místopisu* jde především o dobu založení fondu pro stavbu divadla a činnost Koláru během první světové války. V případě publikace *Město Kyšperk/Letohrad 1308 – 2008*¹⁰⁹, jde zejména o informace související s datem vzniku *Pamětní knihy*, které jsem zmiňovala již v Úvodu a o nějaké další menší nepřesnosti.

Hlavním přínosem mé diplomové práce je komplexní shrnutí historie ochotnického spolku Kolár, která prozatím ještě nebyla zpracována. Význam má jak pro ochotnické divadlo v Letohradě, tak i pro město samotné, protože popisuje jednu část jeho historie. V neposlední řadě si při jejím čtení mohou někteří letohradští občané připomenout své divadelně aktivní předky.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

PRAMENY

Naše zájmy, Žamberk. Dostupné v ročnících: 1924 – 1939, 1941, uloženo ve Státním okresním archivu v Ústí nad Orlicí

Orlický kraj, Žamberk. Dostupné v ročnících: 1933 – 1935, 1941. Uloženo ve Státním okresním archivu v Ústí nad Orlicí

Orlický obzor, Pardubice. Dostupné v ročnících 1933. Uloženo ve Státním okresním archivu v Ústí nad Orlicí.

KLÍČ, Alois. *Monografie Kyšperka*. Kyšperk, 1865. 345 s. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

KRČMAŘÍK, Antonín. *Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku*. 144 s. Uloženo v archivu Městského muzea v Letohradě.

LITERATURA

¹⁰⁸ *Místopis českého amatérského divadla. I. díl, A-M*. Vyd. 1. Praha : Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, útvar ARTAMA, 2001, s. 422. ISBN 8070681543.

¹⁰⁹ ADAMEC, Stanislav (ed.). *Město Kyšperk/Letohrad 1308 - 2008*. Letohrad : Město Letohrad, 2008. 296 s. ISBN: 978-80-254-1745-4.

ADAMEC, Stanislav (ed.). Město Kyšperk/Letohrad 1308 - 2008. Letohrad : Město Letohrad, 2008, 296 s. ISBN: 978-80-254-1745-4.

BARTOŠ, Jaroslav. *Dějiny českého divadla. I, Od počátků do sklonku osmnáctého století*. 1. vyd. Praha : Academia, 1968, 425 s. ISBN

BARTOŠ, Jaroslav. *Dějiny českého divadla. II, Národní obrození*. 1. vyd. Praha: Academia, 1969. 429 s. ISBN

BRABEC, Jan. *Dějiny českého divadla. III, Činohra 1848-1918*. 1. vyd. Praha : Academia, 1977. 657 s. ISBN

BRABEC, Jan, ČERNÝ, František. *Dějiny českého divadla. IV, Činoherní divadlo v Československé republice a za nacistické okupace*. 1. vyd. Praha : Academia, 1983. 706 s. ISBN

CÍSAŘ, Jan. *Cesty českého amatérského divadla : vývojové tendence*. 1. vyd. Praha : IPOS, 1998. 444 s. ISBN 8070681292.

JAKUBEC, Jan. *Sebrané spisy Františka Vladislava Heka III., Hekův vlastní životopis, Hekova činnost literární*. Praha: Nákladem České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1917, 314 s.

Místopis českého amatérského divadla. I. díl, A-M. 1. vyd.. Praha : Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, útvar ARTAMA, 2001. 518 s. ISBN 8070681543.

Místopis českého amatérského divadla. II díl, N-Ž. 1. vyd. Praha : Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, útvar ARTAMA, 2002. 780 s. ISBN 8070681551.

PÁLKOVÁ, Edita (ed.). *ALMANACH spolků, klubů, zájmových organizací, vzdělávacích a kulturních zařízení, institucí i všeho ostatního, co hýbalo tímto městem*. 1. vyd. Letohrad: Městská knihovna, 2001. 136 s.

SKÁLA, František. *Kyšperk I. Historický nástin stavebního vývoje města Kyšperka*. 1. vyd. Letohrad: 1948. 122 s.

ŠÍPEK, Karel. *Vzpomínky na Prozatímní: Osm kapitol z minulosti českého divadla*. Praha: Topič, 1918, 97 s.

ŠTEIN-TÁBORSKÝ, Vojta. *Príspevky k dějinám divadelního ochotnictva československého*. 1. vyd. Praha : B. Vašata, 1931. 473 s.

PŘÍLOHA Č. 1

Seznam členstva Spolku divadelních ochotníků Kolár

Členstvo spolku kyšpereckých divadelních ochotníků od r. 1886

Novotný F. (tajemník)	Klaus J. (řezbář)	Čechura M. (obuvník)	Kroul Jan (studující)
Kryštofek Q. (obchodník)	Klempera (Účetní ve dvoře)	Reinelt V. (hudebník)	Kroul J. (vedoucí v továrně)
Hostinský F.	Hányš F. (zahradník)	Pheer F. (městský tajemník)	Zeiner J. (úředník u dráhy)
Novák V. (řezník)	Novotný R. (studující)	Vávra J. (mistr v továrně)	Barvínek K. (obchodník)
Regnauv J. (bývalý učitel)	Vrbický E. (truhlář)	Faltus F. (kožešník)	Zdražil F. (úředník v továrně)
Šimíček A. (krejčí)	Poláček J. (tkadlec)	Lehký P. (kartáčník)	Janata J. (úředník Kraulů)
Šimíček F. (tesař)	Faltus A. (účetní ve spořitelně)	Vondra K. (mlynář)	Tomáš J. (úředník v továrně)
Krčmařík A. (učitel)	Gaulišta A. (obchodník)	Macháč K. (zahradník)	Petr K. (na dráze)
Glachý J. (poštovní úředník)	Holubář F. (soustružník)	Novák J. (účetní v továrně)	Richter S. (úředník na dráze)
Neuman J. (hostinský)	Zahrádka F. (soustružník)	Novák B. (učitel)	Matoušek K. (zámečník)
Morávek (truhlář)	Král J. (lokaj)	Venc L. (obchodník)	Kabelka J. (holič)
Blank J. (řezbář)	Vyleťal J. (soustružník)	Chrastný (trafmistr)	Šípek S. (na dráze)
Novák A. (strážník)	Žalida J. (úředník v továrně)	Mudr. Straka R. (obvodní lékař)	Henyš V. (na dráze)
Lorenc J. (komorník)	Dostál F. (učitel)	Šule J. (stanič. příručí)	Dušek A. (v obchodě u Hlav.)
Špáta A. (strojvedoucí)	Mikeš A. (v Americe)	Inž Kučera K. (u sekce dráhy)	Šulc B. (mistr v továrně)
Neugebauer J. (kartáč)	Mencl J. (kupec)	Vambra A. (úředník v továrně)	Mottl J. (účetní ve spořitelně)
Kubový J. (truhlář)	Kudrnáč J. (profesor)	Zajíček J. (sedlář)	Pilař F. (úředník na dráze)
Večeř J. (cukrář)	Siede Konrád (holič)	Kulda J. (úředník v továrně)	Setínský J. (odb. učitel)
Kryštofek F. (sklepník)	Polák L. (holič)	Inž Hruška M. (u sekce dráhy)	Bednář E. (v sirkárně)
Barvínek K. (obchodník)	Spousta J. (soustružník)	Thon A. (úředník továrně)	Kubový A. (pokladní ve spořitelně)
Hluboček F. (kloboučník)	Veirauch A. (hodinář)	Bednář Jan (úředník ve spořitelně)	Pavlišta V. (obchodník)
Voborník F. (soustružník)	Andres J. (obchodník)	Javůrek S. (sedlář)	Javůrek S. (sedlář)
Skála K. (hudebník)	Hlaváč J. F. (měst. Tajemník)	Skoček F. (přízně obchodní)	Suchomel K. (truhlář)
Skála R. (financ. stráž)	Zbořil J. (listonoš)	Hájek L. (kominík)	Voborník L. (hudebník)
Petřík E. (mlynář)	Večeř K. (soustružník)	Maceška F. (zámečník)	Hampl J. (strojvedoucí)
Šendorf J. (hostinský)	Klohna V. (krejčí)	Durchánek A. (na dráze)	Brožek A. (u dráhy)
Míkyska B. (studující)	Buzek A. (zahradník)	Pecka J. (strojvedoucí)	Kos Jos (v konsumu)
Novotný J. (studující)	Mencl J. (úředník v továrně)	Kacálek K. (hosp. účetní dvůr)	Kubelka E. (obchodník)
Kadleček V. (studující)	Knajfl A. (účetní u Novotných)	Kulda L. (úředník v továrně)	Scheller J. (pensista dráhy)
Vepřek E. (studující)	Novotný J. (továrník)	Kareš A. (soustružník)	Papáček F. (učitel)
Mazáč A. (studující)	Stoklas A. (truhlář)	Vaniček Rud. (odb učitel)	Hostinský F. ml. (obchodník)
Valášek J. (studující)	Forche F. (truhlář)	Andres V. (obchodník)	Hnízdil J. (zámečník)
Kryštofek A. (řezník)	Kmínek J. (úředník v továrně)	Dr. Saxl Robert (advokát)	Maleček F. (obchod. u Hlaváče)
Vlk František (faktor)	Skála F. (úředník v továrně)	Mottl M. (u policie)	Schreiber B. (učitel)
Holas Č. (mistr v továrně)	Hrubeš J. (syn panského bednáře)	Schwarz F. (lesní adjunkt)	Prokopec J. (na pile)
Matoušek V. (kartáč)	Švadlenka J. (drogerie)	Suchomel K. (truhlář)	Konhausner A. (zahradník)
Hildebrandt F. (kovář)	Kubíček J. (pekař)	Koláb S. (studující)	Fiedler J. (zahrad. příručí)
Svoboda J. (holič)	Buzek F. (zahradník)	Novotný M. (příručí)	Abt J. (obchod.)

obchod.)

Tichý K. (obchod.)	Kubíčková R. (Frantová)	Kněžková A. (dcera učitele)	Havlovičová H. (provdaná) Effenbergrová M. (dcera pekaře)
Macan J. (sluha)	Grossová A. (Kvapilová)	Kavalková (host) Faltusová M. (choť strojvedoucího)	Pavlišťová M. (Bürgermeisterová)
Hloušek L. (truhlář)	Krulichová A. (Heranová)	Brožková A. (Skálová)	Klohnová J. (Reineltová)
Stýskal J.	Bártová M. (Uhlířová)	Bernkopfová B. (Macháčová)	Henyšová B. (Jašková)
Nettik J. (hodinář)	Kraulová F. (Kopřivová)	Drozenová A. (Zippeová) Nováková M. a L. (dcery strojvedoucího)	Vaničková B. (učitelka)
Haba J. (úředník dráhy)	Kraulová B. (Komárková) Bernkopfová B. (Macháčková)	Krčmaříková R. (Kalábová)	Vrbická M. (Bubeničková)
Pavlišť V. (obchodník)	Vrbická T. Hoffmanová J. (dcera učitele z Lukavice)	Hnízdilová P. (Chrastná)	Faltusová B. (provdaná)
Prokopec F. (na pile)	Jašková M. (z Nov. Města)	Hnízdilová T. (zemřela)	Grasová B. (provdaná)
Faltusová K. (soukromnice)	Kraulová M. (Vlková)	Šendorfová M. (Pupová)	Kučerová Z. (Faltusová)
Kubavá M. (provdána)	Jašková M.	Hrušková A. (provdaná)	Setínská M. (choť učitele)
Kubavá A. (Kaup. Stroj) Kubíčková A. (Vlčková – četník) Hlaváčková J. (dcera tajemníka)	Mikysková E. (u pošty) Bernkopfová F. (modistka)	Barvínková J. (Skočková) Laurinová M. (Forcheová) Zajíčková M. (zdravotní sestra) Krkonosková B. (dcera traťm.) Krkonosková M. (dcera traťm.)	Fialová A. (švadlena) Ulrichová M. (provdaná) Dostálová V. (úřed. na poště)
Krčmařová A. (Pecháčková)	Palečková A. (Fryzová)	Urbanová M. (Lišková) Panerová M. (dcera insp. na dráze)	
Gilzová M. (sestra P. tmáře)	Venclová F. (Menclová)	Reineltová B. (Šípková)	
Zappová M. (indust. Učitelka)	Novotná V. (zemřela)	Klohnová M. (Lízalová)	Zvířecí Anna (ve Francii) Hamplová Ž. (choť strojvedoucího) Zbořilová B. (úřednice v továrně)
Novotná E. (sestra tajemníka)	Šmídová K. (Kryštofková)	Urnerová A. (provdaná)	
Střebská K.	Vojtěchová A. (Malá)	Faltejsová B. (Holubová)	
Střebská T. (Salakvardová)	Vojtěchová H. (Pheerova)	Hostinská M. (Ulmanová)	Vlková M. (vdova)
Mikysková M. (Krčmaříková)	Liebichová A. (Vrbická) Liebichová T. (soukromnice) Krajcová M. (Schovánková)	Venclová L. (Konhausnerová)	Mottlová A. (choť prokuristy)
Novotná E. (Kryštofková)	Novotná R. (provdaná)	Zajíčková M. (Rybková)	Kramářová B. (švadlena)
Filíčková B. (Enderesová) Vojtěchová A. (manžel lesník)	Ledrová A. (Ševců) Hlaváčová E. (choť tajemníka)	Navrátilová M. (Pucková) Kabelková B. (Vrbenská)	Nováková B. (Pilařová) Kratochvílová R. (švadlena)
Poláková A. (Bürgermeister) Kadlečková L. (ředitelka školy) Ledrová M. (otec. Obchodník)	Skálová A. (zemřela) Kryštofková A. (Nešporová)	Holečková B. (provdaná) Reineltová F. (Neuwirt) Trejtnarová M. (Ringesová)	Foglová K. (úřednice) Füssarová M. (dcera zámeč.) Uhlířová M. (dcera průvodce vlak.) Kaplanová R. (dcera zřízence dráhy) Panerová M. (dcera insp. dráhy)
Betlachová B. (Poláčková)	Voborníková E. (zemřela)	Ehlová E. (Hlaváčová)	
Kryštofková T. (Kubátová)	Brožková A. (obchodnice)	Pavlišťová M. (Vaničková)	
Hamplová M. (Kubová)	Krčmaříková M. (Vichová)	Pavlišťová V. (Vojtěchová)	Otavová F. (choť knihtiskaře)
Tichá M. (Urbanová)	Mottlova O. (provdaná)	Dvořáková M. (Bernkopfová)	Poláčková M. (choť J. Haby) Poláčková A. (choť Smutného)
Kubíčková K. (Krčmařová)	Bařinová M. (ve mlýně)	Šípková A. (Pecková)	
Špátová M. (Hostinská)	Barvínková M. (Nováková) Burgermeisterová H. (Hubálková) Světlá B. (dcera úředníka na dráze)	Novotná T. (provdaná) Exnerová M. (Zdražilová)	Hrdinová J. (choť úřed. Dr.) Erbanová M. (dcera čet. vrch. strážm.)
Kubová F. (Kryštofová)		Z. a H. Exnerovy	
Liebichová O. (Mazáčová)	Dostálová A. (choť učitele)	Kytnarová H. (Vamberová)	
Kardová F. (Riedlingová)	Andresová M. (Kozlová)	Zemanová M. (Kubová)	
Kryštofková A. (Heřmanová)	Večeřová A. (provdaná)	Máslová V. (provdaná)	
Mikysková L. (Březinová)	Faltusová E. (provdaná)	Vašíčková E.	

PŘÍLOHA Č. 2

Seznam inscenací sehraných Kolárem v letech 1897 – 1945

1897	1901
Primátor	Jedenácté přikázání
Naše ženy	Loupežníci
Sběratel starožitností	Karel Havlíček
Uhlíři	Sedlák Zlatodvorský
Jen moudře	Vojenská krev
Směry života	
D. S.	1902
Básník sokem	Katakomby
All Right	Pokuta ženy
Mlynář a jeho dítě	Farář a jeho kostelník
Lišák Smola	Radúz a Mahulena
Velkostatkář	
Utopený manžel	1903
	Flachsman vychovatel
1898	Dafraudanti
V panském čeledníku	Přítěž
Paličova dcera	
Zlý jelen	1904
Praha je Praha	Dědoušek
Dvě svatby pana Darimona	Boj proti všem ženám
Hadrián z Římsů	Žně
	Bohatá holka
1899	Zlý jelen
Černý kříž v lese	
Brouček	1906
	Lucerna
1900	Lapený Samsonek
Ravuggiollo, loupežník z Apenin	Furiant
Poslední vůle Césara Girodota	Achillova pata
Zvíkovský rarášek	Jan Vyrava
Čest hasičstvu	
Břinkalovy trampoty	1907
Ohnivá země	Obec
Ouklady a láska	Tažní ptáci
U bílého koníčka	Kolébka
Maryša	Pan ředitel
Byl jednou jeden král	Milkování
	Žižkův meč
	Rozpustilé holky ve škole

1908

Král a ptáčník
Hadrian z Římsů
Cop
Mládí
V nížině

1909

Blázinec na cestách
Bílá myška
Apoštolové střídmosti

1910

Ouklady a láska
Pan Johanes
Černý kříž v lese
Heliny vdavky
Drama čtyř chudých stěn
Karel Havlíček Borovský

1911

Radúz a Mahulena
Bartoš Tuřanský
Teta milionářka

1912

Deskový statek
Páni
Ztracení
Svědék
Pamsta Katulova

1913

Mořská panna
Břinkalovy trampoty
Královská výsost
Staré hříchy
Na dušičky, aneb Staniž se vůle tvá
Dvě svatby pana Darimona

1914

Přítěž
Terna
Cizáci

1916

Ona něco ví
Medvěd námluvčím
Prodaná láska
Vosí hnízdo
Domov

1917

Ach ta láska
Mezi životem a smrtí
Překvapení z rozvodu
Oblaka
Památka z válečného lazaretu
Pohádka o zlatém klíči a živé vodě

1918

Noc na Karlštejně
Naše babička
Kolébka
Na letním bytě

1919

Naši Furianti
Na vysoké stráni
Kostnické plameny
Pro tatíčka Masaryka
Poslední muž

1920

Pražský žid
Hanzelínova kometa
Revoluční svatba
To byla noc
Ve mlýně a na zámku

1921

Klub mládenců
Na rodné hroudě
Vina
Kosové
Z českých mlýnů
Emigrant
Divadelní vlak
Král a ptáčník

1922
Zuzančin pan Kaprál
Promluvte s mamá
Drama čtyř chudých stěn
Vrah
Španělská muška
Ravugiollo, loupežník z Apenin

1923
Nioba
Václav Hrobčický z Hrobčic
Mrtvé moře
Posel
Zakleté srdíčko
Pro zlatý poklad republiky
Růžová pouta

1924
Bratr Martin
U Butteanů

1925
Peg mého srdce
Baťoch
Svatební lože
V nížině
Pan Johanes

1926
Když služebnictvo stávkuje
V sudě Diogenově
V studni
Osel je osel
Hoši z první legie
Pražské švadlenky

1927
Jak Rezka přišla do rodiny
Na Šenkovské pile
Kavalíři
Drama jedné noci
Posekáři
Velký zápas
Bílý lev
Růže ze Sibíře

1928
Nezkušený záletník
S. M. S.
Růžová pouta
Kaňka v rodině
Dědečkovy housle
Pod stromem zapovězeným
Krakonoš
Na Kozlanském klepáči
Sezení městské rady

1929
Znamení na dveřích
Ženuška podle mody
Panna, která řekla: ano!
Libuňský milostpán
Grand hotel Nevada

1930
Růže prérie
Čára přes rozpočet
My jdeme světem s flašinetem
Když loutky oživnou
Noční manévry
Je velká láska na světě?
Strašidelný vlak
Popelka Patsy
Velbloud uchem jehly
Újezdské kasárny

1931
Tulácké dobrodružství
Šťastní otcové
Vina
Zabity
Síla reklamy
Malajský šíp
Devátá louka
Právo na hřích

1932
Bouře ve sklenici
Forman Henčl
Okénko
Děti naší revoluce
Nelidská země
Ať vás nevykradou

1933
Hrníček štěstí
Děvčátko, neříkej ne!
Radúz a Mahulena
Paní ministrová
Princezna pampeliška
Tulák

1934
Domino
Od devíti do šesti
Ženichové
Její kapitán
Gejša
R.U.R.
Plášť, klobouk, rukavička
Houpačka

1935
Fidlovačka
Mluvicí opice
Mušketýři z katakomb
Má slečna sestřička
Král Svatopluk
Čekanky

1936
Na tý louce zelený
Jízdní hlídka
Dest minut alibi
uličnice
Balada z hadrů
Strakonický dudák
Lidé na kře
Dva dny presidentem
Podej štěstí ruku

1937
Oblaka
Bílá nemoc
Revoluce
Pec

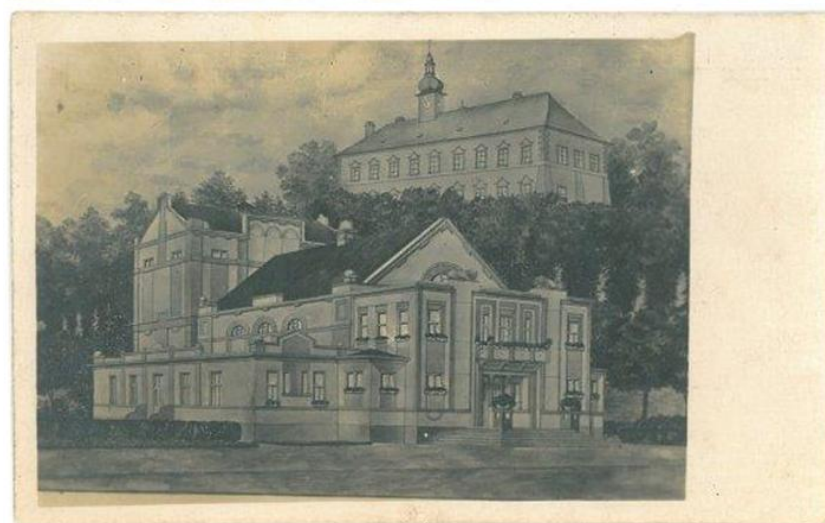
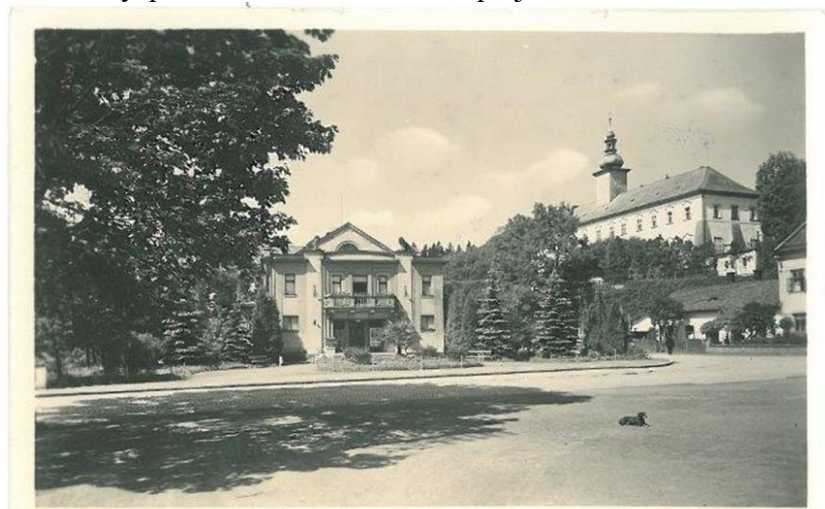
1938
První nálet
Kde se žebrá
Naši Furianti

1939
Zvíkovský rarášek
Paní mincmistrová
Naši Furianti
Příklady táhnou

1941
Červený mlýn
Šejdír
Operace
Život není sen
Ulička odvahy
Jedenácté přikázání
Sluneční paprsek

PŘÍLOHA Č. 3

Budova kyšperského divadla krátce po jeho dostavbě roku 1926.

První požár kyšperckého divadla v dubnu roku 1933, pohlednice.

KYŠPERK-Hory Orlické. ^M
 Požár divadla dne 23.4. 33.

P. T.

Jménem všeho občanstva vzdáváme
 vřelý dík za Váš šlechetný dar
 Kč 10. —

věnovaný ve prospěch znovuzřízení
 našeho, požárem dne 23. dubna 1933,
 zničeného divadla.

Spolek divadelních ochotníků
 „Kolár“ v Kyšperku.

Datum pošt. razítka.

Pravá, ručně zhotovená fotografie.

Grafo Čuda
 Holice.

Č. 70.
 Kármel Paw
 Morávek,

Čes. Přetora

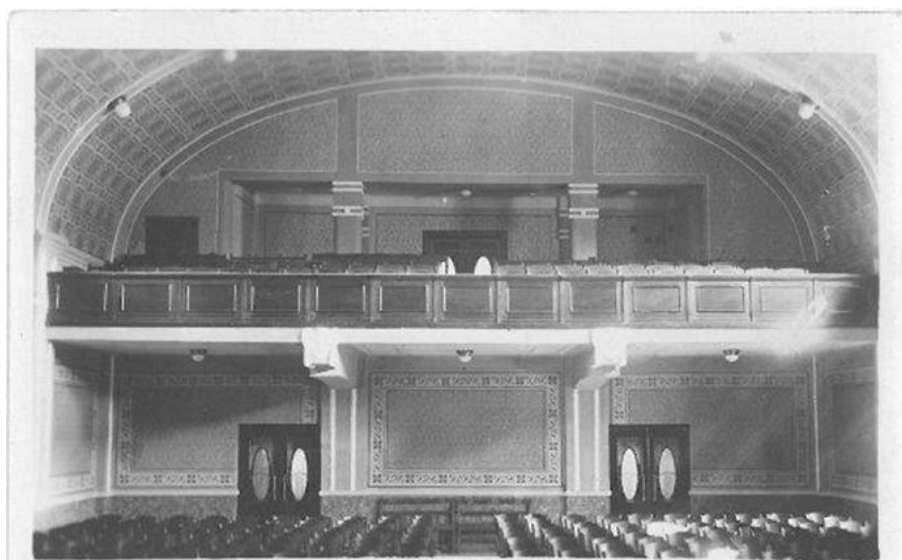
MĚSTSKÉ MUZEUM
 v Letohradě

K 103
 MUZEUM
 LETOHRAD

194/99-22
 MUZEUM
 LETOHRAD

Příjate do hor Orlických

Interiér divadelní budovy.

Divadelní plakáty z roku 1913.

Spolek divadelních ochotníků „Kolár“ v Kyšperku.
 V neděli dne 9. března 1913
 v sále p. Františka Falečka.
 Repertoární hra Národního divadla v Praze.

MORŠKÁ PANNÁ.

Zert o 3 jednáních. Napsal Josef Stolba.

OSOBY:

Hrdá, matka	— — — —	Jan Novotný.
Hrdá, jeho dcer	— — — —	Mar. Veselá.
Machal, matka	— — — —	Luděk Polák.
Sojka, tanečnice	— — — —	Karel Barvínek.
Sváženka na rybníckém parníku	— — — —	Jan Mott.
První velodipelista	— — — —	Vratislav Bězdek.
Druhý velodipelista	— — — —	Jan Vrchánek.
Mladá paní	— — — —	Jan Bězdek.
Chůze paní	— — — —	Jiřka Barvínkova.
První	— — — —	Ed. Bednař.
Druhá	— — — —	Marta Trejnarová.
Třetí	— — — —	— — — —
Čtvrtá	— — — —	— — — —
Edmond	— — — —	Frant. Hostinský.
Alma, jeho dcer	— — — —	Marika Kolářová.
Chůze dáma	— — — —	Boža Světlá.
Paš v cilindru	— — — —	Jindř. Novák.
Josef, vrchní šikovník hotelu v Ostende	— — — —	Jan Novák.
Šikovník hotelu v Ostende	— — — —	Mir. Novotný.
První paní	— — — —	Mar. Andreeva.
Druhá paní	— — — —	Marie-Kateřina, <i>Marie Trejnarová</i>
Neznámý pán	— — — —	Jan Krul.
Kyčimáček	— — — —	Jiřka Barvínkova.
Modistka	— — — —	Anda Šipková.
Prádlena	— — — —	Marie-Mitrykova, <i>Marie Kaldová</i>

Děj se udává šest. — První jednání v jídelně rybnického parníku, vjezděnáho a Malině, druhé dne osvětlování v hotelu v Ostende a třetí třetího se 10. díl do druhého.

Nová dekorace: Salon hotelu v Ostende.

Začátek o půl 8. hodině večer. Ceny míst obyčejné.

V meziaktí koncertuje hudba.

Předprodej lístků obstará pan František Hostinský, obchodník.

Spolek div. ochot. „Kolár“ v Kyšperku.

Na pondělí osvětlování, dne 24. března 1913
 v sále p. Frant. Falečka:

BŘINKALOVY TRAMPOTY.

Fradka ve třech jednáních od F. F. Šamarka.

OSOBY:

Zacharás Džoka, bývalý učená, nej. panství a vesní	— — — —	Jan Novotný.
Zacharás, jeho dcer	— — — —	Jiřka Barvínkova.
Jaroslav Zemanický, cestovatel po Sudanu a Habes	— — — —	Vratislav Bězdek.
Rudolf Bězdek, bukový sudomocník a spicovatel	— — — —	Jan Mott.
Marin Bězdek, námořník	— — — —	Luděk Polák.
Dorotka, jeho dcer	— — — —	Olga Modřilová.
Jaroslav Kaldová, její pán	— — — —	Edvard Bednař.
Pán Kaldová z Kaldovské	— — — —	Boža Světlá.
Flora } její dcer	— — — —	Marta Trejnarová.
Luča } její dcer	— — — —	Emma Ehlava.
Ryšar Bruncík	— — — —	Miroslav Novotný.
Pán Bruncíkova	— — — —	Marie Dvořáková.
Florin jeho Břinkal	— — — —	Jaroslav Novák.
Josef, jeho Břinkal	— — — —	Karel Barvínek.
Vilbald, tajemník v lékařském městě	— — — —	Antonín Faltus.
Julie, švadlena	— — — —	Anda Šipková.
Justina } komorná ve službě u Břinkalů	— — — —	Marie Andreeva.
Aurora } komorná ve službě u Břinkalů	— — — —	Marie Bernkopfova.
Sáňkovec, předseda zpěvického spolku „Pícolá“	— — — —	Jaroslav Kubíček.
Števík	— — — —	— — — —
Závid	— — — —	— — — —
Kaloutek	— — — —	— — — —

Děje pětina. Osvětlování se I. jednání v kytě Bězdek, II. a III. v kytě Břinkalův.

Nová dekorace: Salon u šomě Břinkalův.

Začátek v 8 hodin večer. V meziaktí hudba. Ceny míst obyčejné.

Předprodej lístků obstará p. Frant. Hostinský, obchodník.

Vytiskl kolářská Joe J. Větrov v Záběhce.

Opona prvních kyšperských ochotníků, zachycující Kyšperk ze strany od Kunčic. Namaloval Jan Umlauf roku 1863.

Kresba Alfonse Muchy v *Pamětní knize spolku divadelních ochotníků „Kolár“* v Kyšperku z roku 1935.

